ADALET BAKANLIĞI TARAFINDAN ÇIKARILIR

ADALET DERGİSİ

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

YIL : 43 SAYI : 8

A N K A R A
Yeni Cezaevi Matbaası
1 9 5 2

Adalet Bakanlığı tarafından bastırılan ve mevcudu bulunan dergi ve kitapların adları, fiatları aşağıda; satın alma şekli de Derginin iç kapağında gösterilmiştir.

Kitabın adı	Fiatı Kr.
Adalet Dergisi : 947 : 1 - 12 nci sayıları	300
» » : 948 : 1 - 12 » »	1000
» » : 949 : 1 - 12 » »	1000
» » : 950 : 1 - 12 » »	1000
» » : 951 : 4 - 12 » »	900
» » : 952 : 5 - 12 » »	800
Adalet Mantığı (Tercüme)	300
Alman Ceza M. Usulü K. Şerhi (Rifat Taşkın Tercümesi)	175
Alman Ceza M. Usulü Kanunu (951) (Baha Arıkan Tercümesi)	300
Avukatlık Kanunu ve Talimatnamesi (938 basımlı)	50
Ayni Haklar Cilt : 1 (Wielan'dan tercüme)	600
» » » : 2 (» »)	750
Bağlamlar Kanunu Şerhi (H. Oser'den tercüme)	150
Ceza Kanunu üzerinde bir inceleme	75
Cezalı kanunlar ve bunları tatbik eden merciler üzerinde mülâhazalar	40
Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu esbabı mucibesi	50
» » » » üzerinde bazı izahlar	50
» » » » alfabetik fihristi	175
Deniz Ticaret Kanunu	50
Deniz Ticaret Hukuku (K. Berker tercümesi)	300
Devletler Umumi Hukuku (Ş. Devrin tercümesi)	300
Hâkimler Kanunu (942 basımlı)	50
İsviçre Federal Mahkemesi Kararları : 944	75
» » » » : 945	100
» » » » : 946	100
» » » » : 947	100
Madrid Konferansı (Ceza Hukuku hakkında) (tercüme)	100
Meşhut Suçlar Kanunu	15
» » » Talimatı	15
Noter Kanunu (942 basımlı)	50
Tamimler Mecmuası : 928/937	175
» » : 938	100
» » : 939/940	100
» » : 942/949	300
» » : 950	100
Varşova Konferansı (Ceza Hukuku hakkında) (Tercüme)	75
Yargıtay Kararları Ceza Bölümü : 941/942	300
» İçtihadı Birleştirme Ceza Bölümü Broşürü	50
» » » Hukuk » »	50
Zürih Şerhi : Aile Hukuku (949) (Dr. Tahir Çağa tercümesi)	300
» » : Borçlar Hukuku C. 1 (Dr. Recai Seçkin tercümesi)	300
» » : » » » 2 (» » » »)	300
» » : Giriş ve Kişinin Hukuku C. 1 (Volf Çernis Terc.)	300
» » : » » » » » 2 (» » »)	300
» » : Zilyedlik ve Tapu Sicilli (Suat Bertan tercümesi)	300

Dergiye konulmak üzere gönderilecek yazılar kâğıtların birer yüzüne seyrekçe satırlarla ve makine ile yeni Türkçe terimlerle yazılmış olmalıdır.

ADALET DERGİSİ

Yıl : 43 Ağustos : 1952 Sayı : 8

İÇİNDEKİLER

İNCELEMELER :		Sayfa
Salih Sıtkı Karabel	Hapis cezasının infazına ve sair hususlara dair 21/Aralık/1945 tarihli İsveç K. ...	955— 978
Derviş Özüak	Kanunlarımızın tatbikatında raslanılan aksaklıklar	979— 986
Nabi Köker	Teşebbüs	987— 993
Abdullah Güner	Gayrimenkule tecavüzün def'i hakkındaki 5917 sayılı kanun ve zilyedlik	994—1011
BİBLİYOGRAFYA		1012—1021
YARGITAY HUKUK KARARLARI		1022—1033
YARGITAY CEZA KARARLARI		1034—1044
UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ KARARLARI		1045—1052

HAPİS CEZASININ İNFAZINA VE SAİR HUSUSLARA DAİR 21 ARALIK 1945 TARİHLİ İSVEÇ KANUNU

İngilizceden Türkçeye çeviren :
Columbia Üniversitesi Siyasal İlimler
Fakültesinden
«Master of Arts» İhtısas Diplomalı
Ankara C. Savcı Yardımcısı
Salih Sıtkı KARABEL

Hapis cezasının infazına ve sair hususlara dair 21 Aralık 1945 tarihli İsveç Kanunu

Fasıl: 1 — Mukaddeme kabîlinden hükümler:

Madde: 1 — Çalışmaya tâbi tutma suretile hapis ve genç suçluların hapsinde, kaçmayı önlemek için yapılan tevkiflerde yahut suçluların enterne edilmesinde olduğu gibi ya doğrudan doğruya yahut para cezaları ödenmediği takdirde verilen alelâde hapis cezası, mahpusların bu kanunun hükümlerine uygun olarak muhafaza altında bulundurulmalarını temin bakımından, bir müessesede infaz edilmiş olacaktır (1).

Mahpusları muhafaza altında bulunduran bir müessesenin yahut bu müessesenin bir kısmının etrafı açık veya kapalı olabilir. Bir koloni yahut bir Kamp etrafı açık bir müessese olarak addedilir.

Etrafı açık yahut kapalı bulunan müesseselere bu kanunun tatbik edilen hükümleri aynı zamanda bu müesseselerin etrafı açık veya kapalı kısımlarına da tatbik edilecektir.

Madde : 2 — Ceza evi idare heyeti, himaye ve muhafazaları, ıslah ve tedavileri için müesseselere konan mahpusların tedavileri hakkında yapılan işleri idare ve teftiş edecek ve başka türlü şart koşulmuş olmadık-

---

(1) «Mahpusların himaye ve muhafazasını temin eden müessese» ve «Mahpuslara ait müessese» bu tercümede ceza müessesesi tâbiri yerine kullanılmıştır. Bu evvelki tâbirin yalnız İsveç kelimesi olan «Fangvardsanstalt» ın kelimesi kelimesine tercüme edilmesi sebebinden olmayıp aynı zamanda İsveç'te mahpusluğun hem bir ceza olarak ve hem de cemiyetin korunması için alınan bir tedbir mahiyetinde kullanılmasından ileri gelmektedir. Bu gibi tedbirler kanun indinde ceza olarak addedilmemektedir (C. f. sahife 6, Supra). Fakat zikredilen her iki tedavi şekli ceza evi idare heyeti tarafından tesbit ve icra edilmektedir.

ça ceza evi idare heyeti, bu gibi müesseselerden meşrutan yahut kayıtsız şartsız tahliye edilen bu gibi mahpusların ıslah ve tedavi ve tahliyeden sonraki himayeleri hususunda yapılacak işleri murakabesinden geçirecektir.

Medde : 3 — Başka türlü şart koşulmuş olmadıkça, ceza evi idare heyetine tâbi bulunan müessesenin müdürü, (2) ceza evinde bulunan mahpusların tedavilerini ilgilendiren meseleler hususunda ittihaz edilecek hareket tarzını gösterir plânlar hakkında karar verecektir.

Madde: 4 — Mahpuslar için her müesesede Kıral tarafından seçilmiş bulunan bir müdür ve dört şahıstan müteşekkil bir idare Meclisi olacaktır. Bunlardan bir tanesi halen yahut evvelce bir hâkimlik makamı işgal etmiş olacak yahut başka suretle kanuna aşina olmuş bulunacak, bir tanesi müessesede bir mevki işgal etmiş olacak ve en az bir tanesi sosyal yardım işinde yahut bunun gibi sahalarda tecrübe ve vukuf sahibi olacaktır. Kıral müessesede istihdam edilmiyen âzalardan bir tanesini Reis olarak tâyin edecektir. Kıral aynı zamanda idare meclisinde âza vekillerine lüzum olup olmadığına da karar verecektir.

Müdür, müstacel ahvalde bir mahpusun çalışma esnasında yahut boş veya serbest saatlerde tek başına hapse konulmasına yahut bir mahpus hakkındaki disiplin bakımından alınan tedbirleri, tahliyeden sonra himaye ve hususi önemi haiz bulunan diğer meseleleri münakaşa etmek için idare meclisine arzedecektir.

İdare Meclisi aynı zamanda mahpusların cezalarının affı yahut meşrutan tahliye edilmeleri hususunda yapılan müracaatlar hakkındaki mütalâasını bildirecek ve kendisine ceza evi idare heyeti yahut kendi âzaları tarafından arzedilen meseleleri mütalâa edecektir.

İdare Meclisi, Kırala yahut ceza evi idare heyetine mahpusların ıslah ve tedavileri yahut müessesedeki umuma ait ahval hakkında önergeler hazırlayabilir. Bundan başka idare meclisi, ceza evindeki mahpusla mahpusun yakın akrabaları arasındaki şayanı arzu münasebetlerin idame ettirilmesine münafi olacak şekilde çalışacak ve müesseseden tahliye suretiyle ayrılan mahpuslara iş temin etmek hususunda gayret gösterecektir.

Ceza evindeki mahpuslarla vazifeleri dolayısiyle daimî surette temas

(2) Müdür kelimesi, bu kanun tercümesinin başından sonuna kadar İsveç'te müdür ve idare memuru veya şef gibi iki tip veya nevi ceza evi idarecilerini ihtiva edecek surette kullanılmıştır. Bu suretle müdür kelimesi, asıl metinde kullanılmış bulunan idare memurunu yahut idare eden şefi umumi mânada içine almaktadır.

halinde bulunmıyan idare meclisi âzaları bu gibi müessesedeki mahpusların tedavilerini müesseseye muayyen vakitlerde yaptıkları ziyaret zamanlarında yapacaklardır.

Madde: 5 — Mıntakada mahpusların himayesi işile meşgul olan Âmir (3) yahut âmir yardımcısına idare meclisinin içtimalarında hazır bulunmak fırsatı verilecektir. Müdür yahut idare Meclisi, aynı zamanda mühim malûmat verebileceklerine kani bulundukları diğerlerini dahi toplantıya davet edebilir. İdare Meclisinin âzaları, müessesenin içtimaında hazır bulunan ve mahpusların himayesile meşgul olan âmir yahut âmir yardımcısı gibi mütalâalarını meclis toplantısının neşrolunan zabıtlarına geçirmeye salâhiyetlidirler.

FASIL 2

Mahkûmiyet cezasının infazına dair:

Madde: 6 — Çalışma suretile hapse mahkûm olan, alelâde surette hapsolunan, hapsolunan genç suçlu, tevkif edilen yahut enterne edilen şahıs kanunun tâyin ettiği müddet zarfında mahkûmiyet cezasını temyiz etmediği takdirde mahkûmiyet cezası, dâvacının yahut müştekinin temyiz haklarına dokunmaksızın veya bunların temyiz hakları baki kalmak şartile infaz edilmiş olacaktır.

Madde: 7 — Hususi hükümlerin tatbik edildiği bazı hallerde 6 ıncı maddede zikrolunan mahkûmiyet cezası, temyiz etme müddeti sona ermemiş olsa bile infaz edilebilir. Aynı zamanda halen zikredilmiş bulunan temyiz etme müddeti sona ermeden evvel dahi aşağıda izah edildiği veçhile müdafaa durumundaki bir kimse mahkûmiyet cezasını temyiz etmiyeceğini ve cezayı çekmeye yahut kendisi hakkındaki koruyucu veya himaye tedbirlerinin infazına razı olduğunu bildirdiği takdirde mahkûmiyet cezası infaz edilebilir (muvafakat beyanı).

Madde: 8 — Hapiste bulunan müdafaa durumundaki bir kimse tarafından bildirilen muvafakat beyanı bir şahit huzurunda mahpuslara ait müessesenin müdürüne yahut hapsedildiği ceza evinin idare şefine yahut askerî ceza evinde hapsedildiği takdirde askerî ceza evini idare eden ve emir verme salâhiyetini haiz yüksek rütbeli subaya yapılmış olacaktır. Bu gibi muvafakat beyanını almağa yetkili bulunan şahıs orada hazır değilse muvafakat beyanı bu gibi şahsın vekiline yapılabilir. Bu gibi beyan, hapis cezasının yahut dâvanın neticesini bildirir mahkeme ilâmının ait olduğu müdafaa durumundaki kimse bu beyanı alacak olanın huzurunda hazır bulunarak verilmedikçe muteber olmıyacak ve müdafi'e

(3) Soruşturma veya ahlâki murakabe ve sözle salıverme müessesesinin hemen hemen bir müfettişine tekabül eder.

kendisine hapis cezası verildikten yahut bu hapis cezası başka suretle kendisine bildirildikten sonraki tarihten itibaren ikinci güne kadar meseleyi düşünmesi hususunda mehil verilecektir. Bu bekleme müddeti esnasında müdafi durumundaki kimseye, mümkün olduğu takdirde müdafaa avukatile istişare etmek fırsatı verilmiş olacaktır.

Hapiste bulunan müdafaa durumundaki bir kimseden muvafakat beyanını almağa yetkili bulunan memur, mezkûr mahpusa bu gibi bir beyanı yapmak hakkını haiz olduğunu hatırlatacak ve bu gibi beyanı yapmak hususunda takibedilen usulden mahpusu haberdar edecektir. Muvafakat beyanını almağa yetkili bulunan memur, muvafakat beyanının yapılabileceği ilk günde bu günün bir tatil günü veya haftanın sair günü olduğuna bakmaksızın mahpustan bu gibi bir beyanı yapmağı arzu edip etmediğini soracaktır.

Madde: 9 — Hapiste bulunan müdafaa durumundaki kimseye dair 8 inci madde hükümleri, hapis cezalarını çekmekte bulunanlara yahut mahpusların himaye ve muhafaza altında bulundurulmalarını temin eden bir müesseseye başka suretle kabul edilmiş bulunanlara aynı tarzda tatbik edilecektir.

Madde: 10 — Ne hapiste ve ne de mahpusların himaye ve muhafazalarını temin eden müessesede olan müdafaa durumundaki bir kimse kendisine hapis cezasının yahut 8 inci maddede zikredilen mahkeme ilâmının bildirilmesi üzerine, hapis cezasını infaz edecek olan bir Askerî komutan olduğu takdirde, muvafakat beyanını bir şahidin huzurunda adı geçen askerî komutana yapar ve aksi takdirde (yani hapis cezasını infaz edecek olan bir askerî komutan olmadığı takdirde) muvafakat beyanını vilâyet idare heyetine yahut bir şahit huzurunda mahpusların himaye ve muhafazasını, ıslah ve tedavilerini temin eden bir müessesenin müdürüne yahut bu müdürün vekiline, bir vilâyet savcısına, bir polis şube müdürüne yahut diğer bir polis âmirine yapar.

Madde: 11 — Muvafakat beyanını alan memur, mezkûr beyanı bu hususa ait vesika üzerine kaydedecektir. Bu beyana ait verilen izahat müdafaa durumundaki kimse ve bu esnada orada bir şahit mevcut olduğu takdirde bu gibi şahit tarafından da imza edilmiş olmalıdır.

Alınan muvafakat beyanı, müdafaa durumundaki kimsenin hapis cezasını temyiz etmek hakkını haiz bulunduğu mahkemeye hemen gönderilmiş olacaktır.

Muvafakat beyanını almağa yetkili bulunan memur, 8 inci maddenin 2 inci paragrafında izah edildiği veçhile bu gibi beyanların ve bu husta yapılan teşebbüslerin hususi surette bir hülâsasını yapacaktır.

Madde: 12 — Bu kanunun hükümlerine uygun olarak yapılmış bulunan muvafakat beyanı feshedilemez. Müdafaa durumundaki kimse, bu gibi muvafakat beyanını yapmadan evvel hapis cezasını temyiz etmişse, muvafakat beyanının yapılmasile bu gibi temyiz feshedilmiş addedilir.

Madde: 13 — Bu kanunda bahsedilen bir cezaya mahkûm edilen yahut kendisi hakkında koruyucu veya himaye tedbirlerinin tatbikına mâruz bulunan müdafaa durumundaki bir kimse cezasının infazı zamanında dâvası dolayısiyle hapiste bulunuyorsa, mahpuslara ait müessesenin müdürü yahut mahpusun bulunduğu ceza evinin idare şefi adı geçene ait hapis cezasını derhal infaz edecektir. Mahpuslara ait bir müesseseden başka bir yerde hapiste bulundurulan bir şahıs, ceza evi idare heyeti tarafından bu hususta çıkarılan talimatlara uygun olarak bu gibi bir müesseseye gönderilmiş olacaktır. Bir müesseseden diğerine nakil hakkında (26) ıncı maddeye bakın.

Müdafaa durumundaki bir kimse dâvası dolayısiyle hapiste bulunmayorsa yaşadığı vilâyetteki vilâyet idare heyeti, yahut muvafakat beyanı yaptığı takdirde bu gibi beyanı alan memur, müdafaa durumundaki kimseyi ceza evi idare heyetinin bu gibi kimselerin müesseseye alınması hususundaki talimatlarına uygun olarak cezasını çekmek üzre müesseseye alacaktır. Kaçma tehlikesi olmadan yapılabileceği anlaşıldığı takdirde müdafaa durumundaki kimsenin müesseseye konması yerine muayyen zamanlarda mezkûr müesseseye giderek kendisi hakkında malûmat vermesi emredilebilir. Müdafaa durumundaki kimsenin ceza evi idare heyetinin talimatlarına uygun olarak cezasını çekmek üzere konulduğu müessesede yahut hapis cezası katiyet kesbettiği zamanda bu gibi müessesede hali hazırda bir mahpus olması halinde burada bu gibi mahpustan muvafakat beyanı alındığı takdirde, müdür yahut müdür vekili hapis cezasını derhal infaz edecektir.

Bazı hapis cezalarının infazı hakkındaki hükümler Örfi İdare mahkemeleri ve bu gibi mahkemelerin muhakeme usullerini kontrol eden kanunda bulunur.

Madde: 14 — Bir kimseye, 13 üncü maddeye uygun olarak bir müesseseye muayyen zamanlarda bizzat gitmek suretiyle kendisi hakkında malûmat vermesi emir edildiği takdirde bu gibi şahsın yol ödeneği, bu hususta Kıral tarafından vaz'edilmiş prensiplere uygun olarak genel sermayeden ödenebilir.

Madde: 15 — Çalıştırılma suretiyle hapis cezasına yahut alelâde hapis cezasına mahkûm edilmiş bulunan müdafaa durumundaki bir kimse,

hapis cezasını çekmeye başlamadan evvel kendisinin cezadan kurtulması yahut bu cezanın bir para cezasına yahut şarta bağlı hapis cezasına tebdili için kendisi namına Kırala bir af talebi yapılmış olduğunu ve evvelce dâva safahatında af için bir talep yapılmadığını ispat ederse cezanın infazı, Kırala yapılan bu gibi talep hakkında Kıralın bir karar vermesine kadar tehir edilecektir.

Mahpus olmayan müdafaa durumundaki kimsenin, çalıştırılma suretiyle hapis cezasına yahut alelâde hapis cezasına ait mahkûmiyetinin infazı, bu gibi kimsenin ölümünü, ticaretini düşünerek yahut diğer hallerde cezasının infazının tehir edilmesi için kuvvetli sebeplerin mevcudiyeti halinde hapis cezasının infaz edilebileceği günden itibaren (6) altı ay gibi tesbit edilmiş bir müddeti aşmamak üzere, tehir edilebilir. Hâmile olan yahut bir çocuk emziren bir kadının cezası münasip bir müddete kadar tehir edilebilir. Bu gibi hususlara ait kararlar (13) üncü maddede beyan edildiği veçhile hapis cezasının infaz edilmesi için emir verecek olan vilâyet idare heyeti tarafından yahut müdafaa durumundaki kimsenin sakin bulunduğu vilâyetteki vilâyet idare heyeti tarafından verilir. Bu maddenin 1 inci ve 2 inci paragraf hükümleri, müdafaa durumundaki kimsenin kaçacağına dair esaslı sebepler mevcut olduğu takdirde tatbik edilmiyecektir. İkinci paragrafta zipredilmiş bulunan cezanın infazının tehirinden sonra bu gibi bir sebep zuhur ettiği takdirde, bu hususta yapılan cezanın infazının tehiri feshedilmiş olacaktır.

Cezanın infazının tehirine, yahut cezanın infazının tehirinin feshedilmesine dair bir talebi reddeden bir karar, başka suretle bir emir verilmedikçe derhal infaz edilecektir.

Madde: 16 — Bir ceza çekilmeye başlandıktan sonra, çoğaltıldığı, yahut bir nezaret altında bulundurma yahut enterne etme cezasına tahvil edildiği takdirde, müdafaa durumundaki kimse dâvasiyle ilgili bulunan yeni mahkûmiyeti hakkında bir muvafakat beyanı yapana kadar yahut bu yeni mahkûmiyet cezasının infaz edilebileceği zamana kadar ilk cezanın çektirilmesine devam edilecektir. Çalıştırılma suretiyle hapse mahkûmiyet cezası yahut alelâde hapis cezası yerine genç suçlulara mahsus hapis cezası yahut ıslah niyetile yapılan öğretim cezası verildiği takdirde bunlar katiyet kesbedene kadar infaz edilmiyecek şeklinde şart mevcut olan hallerde de aynı hüküm tatbik edilecektir.

Bir kimse mahkûm olduğu genç suçlulara mahsus bir hapis cezasını, kaçmayı önlemek için yapılan tevkif veya nazarette bulundurma yahut enterne edilme cezasını çekmeğe başladığı zaman bilâhara ilk ceza çalıştırılma suretiyle hapse yahut alelâde hapis cezasına tahvil ederse ilk ce-

za, yeni mahkûmiyet cezasının infaz edilebileceği zamana kadar çektirilmekte devam edecektir.

FASIL 3

Ceza ve saire müddetinin hesabedilmesine dair:

Madde : 17 — Aşağıda belirtilmiş olanlardan başka çalıştırma suretiyle hapse mahkûm etme cezası yahut alelâde hapis cezası, mahkûmiyetin infaz edildiği günden itibaren başlıyacaktır. Eğer müdafaa durumundaki kimse dâvacı dolayısiyle başka suretle nezarette bulunduruluyorsa yahut hapiste ise cezasını çekmek üzere bir müesseseye alındığı günden itibaren yahut dâvası dolayısiyle nezarette veya hapiste olmamak şartiyle hali hazırda bu gibi bir müessesede bulunuyorsa mahkûmiyet cezası, infaz edilmek üzere müdüre gönderildiği günden itibaren başlıyacaktır.

Madde : 18 — Bir kimse, çalıştırma suretile hapse mahkûmiyet cezasını, hayat müddetinden az bir müddetle mahkûm olduğu hapis cezasını, yahut alelâde hapis cezasını çekmeğe başladığı zaman ceza evi idare heyeti mümkün olan ilk anda cezanın hitam bulacağı son günü tâyin edecek yahut meşrutan tahliye hakkındaki kanunun birinci maddesi bu kimseye kabili tatbik ise kanuni engeller olmadığı takdirde bu gibi tahliyenin hangi günde yapılabileceğini tâyin edecektir.

Bilâhara bu gibi kararlarda ahval ve şerait bir değişikliği icabettirirse, müdür bu hususta münasip tashihi yapacak olan ceza evi idare heyetini haberdar edecektir.

Madde : 19 — Ceza müddeti ay yahut sene üzerinden hesabedildiğinde son gün, cezanın çektirilmeğe başlandığı aydaki tarihe tekabül eden gün olacaktır.

Eğer cezanın bittiği son ay tekabül etmesi lâzım gelen tarihten eksik gelirse bu ayın son günü cezanın bittiği son gün olacaktır.

Eğer mahkûmiyet cezası aynı zamanda muayyen bir kaç günü de ihtiva ediyorsa, bu miktar mütebaki müddetin çekilmesi için son güne ilâve edilecektir.

Eğer alelâde hapse mahkûmiyet cezası yalnız gün hesabiyle bildirilmişse, bu gibi günler cezanın çekilmeğe başlandığı günden itibaren hesabedilecektir.

Bir ayın küsuru ceza müddetinin hesabında dâhil olursa, ay (30) otuz gün olarak addedilecektir. Günün küsurları sayılmıyacaktır.

Madde : 20 — Mahkemenin çalıştırma suretiyle verdiği hapis yahut alelâde hapis cezası, müdafaa durumundaki kimsenin evvelce nazarette bulunmuş olması yahut genç suçlulara ait hapis cezasını çekmekte olması,

kaçmasını önlemek için tevkif edilmiş yahut enterne edilmiş olması sebebiyle kısmen çekilmiş addedilecek, son gün, mahkemenin verdiği mahkûmiyet kararı tarihine bakmadan müdafaa durumundaki kimsenin evvelce hapse konulduğu tarihe göre hesaplanacak ve evvelce hapiste yattığı günlerin mahkûmiyet cezasından mahsubu buna göre yapılacaktır. Mahsubun yapıldığı tarihte mahkûmiyet cezası aynı zamanda bir kaç günü de ihtiva ediyorsa, bu gibi gün miktarı mahkûmiyet cezasından en sonra mahsup edilecektir.

Çalıştırma suretiyle hapis cezasının yahut alelâde hapis cezasının çektirilmesine fâsıla verildiği zaman, bu gibi fâsıla verme müddeti, bu kanunda başka türlü şart koşulan haller müstesna olmak üzere cezasının nihayet bulduğu son güne ilâve edilecektir.

Madde : 21 — Çalıştırma suretiyle hapse mahkûmiyet cezası yahut alelâde hapis cezası infaz edileceği zaman hali hazırdaki evvelki hapse mahkûmiyet cezasının çekilmiş bulunan müddeti masup edilmek suretiyle cezanın tamamı evvelki hapse mahkûmiyet cezasının çekilmeye başlandığı günden itibaren hesabedilmiş olacaktır. Müdafaa durumundaki kimse evvelki cezadan sonra tahliye edilince çekilmemiş addedilen bu gibi mütebaki cezaya ait bu tahliye anında geçen müddet, hapis cezasının tahliye tarihini tâyin etmek hususunda (20) inci maddenin ikinci paragrafında izah edildiği veçhile (cezanın çektirilmesine) bir fâsıla verme olarak addedilir.

Madde : 22 — Meşrutan tahliye kararı iptal edilmişse ve 21 inci maddede zikredilen vaziyet mevzuubahis değilse, son tahliye tarihini tâyin etmek hususunda, cezanın bakıyesi bir yeni ceza olarak işleme tâbi olacaktır.

Madde : 23 — Müdafaa durumundaki kimse çalıştırma suretiyle hapis cezasını, yahut alelâde hapis cezasını çekmeye başladığı zaman bu suçundan daha tahliye edilmemiş olduğu halde bilâhâra diğer bir cezanın infazına başlanırsa ve evvelki mahkûmiyet cezasında çekilmiş bulunan hapis müddeti mahsup edilmemişse son tahliye tarihi, evvelki cezanın geri kalan çekilmemiş kısmı yeni cezaya ilâve edilmek suretiyle hesabedilmiş olacaktır.

FASIL: 4

Ceza evindeki mahpuslara yapılacak muameleye ait genel hükümler

Madde : 24 — Mahpusa, bir insan olduğu nazarı itibara alınarak, ciddi ve samimi olarak muamele yapılmış olacaktır. Mahpus münasip işte istih-

dam edilecek ve bundan başka kendisinin içtimai hayata intibakını kolaylaştıracak ve temin edecek şekilde muamele görecektir. Hapsin zararlı tesirleri mümkün olduğu nispette önlemiş olmalıdır.

Ceza evindeki mahpus, kendisine verilmiş olan vazifeleri ihtimam ve dikkatle yapmak ve müessesede tatbik edilmekte olan nizamlara müessesenin idare heyeti memurları tarafından çıkarılmış bulunan nizam ve emirler gibi riayet etmek mecburiyetindedir.

Madde : 25 — Ceza evindeki mahpusun, bu kanunun her hangi bir hükmünün tatbik edilmesinin neticesi olarak, bedenî ve akli sağlık durumunun bozulduğu yahut sarih olarak tehdidedildiği görülürse, bu sağlık durumundaki bozukluğa bir çare bulmak yahut bu hususiaki zararı önlemek için kanunda lüzumlu değişiklikler yapılacaktır. Müessese dâhilindeki nizam ve asayişin muhafazasını temin bakımından lüzumlu olduğu taktirde müdür, mahpusun bu kanun gereğince haketmiş olduğu imtiyazlarını azaltabilir.

Madde : 26 — Ceza evindeki mahpusların sınıflara ayrılmasında ve onlara yapılacak muamelede, mahpusun yaşı, sıhhati, akli durumu, karakterinin arzettiği hususiyetler, evvelki tavır ve hareketi, çalışma kabiliyeti, istidatları ve tahsili nazarı itibara alınmalıdır. Ceza evindeki mahpusların yekdiğerine karşı zararlı tesirlerine mümkün olduğu kadar mâni olunmalıdır.

Erkek ve kadınlar ayrılmış olacaklar ve mümkün olduğu takdirde ayrı müesseselerde yahut bu müesseselerin ayrı kısımlarında bulundurulacaklardır.

Ceza evi idare heyeti yahut onun tensibiyle bir müessesenin Müdürü, mahpusların konacağı müesseseleri tâyin edecek ve onları bir müeseseden diğer bir müesseseye nakledecektir.

Madde : 27 — Bir kadın, ceza evine mahpus olarak kabul edildiği zaman kendisiyle birlikte bir çocuk getirirse yahut ceza evine girdikten sonra bir diğerini doğurursa, ceza evi idare heyeti, kadının ikametgâhının bulunduğu vilâyetteki çocuk esirgeme ve yardım kurumu ile istişare yaptıktan sonra kadına çocuğunu emzirme müddeti esnasında hattâ hususi ahval ve şerait icabettirdiği taktirde daha fazla bir müddet kendisiyle birlikte bulundurulmasına müsaade edebilir.

Madde : 28 — Bir mahpus ceza evine girdikten sonra mümkün olan en kısa bir zamanda müessesenin doktoru tarafından muayene edilecektir. Mahpus hasta olduğu zaman, doktor tarafından tavsiye edildiği veçhi-

le bakılmış olacaktır. Aklen hasta olan mahpusların bakılmaları yahut müşahede altına alınmaları için ceza evi dâhilinde hususi bir kısma nakledilmelerine ait hususi nizamlar yapılmış olacaktır.

Ceza evi idare heyeti tarafından vaz'edilen nizamlara uygun olmak suretile bir mahpusun muayene yahut tedavisi için hariçte çalışan bir doktor angaje edilebilir. Mahpuslar için yapılması lüzumlu olan muayene ve tedavi mahpuslara ait müessesede lâyıkiyle yapılamadığı takdirde ceza evindeki mahpus ceza evi idare heyeti tarafından verilen emir gereğince umumi bir hastaneye yahut bir akıl hastanesine nakledilebilir. Ceza evinde bulunan bir kadın mahpus mümkün olduğu nispette bir hastanede yahut bir doğum evinde doğuracak ve lüzum olduğu takdirde kadın mahpus doğumdan çok bir zaman evvel bu gibi yere yahut münasip surette ihtimam göreceği diğer bir yere nakledilmiş olacaktır.

Müdür icabettiği takdirde, ceza evi idare heyetinin talimatlarına uygun olarak ikinci paragrafta zikredilen sebepler bakımından müessesenin haricinde bulunan bir mahpus için bir muhafız verecektir. Mahpus aynı zamanda hususi nizamlara riayet etmeye tâbidir.

Bu maddede bildirildiği veçhile bir mahpusun mahpuslara ait ceza evi haricinde geçirmiş olduğu vakit, ceza evi idare heyeti başka türlü karar vermiş olmadıkça, ceza evinde çekilmiş mahkûmiyet müddeti olarak hesabedilecektir. Fakat çalıştırma suretiyle hapis yahut alelâde hapis cezasını çeken bir mahpus, ikna edici kuvvetli sebepler mevcut olmadıkça, mahkûmiyet müddetinin altıda birinden fazla istifade edemez. İdare heyetinin kararı kesinleşmemiş olsa bile tatbik edilecektir.

Madde : 29 — Haricî işte kullanılmayan bir mahpus, mümkün olduğu takdirde her gün hariçte en az bir saat vakit geçirecektir.

Ceza evindeki mahpusun sıhhati lüzum göterdiği takdirde, umumiyetle müsaade edilen vakitten daha fazla bir zaman mahpusun dışarıda vakit geçirmesine müsaade edilecektir. Bilhassa ceza evi dâhilindeki işlerde kullanılan bir mahpus, kararlaştırıldığı takdirde bir müddet için tamamen yahut kısmen müessese haricindeki işlerde kullanılmış olacaktır.

Beden terbiyesi egzersizleri ve sporlar mümkün olduğu zaman mahpuslar için kararlaştırılmış olmalıdır.

Madde : 30 — Bir mahpusun müessesede yapılan tedrisata ceza evi idare heyeti tarafından lüzum gösterildiği derecede, iştirak etmek vazifesidir. Mahpus kendi kendine çalışmaya ve serbest zamanlarındaki diğer münasip faaliyetlerle meşgul olmaya teşvik edilecektir.

Dinî ibadetler ve diğer ibadete ait âyinler ceza evi idare heyeti tarafından çıkarılmış bulunan nizamlara uygun olarak yapılacaktır.

Başka dine mensup olan bir şahıs (4), Müdür tarafından yapılan tahkik üzerine, bu gibi dine mensup olan bir papaz yahut diğer bir mürşit tarafından ziyaret edilebilir.

Madde : 31 — Bir mahpus rahatsızlık vermemek suretiyle boş vakitlerinde kendisini en iyi bir şekilde meşgul edebilecek olan kitapları, mecmuaları, gazeteleri ve diğer eserleri tedarik edebilir yahut alabilir. Mahpus aynı zamanda müessesenin kütüphanesinden kitapları ariyeten alabilir ve kendisine gazeteleri okumak fırsatı da verilmiş olacaktır.

Madde : 32 — Ceza evindeki bir mahpus yanında nişan yüzüğünü, nikâh yüzüğünü, yakın akrabalarının fotoğraflarını, saatini, şahsi sağlık bilgisine ait şeyleri (yazı malzemesi), ve tezyinata ait maddeleri ve Müdür tarafından müsaade edilen bunlara müşabih şeyleri bulundurabilir. Aksi takdirde bu kanunun yahut bu kanuna istinadeden nizamnamenin diğer maddelerinde verilenlerden maada müessesenin kendisine vermiş olduğu şeyler haricinde olan her hangi bir eşyayı veya maddeyi yanında bulunduramaz.

Madde : 33 mahpusun ceza evine girmesini yahut diğer bir müesseseye nakledilmesini müteakıp mahpusa, bulunduğu yeri yakın akrabalarına bildirmesi için fırsat verilmiş olacaktır. Mahpusun yakın akrabalariyle olan münasebetini iyi bir şekilde idame ettirmesi için gayret gösterilmiş olacaktır.

Bir mahpus, geçinmeleri için kendisine muhtaç olan kimselere kabiliyeti nispetinde yardım etmeye icbar edilecektir.

Bir mahpus ölürse, ağır hasta olursa yahut ağır surette yaralanırsa yakın akrabaları derhal haberdar edilecektir.

Madde : 34 — Bir mahpus tarafından müdürün izni olmadan mektup yahut başka yazılı mesaj gönderilemiyecek yahut alınamıyacaktır.

Bir mahpus, İsveç Hükümet Makamlarına mahiyeti itibarile tecavüzi veya tahkir edici olmayan yazılı mesaj göndermek ve mahiyeti itibariyle tecavüzi veya tahkir edici olmayan, yahut mahkûmlara yapılan muameleden elde edilecek nihai gayeye muvafık olamıyacak bir şekilde yahut bu gibi başka maksatlarla yazılmış olmıyan mektupları göndermek yahut almak hakkından mahrum edilmiş olmayacaktır. Ceza evindeki bir mah-

(4) Lüther'in Protestan dinine tâbi olmıyan kimse. İsveç Hükümetinin resmî kilisesi Lüther'in kurduğu kilisesidir.

pus, neşretmek niyetiyle yazılı bir mesaj gönderdiği takdirde ceza evi idare heyeti yahut onun tensibiyle Müdür mesajın gönderilip gönderilmiyeceği hakkında bir karar verecektir. Mesaj, mahiyeti itibariyle tecavüzi veya tahkir edici olduğu, yahut onun neşri uygunsuz addedildiği takdirde mesajın gönderilmesine izin verilmiyebilir.

Bir mahpus tarafından ceza evi idare heyetine yazılı bir mektup müstehürlü olarak elden verildiği takdirde açılamaz. Ve derhal gönderilmelidir. Bundan başaka bir mahpus kendisinin itimada lâyık bir şahıs olduğunuu ispat ettiği takdirde, Müdür, kendisine sansörsüz olarak mektuplarını göndermek ve almak imtiyazını bahşedebilir. .....

Bir mahpusa gönderilen bir mektup kendisine verilmekten alıkonursa ve bunun bildirilmesi bazı hususi sebep dolayisiyle mahpusa zararlı olmadıkça bu vaziyetten mahpus haberdar edilecek ve mektubun muhteviyatının muvafık kısımları kendisine bildirilecektir. Bir mahpusun posta ile göndermeği arzu ettiği bir mektup gönderilmekten alıkonursa mahpus bu vaziyetten haberdar edilecekir.

Madde : 35 — Ceza evindeki mahpus, müessesenin disiplinine uygunun olmak suretiyle bazı hususi sebep dolayisiyle zararlı olmadığı takdirde hısımları yahut diğer yakın akrabaları tarafından ziyaret edilebilir.

Bundan başka mahpusa, Müdürün muvafakatiyle evvelâ şavunmma avukatı, hususi işlerinde yardımına ihtiyacı olduğu avukatı ve başkalaları tarafından, tahsili, yetiştirilmesi ve maişetini kazanması ve diğer husususlar için faydalı olacak mahiyette ziyaretler yapılabilir.

Müesseseye ait idare meclisinin bir âzası, bir mahpusu yanında müessesesinin bir memuru olmadan ziyaret edebilir. Müdür diğer ziyaretlerde bu gibi memurun hazır bulunmasını talebedebilir.

Madde: 36 — Ceza evi idare heyeti yahut onun tensibiyle Müdüdür, bir mahpusa, ağır hasta olan yakın akrabasını ziyaret etmeğe, yakın akrabasının cenazesinde hazır bulunmağa, hattâ diğer ahvalde mahkûmiyetiyet müddeti yahut diğer hususlar bakımından kuvvetli sebepler mevcutt o olduğu ve zarar verme tehlikesi mevcut bulunmadığı takdirde, müessesesevi tâyin edilen kısa bir müddet için terketmeye müsaade edebilir.

Bir mahpusun, şimdi zikredilmiş olan müsaade üzerine müessesenin haricinde geçirmiş olduğu müddet, ceza evi idare heyeti bazı sebep dolayısiyle başka türlü bir karar vermiş olmadıkça, ceza evinde çekilmiş müddet olarak hesabedilecektir. İdare Heyetinin kararı kesinleşmemiş olsa bile tatbik edilecektir.

Madde :37 — Bir mahpus tevkifhaneye konulduğu zaman hapis müddeti inkıtaa uğrayacaktır.

Mahpusun hapsedilmiş olduğu suçtan dolayı suçlu olmadığı anlaşıldığı takdirde inkıtaa uğrayan müddet mahkûmiyette çekilmiş müddet olarak hesabedilmiş olacaktır.

Evvelki paragrafta zikredilen hususlardan maada diğer hallerde Başsavcı yahut mahkeme mahpusa ait dâvada mahpusun mahkemede şahsan hazır bulunmasına lüzum gösterirse bu hususa ait ceza evi idare heyeti karar verecektir. Bu gibi bir mahkemede hazır bulunma çekilen hapis cezasını inkıtaa uğratmaz.

Bir mahpusa, aleyhinde bir dâva açıldığı zaman talebi üzerine müdafaasını hazırlamak için zaruri olan sühulet gösterilmiş olacaktır.

Madde : 38 — Bir mahkeme yahut bazı diğer Hükümet Makamları, mahpusun dâvada bir arkadaşı tarafından temsil edilmesi üzerine yahut başka sebepler dolayısiyle, 37 inci maddede bildirilenlerden maada bazı diğer sebep gereğince bir mahpusun bu gibi bir heyetin huzurunda hazır bulunmasını istediği takdirde, ceza evi idare heyeti yahut onun tensibiyle müdür bunun olup olamıyacağı hakkında bir karar verecektir.

Şimdi zikredilmiş bulunan şerait altında bir mahpusun müessesenin haricinde geçirmiş bulunduğu müddet, ceza evi idare heyeti başka türlü karar vermiş olmadıkça ceza evinde çekilmiş müddet olarak hesabedilecektir. İdare heyetinin kararı katiyet kesbetmemiş olsa bile tatbik edilecektir.

Madde : 39 — Mahpusun nakli halinde onu, caiz görülmiyecek bir tarzda etrafın nazarlarını üzerine çekmeye mâruz bırakmamak için imkân dâhilinde olan bütün ihtiyat tedbirleri alınmış olacaktır. Mahpus kelepçeli olduğu takdirde, kelepçesinin elbisesinin altında gizlenmesine hususi surette dikkat edilecektir. Demiryolu ile yapılan seyahatte kaide olarak alelâde bir yolcu vagonu kullanılacaktır. Nakledilen kadınların yanında bir kadın memur bulunacaktır.

Ceza evindeki mahpus hasta olduğu vakit yahut mahpusun yapacağı yolculuğun sıhhatine zararlı olacağından korkulduğu takdirde bu gibi yolculuk bir doktordan müsaade almadan yapılmıyacaktır. Bu kaide aynı zamanda hâmile kadınlara da tatbik edilir.

Madde : 40 — Müdür, bir mahpusun serbest bırakılması yahut tahliye edilmesi hususunda geniş mikyasta hazırlıklar yapacaktır. Bu sebepten müdür, mahpusların himayesi işiyle meşğul olan yüksek rütbeli me-

murla, mahpuslara yardım cemiyetiyle, mahpuslara iş verme ofisile, umumi yahut hususi Yardım Bürolarile yahut bu hususta faideli olacak hususi şahıslarla irtibat tesis etmeli ve bu suretle serbest bırakılacak yahut tahliye edilecek olan mahpusa münasip bir iş yahut maişetini kazanması için diğer bir geçim vasıtası temin etmeye çalışmalıdır. Müdür aynı zamanda mahpusa kanuna itaat etmeye ve cemiyet hayatına uygun bir şekilde yaşama tarzına teşvik etmek hususunda faideli bulunan her hangi bir yardımı yapacaktır.

Madde : 41 — Mahpus müesseseyi terketmeye hazır olduğu zaman hasta ise ve durum bu hususiaki bütün tedavi masraflarının ceza evi idare heyeti tarafından ödenmesine müsait olduğu takdirde, o zaman mahpus devamlı bir şekilde tıbbi tedavide bulunmak üzere müessesede kalabilir. Bir mahpus ceza evini terketmeye hazır olduğu zaman akıl hastanesinde tedaviye ihtiyacı olduğu takdirde, bu hususta hususi hükümlere tâbi olacaktır.

FASIL 5

Çalıştırma suretile hapis ve alelâde hapse dair

Madde : 42 — Bu faslın hükümleri bilhassa çalıştırma suretile hapse ve alelâde hapse tatbik edilir.

Bundan sonra mahkûm demekle çalıştırma suretile hapis cezasını çeken şahıs kasdedilir. Alelâde hapis demekle alelâde surette hapsedilmiş bir şahıs yahut bu gibi hapsedilmiş bir şahısla birlikte para cezasını ödemiyen bir şahıs kasdedilir. Para cezasını vaktinde ödememekten dolayı hapsedilen bir mahpus demekle yalnız bir para cezasını ödememekten dolayı hapis cezasını çeken bir şahıs kasdedilir.

Madde : 43 — Bir mahkûmun yahut alelâde bir mahpusun hapis cezasının müddeti en az altı ay olduğu takdirde, bunların tam muayenesi, bir an evvel tedavilerine başlanabilmek için, mümkün olan en kısa bir zamanda yapılacaktır. Bu gibi muayene, mahpusun hayat şartlarını, şahsi tekâmülünü, sıhhi vaziyetini, istidatlarını ve bilgisini tesbite ait olacaktır. Ceza evi idare heyeti bu gibi bir muayyen diğer hallerde de yapılmasını kararlaştırabilir.

Muayene, ceza evi idare heyetinin talimatlarına uygun olmak suretiyle, mahpusun hapis cezasını çekmek üzere girdiği müessesenin müdürü tarafından müessese doktorunun yardımından faidalanmak suretile yapılır.

Müdür ve doktorun birlikte yaptıkları muayeneye ait ve mahpusun yerleştirilmesi ve tedavisi hususunda tavsiyelerini ihtiva eden rapor, mümkün olan en ktsa bir zamanda ve mahpusun ceza evine giriş tarihinden itibaren bir ayı tecavüz etmeyen bir müddet zarfında ceza evi idare heyetine gönderilecektir. Hususi şartlar mevcut olduğu takdirde, ceza evi idare heyeti raporun verilmesi hususunda bir aydan fazla olmamak üzere bir mühlet verebilir.

Madde : 44 — Bir mahkûm hapis cezasını etrafı kapalı bir müessesede çekmeye başlayacaktır. Mahpus üç ay sonra etrafı açık bir müessese-ye nakledilebilir. Hususi sebepler mevcut olduğu takdirde, mahpus bu müddet hitam bulmadan evvel dahi bu şekilde nakledilebilir. Cezasını çekmeye başlayan 25 yaşına basmamış bir mahpus, meslekî yetiştirilmesi yahut diğer sebepler bakımından hakkında daha iyi bir şey kararlaştırılmış olmadıkça, mümkün olan en kısa bir zamanda etrafı açık bir müesseseye nakledilecektir.

Madde : 45 — Alelâde hapse mahkûm olan bir mahpus, yaşı, sıhhî vaziyeti, evvelki tavir ve hareketi, iş verme yahut bu hususta diğer sebeplere ait mevcut imkânlar bakımından gayrı münasip görülmedikçe, cezasını etrafı açık bir müessesede çekecektir.

Madde : 46 — Borcunu vaktinde ödemediğinden dolayı hapsedilmiş olan bir mahpus, hapis cezasını etrafı kapalı bir müessesede çekecektir. Fakat hususi sebepler mevcut olduğu takdirde bu gibi mahpus etrafı açık bir müesseseye nakledilebilir.

Madde: 47 — Bir mahpus, münasip bir işte istihdam edilmesi için yahut diğer meşru sebep dolayısiyle hapis cesasını yahut bu cesasının geri kalan kısmını etrafı kapalı bir müessesede çekmek için müsaade istediği takdirde, bu gibi müsaadenin verilmesi hakkındaki talebi reddedilmiş olmıyacaktır.

Madde : 48 — Etrafı açık bir müesseseye kabul edilmiş bulunan bir mahpus, umumiyetle diğer mahpuslarla birlikte çalışacak ve menedici hususi sebepler mevcut olmadıkça boş vakitlerinide diğer mahpuslarla birlikte geçirebilecektir.

Madde: 49 — Etrafı kapalı müesseseye kabul edilmiş bulunan bir mahpus umumiyetle bir yahut daha fazla mahpusla birlikte çalışacaktır. Fakat 43 üncü maddede bahsedilen muayene yapıldığı zaman mahpus, muayenesi tamamlanana kadar bir odada yalnız olarak çalıştırılabilir.

Müdür, müessese dâhilindeki disiplin ve emniyet bakımından yahut

115

mahpuslar arasındaki zaralı mahiyette olan görüşmeye mâni olmak yahut diğer sebepler bakımından mahpusu işte diğerlerinden ayrı olarak yalnız çalıştırmaya lüzum gördüğü takdirde mahpusun bu şekilde diğerlerinden ayrı olarak çalıştırılması için emir verebilir. Mahpusa bu gibi yalnız çalıştırılmak suretiyle verilen hapis cezasının, ceza evi idare heyetinin muvafakatı olmadan her altı aylık hapis müddetinde bir aydan fazla olması için emir verilemez. Bu gibi muvafakat, (yalnız çalıştırma suretiyle muayyen hapis cezasına dair verilen) emir bir defada altı aydan fazla bir müddet için olduğu takdirde, verilmiyecektir.

Bir mahpus ayrı çalıştığı zaman bir mahzur olmadığı takdirde kapı kilitlenmemiş olarak bulundurulacaktır. Hattâ ayrı bulundurulan mahpusun diğer hususlarda iş saatleri esnasında bazı suhuletler kendisine bahşedilebilir.

Madde: 50 — Etrafı kapalı bulunan bir müesseseye kabul olunan bir mahpus menedici hususi sebepler mevcut olmadıkça, bu müessesede yapılan öğretime, dinî Âyinlere, açık hava eğlencelerine, beden terbiyesi talimlerine ve saireye diğer mahpuslarla birlikte iştirak edebilir. Mahpus aynı zamanda serbest zamanının tamamını veya bir kısmını, zararlı mahiyette olan bir görüşmeyi mucip olmadığı takdirde, bir veya birden fazla mahpusun yanında geçirebilir. İtimada lâyık olduğunu ispat eden bir mahpus serbest zamanı esnasında odasının kapısının kilitlenmesine müsaade edilebilir.

Madde: 51 — 49 ve 50 inci maddelerde bahsedilmiş olanlardan maada diğer hususlarda, etrafı kapalı bir müesseseye kabul edilmiş bulunan mahpuslar birbirlerinden ayrı bulundurulacaklardır. Bir mahpusun çalışmak yahut boş vaktini kendi odasında geçirmek isteği, bunu menedici çok kuvvetli sebepler mevcut olmadıkça, reddedilmiyecektir.

Madde: 52 — Müdür mahpusu münasip işe tâyin edecektir. Mahpusa bu gibi iş verilirken mümkün olduğu nispette mahpusun meslekî öğretimi yahut tahliye edildiğinde onun kendi maişetini kendisinin kazanmasını teşvik edici veya kolaylaştırıcı hususlar nazarı itibara alınmalıdır. Mahpusa verilecek işin tâyininde mahpusun menfaati ve kabiliyeti nazarı itibara alınacaktır.

Odasında yalnız çalışan alelâde hapse mahkûm olan bir mahpus, müdürün muvafakatiyle kendisine iş temin edebilir.

Bir mahpusun çalışma müddeti çalışkanlığının ve iyi halinin bir mükâfatı olarak kendisini çalışmaya yahut diğer öğretime hasretmesi için, azaltılabilir.

Madde: 53 — Hapis cezasının müddeti yahut diğer hususi sebepler bakımından münasip görüldüğü ve sui istimal etme veya zarar verme tehlikesi mevcut olmadığı takdirde, ceza evi idare heyeti yahut onun tensibiyle Müdür tahliye hazırlığı zamanında mahpusa, müessese haricindeki bir iş veren patronla bir iş veya çalışma taahhüdüne girmesine müsaade edebilir.

Madde : 54 — Bir mahkûm, çalışarak kazanmış olduğu paralarını ceza evi idare heyeti tarafından konulmuş bulunan tahdidat dâhilinde, müessesede satılmak üzere hazır bulundurulan satış eşyasını satın almak için harcedebilir. Ceza evi idare heyeti tarafından çıkarılmış bulunan talimatlara uygun olmak suretiyle Müdür, çalışkanlığını ve iyi halini ispat etmiş bulunan bir mahkûma, bu gibi eşyaları diğerlerine müsaade edilen miktardan daha fazla bir miktarda satın almasına müsaade edebilir.

Borcunu vktinde vermediğinden dolayı hapsedilmiş bulunan mahpuslar, biraz evvel yukarıda bildirilmiş olan hükümlere tâbidir.

Alelâde hapse mahkûm olan bir mahpusa, kazandığı para ile yahut kendi parasiyle, birinci paragrafta bahsedilmiş bulunan satış eşyasını ceza evi idare heyeti talimatlarına uygun olmak suretiyle, en fazla bir miktarda satın almasına müsaade edilebilir. Adı geçen mahpus disipline uygun olmak suretiyle kendisine konfor temin edebilir. Bu gibi mahpus çalıştığı yahut serbest zamanını odasında yalnız olarak geçirdiği zaman, giyilebilecek vaziyet ve evsafta bulunan kendi elbesini giyebilir.

Müdür ceza evi idare heyetinin talimatlarına uygun olmak suretiyle disipline tamamile riayetkâr bulunan mahpusun diğer hususi imtiyazlara malik olmasına müsaade edebilir.

FASIL: 6
Genç suçluların hapis cezalarına dair

Madde: 55 — Genç suçluların hapis cezası, Kıralın gençler için tâyin etmiş bulunduğu bir müessesede yahut bu müessesenin bir kısmında infaz edilecektir.

Madde: 56 — Genç suçlulara ait hapis cezasına mahkûm olan bir kimse ceza evinin hususi bir kısmına kabul edilecektir. Mahpusun tedavisi, ceza evi idare heyeti tarafından çıkarılmış bulunan talimatlara göre onun hayati durumu ve genel bakımdan şahsi ahvali ve bedeni sıkletine dair yapılan tam muayenesinde, mahpusun zeka, istidat ve bilgisine ait yapılan tahkikatı da nazarı itibara almak suretiyle yapılacaktır.

Bu hususiaki muayeneye dair bir rapor, mümkün olan en kısa bir zamanda ve mahpusun ceza evine kabulü tarihinden itibaren iki aydan fazla gecikmemek üzere ceza evi idare heyetine gönderilmiş olacaktır.

Madde: 57 — Muayene 56 ıncı maddeye uygun olarak yapıldığı zaman mahpuslar, kendilerinin her birinin göreceği tedavi bakımından uygun görülebilecek bir tarzda sınıflandırılacaklardır. Mahpus, akli durumu veya diğer bazı hususi sebepler bakımındantedavisini n açık bir müessesede yapılmasının doğru olmıyacağı anlaşılmış olmadıkça, etrafı açık bir müessesede tedavi edilecektir.

Mahpus, her iki vaziyette menedici hususi sebepler mevcut olmadıkça diğer mahpuslarl birlikte çalışacak ve serbest zamnını ayni şekilde onlarla birlikte geçirebilecektir.

Madde: 58 — Müdür, mahpusu, onun kendi maişetini kendisinin kazanmasını en iyi bir şekilde teşvik edecek olan sanayie ait işte, el ile yapılan işlerde, ziraatte, yerli işte ve diğer sanatlarda, menfaat ve istidatlarını nazarı itibara alarak nazari ve amelî bir şekilde yetiştirilmesini sağlayacak olan münasip bir işe tâyin edecektir.

Ceza evi idare heyeti, ceza evi gençlik idare meclisiyle müzakere ettikten sonra, mahpuslara, müessesenin haricinde iş veren patronla iş taahhüdüne girişmelerine dair müsaade verilmesi hususunda daha sarih talimat çıkaracaktır.

Mahpuslar, ceza evi idare heyti tarafından tâyin edilmiş bulunan hususlarda ceza evi idare heyetinden talimat alacaklardır. Mahpusların serbest zamanlarındaki faaliyetlerine ve beden terbiyelerine ve sporlarına hususi surette dikkat edilecektir.

Madde. 59 — Mahpusa, faideli görüldüğü takdirde, 36 ıncı maddeye göre verilen izin, bu maddede zikredilenlerden maada diğer şartlar altında daha uzun bir müddet için olsa bile, bahşedilebilir.

Madde : 60 — Ceza evi idare heyeti, mahpusun, müessesede satılmak maksadile hazır bulundurulan satış eşyasını satın alma hakkına, ve onun maişet ve konforunu temin etmesi hususundaki verilecek müsaadeye dair talimat çıkaracaktır.

FASIL: 7

Kaçmayı önlemek için yapılan tevkif ve enterne etmeye dair

Madde : 61 — Kaçmayı önlemek için yapılan tevkif ve enterne etme, Kıral tarafından emin bir yer olarak tâyin edilen bir müessesede yahut bu gibi müessesenin bir kısmında infaz edilecektir.

Madde : 62 — Kaçmasını önlemek için tevkifine yahut enterne edilmesine karar verilen bir şahıs etrafı kapalı bir müesseseye kabul edilecektir. Bu gibi bir şahıs bilhassa diğerlerinin emniyet ve selâmetine tehlikeli addedildiği zaman, ceza evi idare heyeti, onun etrafı kapalı hususi bir kısma konmasını emredebilir.

Madde : 63 — Ceza evi idare heyetinin talimatlarına uygun olarak ve mahpusun tedavisinin şeklini tâyin hususunda bize rehberlik etmek suretiyle hizmeti dokunacak olan, mahpusun imkân nispetinde hayati durumuna, şahsi tarihçesine, sihhi vaziyetine istidatlarına ve bilgisine ait tam bir muayenesi yapılacaktır.

Müessese doktorunun yardımından faydalanmak suretiyle yapılan muayeneye ait tanzim edilen bir rapor, mahpusun ceza evine kabulünden itibaren iki ayı geçmemek üzere mümkün olan en kısa bir zamanda ceza evi idare heyetine gönderilecektir.

Madde: 64 — Tevkif edilen veya enterne edilen bir şahıs 63 üncü maddede bahsedilen muayene tamamlanana kadar diğer mahpuslardan ayrı bulundurulacaktır. Muayeneden sonra bu gibi şahıs, tedavisinin ihtiyaç gösterdiği veçhile veya mahpuslar arasında zararlı mahiyetteki görüşmeye mâni olmak için, yahut müessese dâhilinde emniyet ve disiplin bakımından yalnız gündüz zarfında diğerlerinden ayrı bulundurulabilri.

Kendisinin itimada lâyik olduğunu ispat etmiş olan bir mevkuf yahut enterne edilen bir şahıs etrafı açık bir müessesede tedavi edilebilir.

Madde : 65 — Müdür, mahbusu, mesleki öğretimi ve tahliye edildiği zaman kendi maişetini kendisinin kazanmasını teşvik etmek veya kolaylaştırmak bakımından, münasip bir işe tâyin edecektir. Mahpusa verilecek işin tâyininde mahpusun menfaatı ve kabiliyeti nazarı itibara alınacaktır. Mahpus müdürün muvafakatiyle kendisine iş temin edebilir.

Tahliye için yapılan hazırlık esnasında ceza evi idare heyeti, enterne Meclisi ile istişare yaptıktan sonra bir mevkufun yahut enterne edilen bir şahsın müessese haricindeki bir iş veren patronla bir iş veya çalışma taahhüdüne girmesine, bu gibi imtiyazın sui istimal edilmesi veya zarar verme tehlikesi mevcut olmadığı takdirde, müsaade edebilir.

Madde: 66 — Alelâde hapse mahkûm olan mahpuslara ait 54 üncü maddedeki hükümler mevkuf veya enterne edilmiş olan şahıslara da tatbik edilecektir. İlâveten bir mevkuf veya enterne edilmiş olan bir şahıs disipline uygun olmak suretile kendisine yiyecek temin edebilir veya alabilir. Mevkuf veya enterne edilmiş olan şahıs, verenin kesesine sarih surette fazla ağır gelen hediyeleri kabul edemez.

Madde: 67 — Mevkuf veya enterne edilmiş olan şahısların tedavisine ait meselelerde Müdür müessesenin doktoriyle müzakere edecektir.

64 üncü maddede bahsedilen meselelerde fikir itilâfı çıktığı takdirde bu gibi mesele bir karara bağlanması için ceza evi idare heyetine arzedilecektir.

FASIL: 8

Mahpusların ücretlerine ve vesair hususlara dair

Madde : 68 — Mahpus çalışması mukabilinde ücret alacaktır. Bu ücret, yaptığı işte parça başına yahut her gün için tesbit edilmiş bir miktara göre ödenecektir. Bu ücretin tesbitinde mahpusun çalışkanlığı ve mahareti nazarı itibara alınmalıdır. Mahpusun müessesede çalışma saatleri esnasında yapılmakta olan tedrisata iştirak ettiği vakit için dahi kendisine ücret ödenecektir.

Mahpus, müessesede tamamen veya kısmen çalışma kabiliyetini kayb etmişse, hususi nizamlara göre tâyin edilmiş bir ücret veya geçimini temin edecek bir maaş alabilir.

Ücretler hakkındaki daha tafsilâtlı nizamlar ceza evi idare heyeti tarafından çıkarılacaktır.

Madde : 69 — Alelâde hapse mahkûm olan bir mahpus kazandığı ücreti, çalışma suretiyle kendisine temin etmiş olduğu kazancı gibi serbestçe tasarruf edebilir.

Diğer sınıf mahpusların kazandıkları ücret yahut kendi sây ve gayretlerile çalıştıkları işten temin ettikleri kazanç ceza evi idare meclisinin nizamlarına uyuun olarak biri harcetmek diğeri de saklamak üzere iki kısma ayrılacaktır.

Madde: 70 Mahpus, harcedilmesine müsaade edilen paraları, geçinmeleri için kendisine muhtaç olan kimseleri beslemek için, yaptığı zararları ödemek için yahut diğer borçlarını ödemek için ve ceza evi idare heyetinin nizamlarına uygun olmak suretiyle müessesede satılmak üzere hazır bulunan satış eşyasını satın almak için, yahut müstahak olduğu ve şahsı için faideli olan diğer şeyleri temin etmek için sarfedebilir.

Madde: 71 — Mahpus tarafından biriktirilmiş olan paralar, mahpus tahliye olana kadar yahut serbest bırakılana kadar ceza evinde alıkonacaktır. Fakat ceza evi idare heyeti tensibettiği takdirde bu gibi paralar geçinmeleri için mahpusa muhtaç olan kimseleri beslemek için, mahpusun kendisinin yahut akrabalarının bazı âcil ihtiyaçlarını gidermek için, yahut mahpusun kendisine serbest zamanında iyi bir meşgale olacak ki-

tapları yahut diğer yazılı eserleri temin etmek için sarfedilebilir. Hattâ ceza evi idare heyeti, genç suçlulara ait hapis cezasını çekmekte bulunanlara, kaçmasını önlemek için tevkif edilmiş olanlara, yahut enterne edilmiş olanlara, biriktirdikleri paraları zikredilmiş olan sebeplerden başka maksatlar için sarfetmelerine müsaade edebilir.

Mahpus tahliye edildiği yahut serbest bırakıldığı zaman başka bir geçim vasıtası yoksa, ceza evi idare heyetinin talimatlarına uygun olmak suretiyle kendisine biriktirmiş olduğu paradan evvelâ yakın istikbaldeki geçimini temin etmek için ve ahiren ihtiyacı olan lüzumlu elbise için münasip bir miktar verilmelidir. Müdür bakiye paranın mahpusa teslimi, veya mahpus nâmına bir bankaya yatırılması yahut mahpusların himayesi işile meşgul olan cemiyete mahpus nâmına yatırılması yahut mahpusların himayesi işile meşgul olan bir memura yahut mahpusa münasip taksitlerle ödeyecek olan diğer münasip bir şahsa mahpus namına yatırılması hususunda karar verilecektir.

Madde: 72 — Bir mahpus kasten veya ihmali dolayısiyle müessesenin malını tahrip eder veya bozarsa bunun bedeli mahpusun kazandığı ücretten kesilecektir.

Mahpusun hesabına geçirilen yahut onun için bir tarafa konmuş bulunan ücretler bir borcu ödemek için haciz edilemez.

Madde: 73 — Aklen hasta olması bakımından ceza evi nizamı gereğince bir hastaneye nakledilen bir mahpsun ücretinden kazanmış olduğu parayı, ceza evi idrae heyeti tarafından tâyin edildiği tarzda sarfedebilir.

Madde: 74 — Kıral, müesseselere verilen veya katagorilere ayrılan mahpusların yaptıkları işte tahakkuk ettirilecek ücretin 68 inci maddede bahsedilenlerden maada başka esaslara göre ödenmesini emredebilir ve bu hususta hususi talimat veya emir çıkarabilir. Yukarıda yazılı olduğu veçhile bir emir çıkarıldığı zaman 72 inci maddenin hükümleri mahpusun kazandığı ücrete uygun olarak tatbik edilecektir.

FASIL: 9

Disipline ait kanunlar ve saire hakkında

Madde: 75 — Bir mahpus riayet etmekle mükellef bulunduğu kanunları ihlâl ettiği takdirde, yahut başka türlü münasebetsiz surette hareket ettiği takdirde, müdür, bu gibi hareketin yapılmaması için münasip bir tarzda mahpusun nazari dikkatini celbedecektir.

Mahpus, müdürün bu hususta yaptığı ihtara ehemmiyet vermediği takdirde, yahut kanunun bu şekilde ihlâli bir tehlikeli mahiyet arzediyor-

sa o zaman müdür, mahpusu aşağıda yazılı olduğu veçhile cezalandırabilir:

1 — Mahpusu, tesbit edilen bir müddet için yahut işarı âhare kadar, kendisine verilmiş olan bazı imtiyazlardan mahrum etmek,

2 — Mahpusu, müessesede hazır bulunan satış eşyasını satın almak hakkından tesbit edilen bir müddet için yahut tamamen veya kısmen mahrum etmek,

3 — Mahpusu, 14 günden fazla olmamak üzere Müdür tarafından tâyin edilecek bir müddet için gazeteleri okumak ve diğer okunacak kitabı yanında bulundurmak hakkından mahrum etmek,

4 — Mahpusu, bir aydan fazla olmamak üzere yahut mahpus genç suçlulara ait bir suçtan hapse mahkûm edilmişse (7) günden fazla olmamak üzere tek başına bir odada hapsetmek.

Kendisine 54 üncü yahut 66 ıncı maddelere uygun olmak suretiyle yiyecek yahut bol konfor temin etme imtiyazına sahip bulunan bir mahpus dâhi tesbit edilen bir müddet için bu imtiyazdan mahrum bırakılmak suretiyle cezalandırılabilir.

Madde: 76 — Bir mahkûm, alelâde hapse mahkûm olan bir mahpus, yahut borcunu vaktinde ödemediğinden dolayı hapsedilen mahpus; 75 inci maddede bahsedildiği veçhile kanunu ihlâl etmekten dolayı suçlu ise ve kanunun bu şekilde ihlâli mezkûr maddede zikredilmiş olanlardan daha şiddetli kanunlara ihtiyaç gösterir mahiyette ise, bu takdirde ceza evi idare heyeti, müdürün tavsiyesi üzerine, mahpusun hapis müddetini 14 günden fazla olmamak üzere arttırmak suretiyle mahpusa hususi mahiyette bir ceza verebilir. Bir defa verilen veya tekrarlanan bu gibi ceza, hapis müddetinin üçte birini geçmemeli veya cem'an üç aydan fazla olmamalıdır.

Madde: 77 — 75 ve 76 ıncı maddelerde gösterilen cezalar, kanuna karşı yapılan ihlâlin ve ihlâli mucip olan diğer şartların mahiyetine bağlı olmak suretiyle, birlikte verilebilir. Kanun bir kaç defa veya bir kaç kişi tarafından ihlâl edilmişse hepsi birlikte cezalandırılacaktır.

Madde: 78 — Bir şahıs, 75 inci maddeye uygun olmak suretiyle tek başına bir ay fasılasız olarak hapsedilmişse yahut genç suçlulara ait bir suçtan dolayı ceza evinde yedi gün müddetle hapsedilmişse, asgari 7 gün geçinciye kadar bu gibi hapis cezasına tekrar mahkûm edilmiyecektir.

Madde : 79 — Bir mahpus nakli sırasında, yahut müessesenin haricinde bulunduğu esnada, yahut kanunun ihlâline karşı derhal harekete

geçmeyi imkânsız kılan diğer şartlar altında kanunu ihlâl ettiği takdirde kabul edilmiş bulunduğu müessesede cezalandırılabilir.

Madde : 80 — Bir mahpusa 75 ve 76 ıncı maddelerde zikredilmiş olan her hangi bir ceza verilmeden evvel dâvası dinlenmek suretiyle duruşması yapılacaktır. Her hangi bir kimse tek başına hapsedilme cezasile cezalandırılmadan evvel, ve ahval ve şeraite göre lüzum gösterilen diğer hallerde dahi mümkün olduğu takdirde müessesenin doktoru dinlenecektir. Dâvaya ait duruşma zabıtları ve diğer tahkikat evrakı muhafaza edilecektir.

Verilen bir ceza, başka suretle emir verilmiş olmadıkça, derhal infaz edilecektir.

Madde : 81 — Müessesenin emniyet ve selâmeti bakımından, yahut kanunun ihlâli hareketin bastırılması bakımından lüzum görüldüğü takdirde, Müdür bir mahpusu diğerlerinden ayrı bulundurabilir. Ve bu suretle başvurulan diğer vasıtaların kifayetsizliği anlaşıldığı takdirde Müdür emniyet ve selâmetin idamesi bakımından lüzum görülen uzun bir müddet için mahpusun ellerine münasip surette arkadan kelepçe vurmak suretiyle hürriyetini tahdidedecektir. Bu gibi her hangi bir tedbire başvurulduğu zaman müessesenin doktoru mümkün olan en kısa bir zamanda haberdar edilecek ve bunun üzerine doktor ilgili mesele hakkındaki fikrini yazacaktır.

Müdür, lüzumlu olduğu anlaşıldığı takdirde, bir mahpusun nakledildiği esnada ellerine arkadan kelepçe vurmak suretiyle hürriyetinin tahdidedilmesini emredebilir.

Madde : 82 — Bir mahpusa disiplin bakımından bir ceza verildiği zaman yahut 81 inci maddeye uygun olarak bir tadbir alındığı zaman, müdür bu hususu, müessese Meclisinin en yakında yapılacak olan içtimaında bildirecektir.

Verilen cezalara ait arşivleri ve 81 inci maddeye uygun olarak alınan tedbirleri ihtiva eden ve verilen bu gibi cezalara ve alınan tedbirlere ait mucip sebepleri ve doktorun bu hususlaki mütalâalarını ihtiva eden ayrı bir defter tutulacaktır.

FASIL: 10

İtiraz veya verilen karara muarız olarak daha yüksek bir makama müracaat etmeye (istinaf etme) dair.

Madde : 83 — Ceza evi idare heyeti, mahpus tarafından yapılan müracaat üzerine yahut diğer sebepler dolayısiyle, müdür yahut doktor tarafından bu kanunun hükümlerine uygun olarak verilmiş olan kararları değiştirebilir.

Ceza evi idare heyetinin bir kararına muarız olarak yapılacak itiraz, muterizin karardan haberdar edildiği tarihten itibaren 30 gün zarfında Adalet Bakanlığına tevdi edilmiş olmak şartiyle bir şikâyet şeklinde Kırala arzedebilir.

Vilâyet idare heyetinin bir kararına muarız olarak cezanın infazının geri bırakılması hakkında yapılacak itiraz, idari makamların ve teşkilâtların kararlarına yapılan itirazda takibedilen usule uygun olmak suretile, Adalet Bakanlığı vasıtasiyle Kırala arzedilebilir.

Madde : 84 — 28 inci maddenin 4 üncü paragrafında 36 ncı maddenin 2 nci paragrafında, 38 inci maddenin 2 nci paragrafında yahut 76 ıncı maddede yazılı yazılı bulunan hususlar hakkında bir karar verilmesi icabettiği takdirde, ceza evi idare heyeti, bir başmüdür yahut vekili, hem mezkûr idarenin Kıral tarafından tâyin edilen bir memuru ve hem de biri hâlen veya evvelce bir hâkimlik makamı işgal etmiş olan ve Kıral tarafından seçilmiş bulunan iki mütehassıstan ibaret olacaktır. Bu heyette reyler müsavi surette ayrıldığı takdirde, mahpusun lehinde olan fikir heyetin kararı olarak addedilecektir.

Madde : 85 — Bir şahıs, 53 üncü maddede bahsedilen hallerden maada aklen hasta olan bir mahpusa kanuna aykırı olarak, mezkûr mahpusun kendisini yahut başkasını kolaylıkla yaralayabilecek bir silâh yahut diğer bir madde verir veya bu gibi şeyleri vermeye teşebbüs ederse ceza kanununa göre bu hususiaki suçuna daha ağır bir ceza verilmesi icabetmedikçe bir günlük yevmiyesine tekabül eden para cezasiyle yahut bir gün alelâde hapse mahkûm etmek suretile cezalandırılacaktır.

Bir şahıs, bir mahpusa alkollü içki verirse yahut mahpusa bu gibi içkiyi temin etmesi hususunda yardımda bulunursa bir günlük yevmiyesine tekabül eden para cezasile cezalandırılacaktır.

Alınan para cezaları Hazineye verilecektir.

Madde : 86 — Bu kanunun infazı hususunda lüzumlu olan tafsilâtlı talimat Kıral tarafından veya Kıralın tasvibiyle ceza evi idare heyeti tarafından çıkarılacaktır.

Bu kanun 1 Temmuz 1946 tarihinden itibaren yürürlüğe girecektir.

Kanunlarımızın tatbikatında raslanılan aksaklıklar

Yazan : Devriş Özüak
Pertek C. Savcısı

GİRİŞ:

1 — Hazırlık soruşturması sırasında, C. Savcılarının ne şekilde tanık celbedeceği; bu hususta Bakanlığın hukuki mütalâaları.

2 — T. C. K. nun 286 ıncı maddesinin tadili hakkında temenni

3 — Sorgu yargıçlıkları kaldırılabilir mi?

GİRİŞ

Kanunlarımızın gözden geçirildiği şu sıralarda, tatbikatta karşılaştığım, bazı aksaklıkları ve düşündüğüm çarelerini, yazmayı uygun buldum. Kıymetli meslektaşlarımın, aynı şekilde yazılarının intişarı ile ilgililere hakiki ihtiyaçların duyurulmuş olacağını böylece; şekil bakımından olduğu kadar, hakiki birer hukuk kaidesi vasfını taşıyan kanunların hazırlanacağını veya lüzum hissedilenlerin tadil edileceğini ümidediyorum.

Adalet Bakanlığının, yapacakları bazı işlerde, tatbikatçıların fikirlerini almağa başlaması bana da, bu yazıyı yazmak cesaretini verdi. Düşündüğümü ifade edebilirsem ne mutlu..

1 — Hazırlık soruşturması sırasında, C. Savcılarının ne şekilde tanık celbedeceği ; bu hususta Bakanlığın hukuki mütalâaları.

C. Y. U. Kanununun, birinci kitap altıncı faslı şahitlere ayrılmış ve 45 inci maddesinin ilk fıkrasında şahitlerin, celpname ile davet olunacağı ve davete icabet etmemenin kanuni neticelerinin de celpnamelere yazılacağı derpiş edilmiş; ikinci fıkrasında, sorgu yargıcı ve mahkemelerin acele ve mevkuflu işlerde şahitleri celpname göndermeden ihzar edeceği hükme bağlanmış olup birinci fıkra umumi mahiyette ise de, aynı maddenin 2 inci fıkrasında yapılan tasrihata bakılarak, ilk fıkranın da sorgu yargıçlıkları ve mahkemeler için tesis edildiği neticesi çıkarılabilir.

Savcılar, bir suçun işlendiğine muttali olur olmaz kamu dâvasını açmağa mahal olup olmadığını araştırmak için, hazırlık tahkikatı yapmağa ve bu tahkikat sırasında suçlunun leh ve aleyhindeki delilleri toplamak mecburiyetindedirler. (C. Y. U. K. 153)

İşte, bu tahkikatı yaparlarken C. Savcıları da tanık dinler, sanıkları sorguya çeker ve tatbikatta dinleyeceği tanık ve sanıkları zabıta âmirlerine yazacakları müzekkerelerle celbeder. C. Y. U. K. nun mevkii meriyete girdiği tarihten beri de tanıkların C. Savcılıklarına çağrılması bu şekilde yapılmaktadır.

C. Savcısı, hazırlık tahkikatını bizzat yapacağı gibi emir ve talimat vermek suretiyle C. Y. U. K. nunun 154 üncü maddesine dayanarak zabıta âmir ve memurlarına da yaptırabilir. Tanık dinlemek ve sanığı sorguya çekmek birer tahkik muamelesi olduğuna göre tahkikatı kendisi yaptığı sırada, aynı maddeye istinaden yazılı emir mahiyetindeki müzekkere ile tanıkları celp ve dinleyebilir. Zabıta âmirleri de bu emrin icabatını yapmak zorundadırlar.

Alman C. Y. U. K. nunun 159 uncu maddesi ki bizim 154 üncü maddemizdir, aynen şöyledir : «Savcılık yukarıdaki maddelerde zikrolunan neticelere vâsıl olmak için bilûmum âmme makamlarından malûmat isteyebilir. Şahitleri yemin ile dinlemek hususu hariç olmak üzere gerek doğrudan doğruya gerekse polis ve emniyet makam ve memurları vasıtasiyle her nevi tahkikatı icra edebilir» (1).

Savcıların dinleyeceği tanıkların mehaz kanunumuzun 159 uncu maddesinde tasrih edilmesi muhterem hocam Ord. Prof. Baha Kantar'ın; tanığı, « hariçte geçen vakıalara dair, (2) » bildiklerini hâkime beyana mecbur olan üçüncü şahıs olarak tarif etmesi ve Adalet Bakanlığınca, tab ve tevzi edilen, davetnamelerin mahkemeler için düzenlenmiş olması ve tanık celbinde C. Savcılıklarınca kullanılmak üzere mahsus ve matbu davetiyelerin bulunmaması da fikrimizi teyideder; yani C. Y. U. Kanununun 45 inci maddesi, mahkemeler ve sorgu yargıçlıkları için tedvin edilmiştir.

Bu mesele hakkında yüksek Bakanlığın mütalâalarını öğrenmek istedik. Verilen cevapta :

Şahitlerin celpname ile davet edilecekleri ve davete icabet etmeyenlerin kanuni akıbetlerinin, celpnamede gösterileceği C.Y.U.K. nunun, Umumi esaslarına dâhil bulunan 45 inci maddesinde tasrih edilmiş ve 3005 sayılı kanunun şümulüne giren hâdiseler hariç olmak üzre, hazırlık tahkikatı sırasında C.Savcılarının, şahitleri müzekkere ile davet edebileceklerine dair mezkûr, kanunda hususi bir hüküm mevcut bulunmamış olduğundan, C. Savcularının dahi şahitleri celpname ile davet etmeleri

(1) Baha Arıkan'ın tercüme ettiği, kanunumuzun mehazı haşiyeli, Alman C. M. U. Kanunu madde 159.

(2) Baha Kantar, C. M. U. birinci kitap, ikinci bası, sahife 82.

ve usulü dairesinde yapılan tebligata rağmen gelmeyen şahitlerin ihzaren celbi hakkında aynı kanunun 155 inci maddesine tevfikan sulh yargıçlığından karar istemeleri icabeder» yolunda mütalâada bulunuldu.

Yukarıya aynen alınan hukuki mütalâaya da hak vermek lâzımdır. Tatbikatta savcılık müzekkere ile tanıkları celbetmekte ve bu şekilde davet edilen şahıslar da davete icabet etmektedirler. Vaktaki davet edilenlerden birisi polis veya jandarmaya gitmiyorum, derse bu müzekkerelere istinaden polis veya jandarma zor kullanamayacaktır. Müzekkereler celpname mahiyetinde olmadığından ve savcıların C. Y. U K. nun 46 ıncı maddesine tevfikan ihzar müzekkeresi çıkarmağa yetkileri bulunmadığından, zikri geçen kanunun 155 inci maddesine istinaden sulh ceza yargıçlığından, ihzar müzekkeresi çıkarmasını da talebedemeyeceklerdir. O halde, kanunumuzda bu hususta bir boşluk vardır.

C. Y. U. K. nunun değiştirilmeye teşebbüs edildiği şu sırada fiilî duruma uygun «Zabıta zabıt varakasında tesbit ettiği şahitlerle C. Savcısı ve sorgu sırasında maznun tarafından gösterilen şahit ve ehlihibre mahkemece lüzum görülecek diğer şahitleri ve suçtan zarar gören şahsı, C. Savcısının yazılı veya şifahi emri ile mahkemede hazır bulundurmağa mecburdur.» Hükmünü ihtiva eden ve aynen alınan 3005 sayılı Suçüstü Kanununun 7 inci maddesi, C. Y. U. K. nunun şahitler faslına ufak bir değişiklikle ilâve edilerek kanundaki boşluk doldurulabilir.

Hazırlık tahkikatının bünyesi; tanıkları davetiye ile celbetmeye, davete icabet etmeyenler haklarında sulh yargıcından ihzar müzekkeresi çıkarması için talepte bulunmağa, tervicedilmediği zaman itiraz yoluna gitmek gibi zamana mütevakkıf formaliteler yapmaya müsait değildir. Bu yol ihtiyar edilmek icabettiği takdirde, hazırlık tahkikatı safhası uzun zamanda ikmal edilecek, dolayısile ceza dâvalrı uzayacaktır. Eğer yeni C. Y. U. K. Tasarısında, sarahaten savcıların da hazırlık tahkikatında tanıkları celpname ile davet etmesi esası kabul edilmiş ise, bundan dönmek lâzımdır. Mümkün olmazsa, savcılığı ihzar müzekkeresi çıkarmağa salâhiyetli kılan bir hükmün tesisi icabeder.

C. Y. U. K. nun 154 üncü maddesinden söz açılmışken bu maddede ve bu madde ile ilgili İller İdaresi Kanununun 45 inci maddesi üzerinde biraz durmak faydadan hâli değildir.

C. Savcıları, hazırlık tahkikatı yaparlarken bütün kuvvet ve salâhiyetlerini C. Y. U. K. nunun 154 üncü maddesinden alırlar. Bu maddenin 3 üncü fıkrası ile, zabıta âmirlerinin adli vazifelerini yaparlarken suç işledikleri takdirde yargıçların görevlerinden dolayı tâbi oldukları muhake-

me usulü tatbik edileceği hükme bağlanmıştır. 154 üncü maddenin müşabihi olan Mehaz Kanununun 159 uncu maddesinde bu fıkra mevcut olmayıp alındığı zaman ilâve edilmiştir. Bizde de bu fıkranın kanundan tayyedilmesi ile idari iş kadar adli iş de gören ve sicilleri idare âmirleri tarafından verilen, zabıta âmirlerinin, adli işlerde daha hassas, daha titiz, daha çabuk hareket etmeleri temin edilecek ve kötü niyetli zabıta âmirlerinin normal hareket etmeleri sağlanacaktır.

İller İdaresi Kanununun 45 inci maddesine gelince : Bucak müdürlerine adli vazife veren bu maddede, bucak çerçevesi dâhilinde işlenilen suçların derhal savcılığa haber verileceği ve savcı işe müdahale edinceye kadar bucak müdürlerinin, **önemli** gördükleri suçlara el koyarak zabıta âmirlerinin haiz oldukları vazifeleri yapacakları esası kabul edilmiştir. Önemli tâbiri çok muğlâk olduğundan, bucak müdürleri tarafından re'sen takibi icabeden ve hattâ ağır cezayı müstelzim suçların dahi önemsiz görülerek, tarafların uyuşturulup, hâdisenin kapatıldığı hallere de rastanıldığından bu tâbirin **re'sen takibi müstelzim** tâbiriyle değiştirilmesi lâzımdır.

Bucak müdürleri, 4/Şubat/329 tarihli Memurin Muhakematı hakkındaki Kanunun 4 ve 7 inci maddeleri mucibince, idari vazifeleri dolayısiyle veya vazifei memuriyetlerinin ifası sırasında işledikleri suçlardan dolayı lüzumu muhakemeleri halinde, bağlı bulundukları vazifeli ilce mahkemelerinde yargılanmaları kabul edildiği halde sözü edilen 45 inci maddenin 2 nci fıkrası ile adli vazifelerinden mümbais suçlarından dolayı kolluk âmirlerinin tâbi oldukları tahkik ve muhakeme usulüne tâbi tutulmuşlardır. Aynı şahsın idari suçlarından dolayı başka muhakeme usulüne ve adli suçlarından dolayı ayrı bir muhakeme usulüne tâbi tutulmaları tervicedilmiyeceğinden ve kanundan tayyedilmesiyle de hiçbir mahzur doğmayıp, bilâkis biraz evvel arzettiğimiz faydalar elde edileceğinden bu fıkranın da 45 inci maddeden çıkarılması uygun olur.

2 — T. C. K. nunun 286 ıncı maddesinin tadili hakkında temenni :

Hazırlık tahkikatı sırasında dinlenilen tanıkların hakikat hilâfına beyanatlarının yalan şahadet suçunu teşkil etmeyeceğini ve bu şahadetlerin, savcının kamu dâvasını açmak için düzenleyeceği iddianameye mesnet olmaktan başka hukuki kıymeti olmadığı malûmumuzdur.

Her ne kadar; kamu dâvası açılması ile suçlu sanılan vatandaşın cezalandırılması icabetmez; bitaraf hâkim önünde yargılandıktan sonra suçu sabit olduğu takdirde, tecziye edilirse de; yalan söyleyen tanıkların ifadelerine dayanarak mâsum vatandaşlar, âleni mahkemeler önüne sevkedilerek kendilerine muhakemelerin devamı müddetince ıstırap çektirme-

ğe hakkımız yoktur. C. Savcısının tahkikatı neticesinde ceza tertibini müstelzim hususlarda delilden daha zayıf kâfi emareler teşkil edecek vakıaların mevcudiyeti halinde hukuku âmme dâvasını açmakla mükellef olduğu nazarı dikkate alınırsa meselenin cidden nazik olduğu anlaşılır. (C. Y. U. K. 148 - 2).

Savcılıkta dinlenilen bazı tanıkların, kamu dâvası açıldıktan sonra duruşmada hazırlık ifadeleri hilâfına mübayin ifadede bulundukları görülerek mahkemece mübayenetin telifi cihetine gidildiğinde, ben, savcılıkta veya zabıtada yemin olmadığı için taraflar uyuşur, diye yalan söyledim, hakikatı ketmettim, şimdi doğrusunu söylüyorum dedikleri çok vekit vâkı olmakta ve bu gibi tanıklara maalesef bir şey yapılmamakta, kanunun boşluğundan istifade etmektedirler. Hazırlık tahkikatında dinlenilen ve yukarıda belirtilen şekilde şahadette bulunan tanıkların bu beyanatlarının doğuracağı fena neticeleri kısaca şu şekilde izah etmek mümkündür.

Tanık, C. Savcılığında ifadesi alınırken hâdiseyi gördüğü ve bildiği halde hakikatı inkârla ademi malûmat beyan edecek olur ve tanıktan da başka olayın delili bulunmazsa iş, takipsizlik kararıyle neticelenecek suçun mağduru durumdan müteessir olacak, adaletin tecelli edeceğine inanmıyacak, belki de bizzat ihkakı hak yoluna tevessül edecek, bundan efkârı umumiyenin adalete olan güveni sarsılacak kamu menfaati haleldar olacaktır.

Tanık, hâdiseyi işitmediği ve görmediği halde görmüş ve işitmişçesine şahadette bulunarak yalan söylerse, mâsum bir veya birçok vatandaşlar suçlu olarak mahkemelere sevkedilecekler, haksız olarak âmme efkârının nazarında suçlu olarak takbih edilecekler, binnetice biraz evvel söylenilen mahzurlar yine doğacaktır. Her hâdisede tanık dinlenildiği göz önüne alınacak olursa meselenin ehemmiyeti bir kat daha belirir.

Zayıf karakterli ve doğru söylemeyi yemin ettiği zamanlara inhisar ettiren bu gibi şahısların, yalan söylediklerini de üzülmeden mahkemelerde alenen ifade etmeleri hicap duyularak müşahede edilmektedir. T. C. K. nunun 286 ıncı maddesinde yapılacak tadilâtla hazırlık tahkikatı sırasında yalan şahadette bulunan tanıkları da tecziye etmek imkânını sağlamak ve yukarıda arzedilen mahzurların önüne geçilmek lâzımdır.

3 — Sorgu yargıçlıkları kaldırılabilir mi?

C. Y. U. Kanunumuz üç türlü tahkik şekli kabul etmiştir

Bunlar;

A) Kamu dâvasını açmak gayesiyle C. Savcıları tarafından yapılan hazırlık soruşturması,

129

B) Kamu dâvası açıldıktan sonra sorgu yargıcı tarafından son soruşturmanın açılması amaciyle yapılan ilk soruşturma,

C) İddianame ile kamu dâvası açıldıktan veya son soruşturmanın açılması kararıyle iş kendisine intikal ettikten sonra nihai hüküm tesisi için mahkemelerce yapılan son soruşturmadan ibarettir.

Biz, ilk soruşturma üzerinde duracağız. Kaideten sulh ceza mahkemelerinin görevlerine giren işler ilk soruşturmaya tâbi tutulamaz : Ağır cezalı işlerde ilk soruşturma mecburidir. Asliyelik işlerde ilk soruşturma yaptırıp yaptırmamak C. Savcısının takdirine ait olup ilk ve son soruşturmanın açılması kamu dâvasının açılmasına bağlıdır. (C. Y. U. K. 147, 171). Şu kısa izahattan anlaşılacağı veçhile, sorgu yargıcı tarafından yapılan ilk soruşturma ile savcı tarafından yapılan hazırlık soruşturmalarının gayeleri aynıdır. Kanuna ilk tahkikat müessesesinin alınmasındaki sebebi, hâkim tarafından bütün icabatı yerine getirilmek şartiyle soruşturmanın yapılması, dâvanın olgunlaşmış olarak mahkemelere intikalini temin ve çok zayıf delillerle vatandaşları aleni mahkemeler önüne sevketmemek gibi insani hissin vesile teşkil ettiğini zannediyorum. Şurasını hemen ilâve edeyim ki sorgu yargıcı ve savcıların delilleri takdire yetkileri yoktur. Birisi delil elde ederse iddianame ile kamu dâvasını açmaya, diğeri açılmış bulunan kamu dâvası üzerine kâfi delil elde etmişse son soruşturmanın açılmasına karar vermeğe mecburdurlar.

Eğer delil bulunmazsa sorgu yargıcı sanığın muhakemesinin men'ine karar verir. Aynı şeyi savcı takipsizlik kararıyle yapar. Sanık hakkında kamu dâvasını açmak için kâfi emare elde edilmezse ağır cezalı işlerin dahi, sorgu yargıcına intikaline imkân yoktur. Yani sorgu yargıcına intikal eden dâvaların ekserisi vazifeli ağır ceza veya asliye ceza mahkemesine intikal etmektedir ve mahkemelerde de sorgu yargıcının yaptığı tahkikat aynen tekrarlanmaktadır. Bir hâdise münasebetiyle tanığın, savcılıkta, sorgu yargıçlığında, mahkemede üç defa ifadesinin alınması lüzumsuz tekrardan ve vatandaşlara tahmil edilen külfetten başka fayda temin etmemektedir. Yukarıda arzedilen kararlardan maada sorgu yargıcı son tahkikatın muvakkaten tatiline ve kanunda yazılı olmamakla beraber 13/Şubat/1942 tarih 7/29 sayılı tevhidi içtihat kararına tevfikan, kaçırma, alıkoyma, ırza geçme fiillerinde evlenme dolayısiyle kamu dâvasının ertelenmesine müruruzaman, umumi af, ölüm hallerinde âmme dâvasının düşmesine karar verir. Mağdur ile sanığın evlenmesi halinde kamu dâvası, ceza verilmiş ise, cezanın çektirilmesi tecil edileceğine göre, yalnız kamu dâvasının ertelenmesinin ilk tahkikat sırasında sorgu hâkimi tarafından yapılması ile aynı işin mahkemeler tarafından yapılmasında bir fai-

de veya mahzur mütalâa edilemez. Eğer kamu dâvasının düşmesini icabeden haller hazırlık tahkikatı sırasında meydana gelirse, esasen iş mahkemeye veya sorguya intikal etmez. Takipsizlik kararıyle son bulur. Şurasına işaret edelim ki, hazırlık tahkikatı sırasında savcının yapamayacağı işler bulunursa, bunu talepte bulunarak mahallî sulh yargıcına yaptırması mümkündür. Yalnız sorgu yargıcının yaptığı her tahkik muamelesinin bir zabıt varakasiyle tesbit olunarak yargıç ve zabıt kâtibi tarafından imza edileceği C. Y. U. K. nunun 181 inci maddesiyle kabul edilmiştir. Bu bahse tekrar avdet etmek üzre biraz da savcılık işlerine topluca göz atalım.

Re'sen takibi müstelzim, bir suçun işlendiğine vâkıf olur olmaz işin hakikatını araştırmak için hazırlık tahkikatı yapmakla mükellef bulunan ve tahkikatın sonunda kâfi delil elde ettiği takdirde kamu dâvasını açan; aksi takdirde takipsizlik kararıyle işi sonuçlandıran asliye ceza C. Savcılarını bu çok mühim asli vazifelerini bizzat yapmıyarak zabıtaya yaptırması âmillerinden başlıcası takipsizliktir. Hazırlık tahkikatı bizzat savcılar tarafından yapılarak açılan dâvaların kısa zamanda, yargıçları yormadan neticelendiğini kabul etmek lâzımdır. Savcının arzedilen vazifesini, bir tarafa bırakarak, gelen ve giden evrak kayıt ve havale etmek, adedi 12 ye varan defterleri tutmak, ödeme emri, davetname, zaptolunan esya makbuzu, yakalama ve tahsilât müzekkereleri doldurmak, yazdığı iddianame, talepname, yaş tashihi istidaları ve takipsizlik kararlarını daktilo etmek, miatlı cetveller tanzim, temize çekmek, Bakanlıktan gelen tamimlerin, suretlerini çıkartıp mahkemelere ve Adalet Dairelerine yaymak ve buna mümasil kâtibin yapacağı işlerle zamanlarını israf etmesine mâni olmak lâzımdır.

Kanaatimize göre Asliye ceza savcılıklarına da, birer kâtip verilerek ağır cezalı işlere ait hazırlık tahkikatı bizzat taraflarından yapılmak ve yalnız bu işlere maksur olmak üzere şahitleri yeminle dinlemek imkânı temin edilerek sorgu yargıçlıklarının kaldırılması mümkündür.

Bugün sorgu yargıçlığı vazifesi, yargıç yardımcılarına munzam vazife olarak verilmekte ve bu arkadaşlar tarafından iş ekseriyetle benimsenmemekte ve bazı ilcelerde de sorgu yargıçlıkları meslekten yetişen arkadaşlar tarafından tedvir edildiğinden ve bunlara başka iş de gördürülmediğinden, bir yıl boyunca birkaç dâvanın ilk soruşturmalarını yaparak diğer zamanlarını boş geçirmektedirler. İlk soruşturma müessesesinin kanundan çıkarılması ile meslekte uzun seneler hizmet etmiş

tahkikat yapmak işinde tecrübe ve ihtısas sahibi olmuş meslekten yetişme sorgu yargıçları işi çok olan ağır ceza savcılıkları yardımcılıklarında ve asliye savcılıklarında istihdam edilebilirler. Yetkili arkadaşları da esas vazifeleri olan yargıca yardım etmelerine hasretmek lâzımdır. Arzedilen şekilde yapılacak bir teşkilât değişikliği, bilhassa muhitte fena tesir bırakan, fazla heyecan yaratan ve memlekette diğerlerine nispetle daha fazla asayişi bozan ağır cezalı işlerin süratle neticelenmesini sağlıyacak yargıçla aynı evsafı haiz C. Savcıları bu yokluğu hissettirmiyecektir. Bu değişiklikten hem mağdur hem de sanık memnun olacaktır. Tahkikat uzadıkça deliller ölmektedir. Meslek hayatım kısa olmakla beraber bu hususta birçok hâdiselere şahit olduğumdan ilk tahkikat müessesesine ihtiyaç bulunmadığına kanaat getirdim; keyfiyeti arzediyorum. Takdir, işi yapmağa muktedir olanlarındır.

—— o ——

TEŞEBBÜS

Yazan : **Nabi KÖKER**
Çanakkale Yargıç Adayı

1 — Suçun maddi unsuru
2 — Nazariyeler
  a — Objektif
  b — Sübjektif
  c — Muhtelit
3 — Tarihî tetkik
  a — Roma Hukuku
  b — Eski Hukuk
  c — Ceza Kanunundan önceki mevzuat
4 — Türk Ceza Kanununda Teşebbüs
  1 — Karar safhası
  2 — Elverişli vasıta
  3 — İcra hareketlerinin başlaması
  4 — Failin elinde olmayan sebeplerden dolayı fiillerin ikmal edilememesi
5 — Teşebbüsün nevileri
  1 — Nâkıs teşebbüs
  a — Nâkıs teşebbüse verilen cezalar
  2 — Tam teşebbüs
  a — Tam teşebbüse verilen cezalar
6 — Temennilerimiz

BİBLİYOGRAFYA :

Baha Kantar - T. C. H. kitabı
Tahir Taner - T. C . H. »
Faruk Erem - T. C. H. »
Cemal Köseoğlu - T. C. K.
Jeorges Vidal ve Josephe Magnol - Tuluz Üniversitesi Ceza Hukuku - çeviren Dr. Şinasi Z. Devrin.
Naim Tezmen - Yeni Hukuk ve İçtihatlar M.

1 — Suçun maddi unsuru

Suç müspet veya menfi olan bir maddi unsurla bir mânevi unsurdan teşekkül eder. Bu unsurlardan birinin yokluğu halinde suç hiçbir suretle meydana gelmez.

Suçun işlenmesi hakkında failin zihninde uyanan fikir ile onun icrası arasında birtakım hareketler yer alır, bu ilk fikir veya tasavvuru kısa veya uzun süren bir karar safhası takibeder. Karar alınınca fail bu kararı tahakkuk ettirebilecek vasıtaları temin ederek harekete geçer, başlıyan bu icra harketleerini ya bizzat fail veya fail harici bir sebep durdurabilir.Nihayet icraya taallûk eden bütün hareketler tamamlanmış olmasına rağmen failin ihtiyarında olmayan bir sebepten dolayı cürüm meydana gelmemiş olabilir.

Burada T.C.K. bu muhtelif safhalarda hangisinde müdaheleye mecbur olduğunu ve bu fiillerden hangilerini ve ne şekilde cezalandırması lâzım geldiğini tâyinden evvel bu hususta ileri sürülmüş olan nazariyeleri tetkik edelim.

2 — Nazariyeler

A —) Objektif nazariye : Ceza kanunu mücerret suç kasıt ve niyetini cezalandıramaz. Ancak maddi zarar meydana getiren tehlikeli fiilleri o da içtimai nizamı veya başkalarının haklarını ihlâl etmemeleri bakımından cezalandırması lâzım gelir. Cezayı haklı gösteren şey fiilin fert hakları bakımından zararlı oluşudur. Binaenaleyh failin cezaya müstahak olması için suçu işlemeye niyet ve kasdetmesi bunu aleni beyanat ve hattâ icrasına müteveccih maddi hareketlerle izhar etmesi kâfi gelmez, esas itibariyle suçun tam olması lâzımdır. Mamafih vahîm suçlarda suçun icrasına taallûk eden her fiilin failin ihtiyarında olmayan bir sebepten dolayı işlenmemiş olması halinde cezasız kalmasını tazammun eden bu hal tarzı cemiyet için büyük tehlikeler arzedebilir, bundan dolayıdır ki bu kabîl hareketlerin dahi cezalandırılması kabul edilmelidir. Ancak bu takdirde suçun fiilen başlamış, kısmen icra edilmiş olması şarttır. Nataman olan bu suçun teşkil edici unsurları hazırlık hareketleri değil, ancak arzu edilen neticeyi bilfiil ve doğrudan doğruya meydana getirecek kudrette olan fiillerin icra hareketlerinin başlaması halidir. Binaenaleyh hazırlık hareketleri şüpheli olmalarından muayyen bir suçun işlenmesine katî surette delâlet edemeyenlerinden (Bir binaya merdivenle çıkmak, başkasının ikametgâhına duhul) ve hattâ zaruri olarak suç ikaı kastını tazammun (Bir Tüfek veya Tabanca mubayaası) veya suç neticesinin doğrudan doğruya sebebini teşkil edememelerinden dolayı teşebbüs mahiyetinde sayılamazlar. Munhasıran icra hareketlerinin bir tek mânaya delâlet etmeleri suçun husulüne doğrudan doğruya sebep olmaları buna elverişli vasıflrı haiz olmak

şartile, çünkü teşebbüs suç işlemek maksadının zâhire ihracı değil, icranın bilfiil başlamasıdır. Ancak bu şartların mevcudiyeti itibariledir ki teşebbüs halini teşkil ederler. Bundan başka icranın failin ihtiyarında olmayan bir sebepten dolayı durdurulmuş olması iktifa eder. Çünkü fail bundan kendi arzusu ile vazgeçmiş olursa suç niyet ve faaliyeti kendiliğinden yok olmuş demektir. İcra tamamlanmamış ve fail bunun için zaruri olan hareketleri bitirememiş olursa nâkıs teşebbüs vardır. Failin bütün icra hareketlerini yapmış olmasına göre arzu ettiği neticenin husul bulmaması hali tam teşebbüs halidir.

Tam veya nâkıs teşebbüs halinde tatbik edilecek cezayı tâyin hususunda Objektif nazariye suçun ehemmiyetini esas tutar. Teşebbüsün maddi kemiyeti icra edilen hareketlerden tevellüdeder, suçun tamamlanmasına yarayan hareketin azalmasile mütenasip olarak artar, failin tevakkuf ettiği neticeye yakın veya uzak oduğuna göre fazlalaşır veya azalır. Ceza da ona göre değişik olmalıdır, çünki ceza suçun maddi ve siyasi zararile alâkadardır. Binaenaleyh ceza tâyininde aşağıda yazılı olduğu üzere derece derece gidilmelidir.

1 — Tamam olmuş bir suçtan dolayı tam ceza

2 — Tam teşebbüs halinde daha az ceza

3 — Nâkıs teşebbüs halinde ondan daha az ceza

4 — Uzaktan teşebbüs halinde cezalandırılması kabil olmak şartile pek hafif bir ceza verilmeli.

5 — Gayrimümkün (işlenemez) suç cezalandırılmamalıdır.

B) Sübjektif nazariye : Bu nazariyeye göre suçlunun cemiyet için arzettiği tehlikenin meydana çıkmasıdır. Suç gizli kaldığı müddetçe ceza tepkisine mevzu teşkil etmeyen bu hal olsa olsa önleyici tedbirlere mahal verebilir, fakat kanuni hüviyeti olan bir suç şeklinde tecelli ettiği takdirde tamamlanmış olsun veya olmasın ceza müeyyidesini harekete getirmelidir, bu nazariye verilecek cezaya esas olarak failin işlediği suç sonunda meydana gelecek zarar değil de, failin cemiyet bakımından meydana getirdiği tehlikeyi ölçü olarak tutuyor, suçun kısmen veya tamamen meydana gelmesi, veya icra hareketlerinin sadece başlamış veya failin elinde olmayan sebepler sonunda bitmemiş olmasının ehemmiyeti yoktur, diyor. Çünki onun suç işlemedeki sebatı, hattâ bu suça elverişli olmayan vasıtalarla dahi teşebbüs etse onun bu hali cemiyet için arz ettiği tehlikeyi göstermeye kâfidir. Suç tamamlanmış, tam veya nâkıs teşebbüs halinde kalmış veya sadece hazırlanmış olsun, cezanın tam olarak tatbiki iktiza eder, hattâ hazırlık hareketleri suç işleme kastına açıkça delâlet ettikleri tak-

dirde aynı cezayı mucip olmalıdır. Filvaki mağdur suç neticelerinde failin arzusu hilâfına olarak kurtulmuştur. Suçun bunu işlemeye elverişli olmayan vasıtalarla tesirsizliğine muttali değilse ceza tam olarak verilir, meğer ki bu tesirsizliği bâriz mahiyeti failin akıl za'fına ve tehlikeli olmadığına delâlet edecek derecede olsun.

C—) Muhtelit nazariye: Bu nazariyeye göre sırf objektif olan klâsik nazariye içtimai bakımdan gayrikâfi ve tehlikelidir. Çünki hareketlerinde hiçbir iyilik görülmeyen suçluyu arzu ettiği neticeyi elde edememiş olmasından dolayı ve mücerret bu sebeble cezasız bırakmakta veya cezayı indirmekte, diğer taraftan haberi olmaksızın ve bu hususdaki arzusuna rağmen suçu işlemeye yaramayan vasıtaları kullanmış ve bu suretle cürmi kastı sarahaten teeyyüdetmiş olan suçluya hiçbir ceza tertibetmemektedir.

Buna mukabil sübjektif nazariye kararsızlığa ve indî takdirlere yervermek bakımından bu nazariye de cemiyet için zararlıdır.

Filvaki, yargıca bir suçu işlemek kastının mevcudiyetini gösteren her hangi bir fiil ve hareketi cezalandırmak salâhiyetinin tanınması şahsi hürriyet ve emniyeti tehlikeye koyabileceği gibi vatandaşlar arasında şüpheli bir sınıf yaratır. Bu itibarla hangi fiil ve hareketlerin teşebbüs sayılarak cezalandırılacağı ve yargıçlar tarafından cürmi kastın katî alâmetleri olarak kabul edileceği hususunun bizzat kanun yapıcı tarafından önceden ve tam bir vuzuhla tâyin ve tesbiti zaruridir; Kanun yapıcısı failin suç işlemek kastını aramak hususunda, Yargıçların daha ileri gidemiyecekleri maddi bir safha objektif bir hudut tesbit etmelidir. Ancak fail bu safhaya eriştiği takdirde suçu tamamlamış gibi ceza görmesinde hiçbir mahzur yoktur. Çünki mânen aynı derecede suçlu, içtimai bakımdan o derece tehlikelidir, diyor.

3 — Tarihî tetkik

a — Roma hukuku : Roma hukukunda bu hususta umumi bir nazariyenin mevcut olmadığı anlaşılmaktadır.

1 — Delicta privata, mağdurun lehine hususi bir cezayı istilzam eden bu nevi suçlarda ceza tâyini için bir zarar ve bir mağdurun mevcudiyeti zaruri olduğundan cezayı mucip teşebbüs hali mümkün olmazdı.

2 — Delicta publica : Âmme suçlarında teşebbüs hali bazan kanunla hususi bir suç sayılarak cezalandırılmıştır.

3 — Crimina extroordinoria'larda Yargıç mutlak bir takdir hakkına malik bulunduğundan teşebbüs halinin cezalandırılıp cezalandırılmaması bir içtihat meselesinden ibaret kalmakta idi.

B — Eski Hukuk : Ağır Cinayet suçları (Kırala karşı işlenenler, ana baba katli, zehirleme, yangın) diğerlerinden ayrıdedilerek bunlara teşebbüs edenlere suç işlemiş gibi ceza tâyin edilmekte, bunlardan gayri suçlara teşebbüs halinde ceza hafifletilmekte idi. Fakat bu sonuncular hakkında dahi Fransız ceza mütehassıslarının objektif unsurdan ziyade sübjektif unsura dayandıkları anlaşılmaktadır. İtalyan Mektebi teşebbüs halini maddi bakımdan husule gelen neticenin azlığıyle vasıflandırmalarına mukabil Fransız ceza âlimleri bilhassa mânevi ve iradi unsuru nazara alıyorlardı. Nispeten hafif olan suçlarda. cezanın azaltılmasına gelince, bunu içtimai nizamda hâsıl olan teşevvüşün azlığı ve cürmi kastın şiddet ve katiyetinde belirsizliğiyle izah etmekte idiler. Ve nihayet cezaların yargıçlar tarafından tâyin ve tatbikındaki indî takdirlerin bütün nazariyeye müessir olduğu da unutulmamalıdır.

C — Ceza Kanunumuzdan önceki mevzuat : 25 Eylûl — 6 Ekim 1791 tarihli Ceza Kanunu teşebbüs halini iki şekilde göz önüne almıştır. Adam öldürme ve zehirleme suçlarında, eski teamülü takiben, teşebbüs halini tam suçtan ayırdetmemiştir. Yargıcın takdiriyle taayyün eden cezalar yerine kanunda yazılı değişmez cezalar ikame edilmiş olduğundan bu iki suça teşebbüs mecburi olarak cezalandırılmış, diğer suçlara teşebbüs halinde hiçbir ceza tâyin edilmemiştir. Bu boşluk peraireal - 22 sene - 6 kanunuyla doldurularak cinayet derecesinde her hangi bir suça teşebbüs halinde suç tamamlanmış sayılmıştır. Ve nihayet — 25 sene 8 — kanunu aynı esası, cünha derecesindeki bazı suçlara da teşmil etmiştir. (Başlıca müelliflerden iktibas edilmiştir).

4 — Ceza Kanunumuza göre Teşebbüs. T. C. K. Md. 61 - 62.

Umumi olarak düşündüğümüz zaman teşebbüsün meydana gelebilmesi için birtakım unsurların vücut bulması lâzımdır.

Türk Ceza Hukuku adlı kitabında Ankara Ünveresitesi Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Faruk Erem teşebbüsü şu şekilde tarif ediyor - İşlenmesine karar verilen bir çürmün icrasına elverişli vasıtalarla başladıktan sonra failin ihtiyarında olmayan sebepler yüzünden icra fiillerinin tamamlanmaması veya tamamlanmasına rağmen neticenin husule gelmemesi hali cürme teşebbüstür - diyor.

Bu tarife ve ceza kanunumuzun 61 inci mdadesine göre teşebbüsün ilk defa vücut bulabilmesi için,

1 — Karar safhası

2 — Elverişli bir vasıta

3 — İcra hareketlerinin başlaması

4 — Failin elinde olmayan sebeplerden dolayı fiillerin ikmal edilememesi.

gibi 4 unsurun yan yana gelmesi lâzımdır.

1 — Karar safhası : Bu safhada suçu işleyecek fail kendi zihninde T. C. K. nun müdahale ettiği, daha doğrusu bu düşüncenin fiiliyata çıktığı takdirde müdahale edeceği bir suça karar verir. Bu tasavvur ve düşünce ceza kanunumuzun — 61 — ve 62 — inci maddelerinde bahsettiği -kast- mefhumudur. -kast- ifadesinin yerinde olmadığını düşünen müellifler de vardır. Faruk Erem kastı — neticelerini bilerek ve isteyerek, kanunun suç saydığı bir fiili işlemek iradesidir. diye tarif ediyor ve T.C.K.nun 45 inci maddesinin kastı ifade ettiğini ve C. K. nun 61 ve 62 inci maddelerinde kasta ihtiyaç olmadığını, kasta bir cürüm işlemek kararı - adının verilmesini daha uygun buluyor).

Bu niyet veya kararı yalnız kafasında tasarlar bu indî bir tasavvur ve düşünce olduğu için bu düşünce veya karardan ne ceza kanunu ve ne de üçüncü şahıslar haberdardır. Bu yalnız o şahsın yalnız kendisinin bildiği bir şeydir, ve bu itibarla failin bu fikri cezalandırılamaz, bu zihnî faaliyet yalnız ahlâk kanunlarına tâbidir. Ancak kanun içtimai bir zarar husule gelmeyince müdahaleyi faydalı saymaz, esasen ispat bakımından da birçok güçlükler doğar. Ve ancak fertlerin birçok esaslı hakları ihlâl edilmedikçe imkân sağlanamaz.

Ancak bu halin birçok istisnaları vardır. Her ne kadar failin kendi kendine verdiği bir karar kimse tarafından bilinmezse de (suç işlemek için cemiyet teşkil etmek, gizli ittifak) bu halin istisnaları olup kanunun cezalandırabileceği hallerdir. Fakat bu durumda karar safhası yalnız failin kendi düşüncesinden çıkıp ayrı bir vaziyet haline geliyor ki, bu 2 - 3 kişinin birleşerek kararlarını birbirlerine izhar etmeleri oluyor.

2 — Elverişli vasıta : görülüyor ki suçlu, bir suç işlemeye karar verdikten sonra bu kararını yerine getirebilmesi için bir vasıtaya ihtiyacı vardır. Fakat bu vasıtanın cürüm işlemeye lüzumlu bir vasıta olması lâzımdır, bununla beraber temin edilen vasıtaya maksadı temine kâfidir veya değildir,

a — Temin edilen vasıta verilen kararı yerine getirmek için maksadı temine kâfi değildir. Meselâ, yüksek bir eve girip hırsızlık yapacak olan bir insanın temin ettiği merdivenin gireceği evin penceresine kadar gelmeyip kısa olması. Diğer bir misal, birisini öldürmeye karar veren şahsın temin ettiği tabancanın bozuk olması gibi.

Şimdi burada ikinci bir mesele daha karşımıza çıkıyor, diyoruz ki suç işlemeye karar verip de bir vasıta temin edilince o vasıta maksadı temine kâfi gelmeyince ne olacak, acaba kanun bu şahsi himaye etmeli midir ?

1 — Acaba suçlu o vasıtanın hakikaten işe yaramaz bir halde olduğunu biliyor mu idi ?

(Devamı var)

—o—

GAYRİMENKULE TECAVÜZÜN DEF'İ HAKKINDAKİ 5917 SAYILI KANUN VE ZİLYEDLİK (1)

Yazan : **Abdullah GÜNER**
Yargıtayda St. Raportör

Plân:

I — Konunun önemi,

II — Kanun teklifi, gerekçe ve Adalet ve İçişleri Komisyonları raporları,

a — Kanun teklifi ve gerekçe

b — İçişleri komusyonu raporu,

c — Adalet komisyonu raporu,

III — 2311 sayılı Kanunla 5917 sayılı Kanun arasındaki farklar ve yeni Kanundaki boşluklar,

IV — 5917 sayılı Kanunun diğer kanunlarla münasebeti,

a — Medeni Kanunla münasebeti,

aa — Gayrimenkul zilyedliği ve mahiyeti,

bb — Gayrimenkul zilyedinin açacağı dâvalar,

cc — Bu dâvaları ilgilendiren İsviçre Federal Mahkemesi ve Yargıtay kararları,

dd — Kendi levazımı ile başkası arsası üzerine inşaat yapma,

ee — 648, 649 ve 650 inci maddelere ait Yargıtay Kararları,

ff — Tecavüze uğrayan gayrimenkulün mütecaviz tarafından, zilyedine iadesi,

gg — Hapis hakkı,

hh — 906, 907 ve 908 inci maddeyi ilgilendiren İsviçre Federal Mahkemesi veYargıtay Kararları,

b — Hukuk Usulü Muhakemeleri ile münasebeti,

c — 4626 Sayılı Kanunla münasebeti,

d — Millî Korunma Kanunu ile münasebeti,

e — Bazı suç ve cezaların affı hakkındaki 5677 sayılı Kanunla münasebeti,

f — İskân Kanunu ile münasebeti,

V — 5917 sayılı kanunun idari makamlarca tatbik şekli,

---

1 — 5917 sayılı kanun, 24 Nisan 1952 tarih ve 8093 sayılı Resmî Gazete'de neşredilmiş ve aynı günde yürürlüğe girmiştir.

140

a — Kanunun Tatbik sahası,
b — Müracaat makamı ve müddeti,
c — Birinci tecavüze ait tahkikatın tarzı şekli,
d — İkinci tecavüzün tesbiti ve yapılacak muamele,
e — Malî Hükümler,
VI — Adalet Cihazının yapacağı muamele ve ceza dâvası,
a — C. Savcısının görevi,
b — 5917 Sayılı Kanundan doğan suçların, re'sen takibi mi icabeder, yoksa şahsi şikâyete mi tâbidir ?
c — 5917 sayılı kanunun tatbikında mahkemelerin gözeteceği esaslar,
VII — 5917 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle ortaya çıkacak güçlüklerin halli,

I — Konunun Önemi :

Mevzuumuz birçok bakımlardan ehemmiyet arzetmektedir. Bir kere mülkiyet hakkı, Anayasamızın Türklerin kamu haklarından bahseden beşinci bölümün de yer alıp ve buradaki hükümlerden anlaşılacağı veçhile mülk hürriyetinin önemi pozitif hukuk cephesinden de teyit edilerek, Ana yasamızın en kıymetli ve nazik bölümünde mevkiini almıştır.

Mülk hürriyeti dediğimiz, mülkiyet hakkı Anayasamızın 70 inci maddesinde şöyle tarif edilmiştir. «..... mülkedinme, malını ve hakkını kullanma hakları ve hürriyetleri Türklerin tabiî haklarındandır» 71 inci madde de mülkiyetin himayesi yer almıştır. «Cana, mala, ırza, konuta hiç bir türlü dokunulamaz.» 79 uncu maddede ise «.....mülkedinme, hak ve mal kullanmanın sınırı kanunlarla belirtilir» hükmünü muhtevidir. Şu hükümlerden anlaşılacağı veçhile mülkiyet hakkı son derece bir kıymet arzetmektedir.

Konunun diğer bir bakımdan ehemmiyeti de, mezkûr kanun hükümlerine göre hem idare hukuku, hem Medeni Hukuk ve hem de Ceza Hukuku cephesinden meseleyi kıymetlendirmek lâzımdır. Bu kanundan doğan ihtilâflar için evvelâ idare âmirleri uğraşacak, idari merciler tarafından alınan tedbirden sonra taraflar hukuk mahkemesine de genel hükümler dairesinde gidebilecekler, diğer mütecaviz alınan idari tedbirleri tanımayarak aynı gayrimenkule ikinci defa tecavüz ve müdahele de bulunursa bu sefer suç teşekkül ederek ceza mahkemesi tarafından gayrimenkule tecavüz eden cezalandırılacaktır.

Kanun Vâzımız memleketimizde gayrimenkullerin arzettiği hususi önemi göz önüne alarak gerek mülkiyet hakkı ve zilyedliğin muvakka-

ten himayesi ve gerekse sosyal hayatta bozulan düzeni alelâcele temin ve tevlidedeceği vahim neticeleri önlemek bakımından da mahiyeti itibariyle muvakkat olan bu kanunu ısdar etmiştir. Medeni Kanunumuzla mülkiyet ve zilyedliğe dair bir takım normlar kabul edilmişse de bu kaideler memleketimiz için kifayet etmez derecededir. Şöyleki, bizde İsviçre'nin tamamiyle aksine olarak tapusuz gayrimenkuller ekseriyeti teşkil etmektedir, bu sebeplerdir ki fertler maliki bulunduğu mülkünün yer ve hududundan bihaber bulunmakta ve netice olarak ta bu şekilde intifa edilen gayrimenkuller sebebiyle hâdis olan nizalar birçok suçların işlenmesinde saik ve sebep olmaktadır.

Kanun Koyucumuz işte memleketimizin bu nazik durumunu idrakle ve ihtiyaçların tazyiki altında 1933 yılında 2311 sayılı Kanunu vaz'etmiş. Fakat bu kanun gerek kabulü sırasındaki noksanlıklar ve gerekse aradan zamanın geçmesiyle ihtiyacı karşılamaz hale gelmiş ve arzu edilen gaye temin edilememeye başlamıştır. Bunun üzerine B. M. M. mize bir Kanun teklifi yapılarak 5917 sayılı kanun kabul olunmuştur.

Bu kanunun vaz'ından elde edilmek istenilen gaye, cemiyette bozulan nizamın ve asayişin çarçabuk elde edilmesidir. Arazi üzerinde nevama asayış ve inzibatı temin eden kanundur. Zilyedin elinde bulundurduğu gayri menkulü mahkeme neticesine kadar tasarrufu altında bulundurmasını sağlayacaktır. İlerde de açıklayacağımız gibi kanun muvakkattir. Memleketimizde 5602 sayılı kanuna müsteniden yapılan tapulama işleri tamamlanıp, herkes kendi malı ve mülkünün yer ve sınırını tanırsa tabitiyle bu kanun yürürlükten kaldırılacaktır. Kanun haddi zatında hem idare organı, hem de Adliye tarafından tatbik edilmesi cephesinden idare ile bilhassa ihtiyati tedbir hususunda hukuk mahkemeleri anlaşamamakta ve bu kanunun Devletin iki ayrı organına verilmesi tefrikı kuva prensipine muhalif ise de, kanunun elde etmek istediği gaye haksızı haklıdan, malik ile mal sahibi olmayanı yekdiğerinden tefrik etmek değildir. Bu kanunun künhü idari tasarruftur, bir Müdavatı Evveliye Kanunudur, yani bir mülkün başında iki, üç veya daha fazla vatandaşın başına bir kaza gelmişse idare âmiri derhal bu kazayı bertaraf ederek, tâbir caizse yarayı hemen pansuman yapıp isteyene adalet mahkemesine gitmesini tenbihle tebliğ edecektir (2).

II — Kanun teklifi, gerekçe ve Adalet ve İçişleri Komisyonları raporları :

(2) T. B. M. M. Tutanak Dergisi elli beşinci birleşim, Sf. 125.

a — Kanun teklifi ve gerekçesinde:

«Memleketimizde gayrimenkullerin ve bilhassa arazilerin hudutları münazaa ve ihtilâflara sebebiyet vermiyecek surette tesbit edilememiş olduğundan bu yüzden öteden beri gayrimenkullere tecavüz ve müdahale hâdiseleri vukubulmakta ve bu hal mahallî asayiş ve emniyeti de bozacak bir mahiyet arzetmekte olduğundan gerek bu kabîl tecavüzleri derhal defetmek ve gerekse bozulan emniyet ve asayişi iade etmek maksadiyle idare âmirlerine zabıtai mânia vazifelerini de ilgilendirmesi bakımından, 1933 yılında çıkarılan 2311 sayılı gayrimenkule vâkı tecavüzün men'i hakkındaki kanunla mülkiyet haklarına halel getirmemek ve mahkemeden alınacak katî karara kadar muteber olmak üzere, bir şahsın yedinde bulundurduğu gayrimenkulüne vuku bulacak tecavüzleri menetme yetkisi verilmiştir.

Ancak on sekiz seneden beri tatbik edilmekte olan bu kanunda:

A) Zilyedliğin hukuki mahiyetinin tasrih ve tesbit edilmemiş olması;

B) İdare âmirlerince verilen men kararlarının gayrimenkul üzerinde ihdas edilmiş olan bina, ekme ve dikmelere şâmil olup olmadığının açıklanmamış bulunması;

C) İşin tahkikına memur edilen memur ve bilhassa jandarmanın ekseriye bilgi itibariyle kifayetsizlikleri yüzünden tahkikatı noksan ve yanlış yaptıkları ve bu tahkikata dayanarak verilen kararların da isabetsiz olması;

Ç) Bu kabîl müracaatlar üzerine tahkikata gönderilen memurlara harcırah verilip verilmiyeceği hususunda kanunda sarahat bulunmaması yüzünden müşkülâta mâruz kalınması;

D) Tecavüzü menedilen şahsın aynı yere tekrar müdahalede bulunması üzerine mahkemece verilen ve esbabı müşeddide bulunmıyan ahvalde cüzi bir para cezasına inhisar eden müeyyidenin çok hafif bulunmasının suçlu üzerinde bir tesir yaratmaması hasebiyle men'i kararlarının amelî bir kıymeti kalmaması bakımından kanundan beklenilen faydanın temini mümkün olamamakta ve gayrimenkulü tecavüze uğrayan vatandaşlarla mütecavizler arasında kanlı hâdiseler sık sık tekerrür etmektedir.

2311 sayılı kanunun yukarda belirtilen noksanlarını telâfi maksadiyle tadili mümkün ise de esasen dört maddeden ibaret bulunan bu kanunu tadilden ziyade izah olunan hususları muhtevi yeni bir kanun vücuda getirmenin daha muvafık olacağı düşüncesiyle işbu tasarıyı hazırlamış bulunmaktayız.

147

Bu bakımdan zilyedliğin bir hakka dayanması, verilen men kararlarının mütecaviz tarafından gayrimenkulde vücuda getirilmiş olan bina ve ekim, dikim gibi şeylere teşmil edilmemek suretiyle bundan mütevellit ihtilâfların mahkemeye bırakılarak men kararlarının yalnız gayrimenkulün eski sahibine teslim ettirilmesine inhisar ettirilmesi, tahkikatın bizzat Vali ve Kaymakamlar tarafından yapılmaması halinde ihtilâfın hukuki mesnetlerini az çok inceleyebilecek bilgiye sahip olması bakımından tahkik memurlarından birisinin tapu memur veya kâtibi olması, verilecek kararda isabeti temin için Bucak müdürlerinden bu yetkinin alınarak Vali veya Kaymakamlar tarafından karar alınması, tahkikata gönderilecek memurlara Harcırah Kararnamesine göre yolluklarının verilmesi, tecavüzü defedilen şahsın aynı yere tekrar müdahalede bulunması halinde hapis ve para cezalarına birden çarptırılması ve toplu ve silâhlı tecavüzlerde bu cezanın bir misli artırılması, mahkemelere intikal edecek bu dâvaların acele görülmesi hususlarını ihtiva etmek üzere hazırladığımız işbu tasarının 2311 sayılı kanuna nazaran daha vâzıh ve etraflı, aynı zamanda içtimai bünyemize daha uygun düşeceği» belirtilmiştir.

Kanun teklifinde :

«Madde 1 — Özel ve tüzel kişilerin bir hakka istinaden yedinde bulundurdukları gayrimenkullerine başkası tarafından tecavüz ve müdahale olunarak ihdasiyet edildikte, İlde Vali, İlcede Kaymakam tarafından bu tecavüz def'i ve gayrimenkul zilyedine teslim olunur.

Madde 2 — Tecavüze uğrayan gayrimenkul üzerinde ihdas edilen tadilât, hafriyat, ekim, ağaç dikme ve bina vücuda getirilmesi gibi hallerin izalesi mahkemeye aittir.

Madde 3 — Tecavüz eden, gayrimenkul üzerinde tercihe şâyan bir hakkı olduğunu iddia etse bile mahkemeye müracaat etmesi lüzumu yazı ile tebliğ olunur. Bu hal tarafların mahkemeye müracaatla ref'i yed ve mülkiyet dâvaları açmalarına mâni olmaz.

Madde 4 — Zilyed tecavüz ve müdahalenin vukuunu öğrenir, öğrenmez en geç bir ay içinde müracaata mecburdur.

Madde 5 — Müracaat vukuunda Vali, Kaymakam bizzat veya birisi tapu memur veya kâtibi olmak üzere tevkil edeceği iki kişilik bir heyete tahkikat yaptırırlar. Tahkikat kısa zamanda ikmal ve bir karara bağlanır. Verilen karar katîdir.

Madde 6 — Tahkik memurlarının harcırahları, bilâhara haksız çıkacak taraftan alınmak üzere müracaatçılar tarafından Maliye veznesine yatırılır. Harcırah hesaplanmasında harcırah hükümleri esastır. Vermiyenler hakkında Tahsili Emval Kanununa göre muamele yapılır.

Madde 7 — Tecavüzü defedilen kimse veya gayrimenkulün bulunduğu köy veya kasaba halkından her hangi birisi, mahkeme kararıyle kendisine teslim edilmeksizin o gayrimenkule tecavüz ederse birinci maddeye göre tecavüzü defedilmekle beraber sulh mahkemelerince bir aydan altı aya kadar hapis ve yirmi beş liradan iki yüz liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

Toplu ve silâhlı tecvüzlerde bu ceza bir misli artırılır.

Madde 8 — Mahkemelere intikal eden bu kabîl tecavüz dâvaları acele rüyet olunur ve gayrimenkulün taraflardan birisine teslimine karar verilinceye kadar alınan idari kararlar yürütülür.

Madde 9 — Bu kanunun tatbikı şekilleri bir nizamname ile tesbit olunur.

Madde 10 — 2311 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır.» denilmektedir.

İçişleri Komisyonu raporunda da :

Öz ve esası : «İller İdaresi Kanununa göre emniyetin muhafazası kendilerine verilmiş idare âmirlerinin bu sahadaki vazifelerini kolaylaştırmak ve bilhassa gayrimenkullere vuku bulan tecavüzler dolayısiyle sık sık tekerrür eden huzur ve asayişi bozucu hâdiseleri önlemek bakımından bu kanunun büyük faydası dokunacağı mülâhazalasiyle, teklif prensip itibariyle kabule şâyan görülmüştür.

Birinci maddedeki hakka istinaden tâbiri çıkarılmış, bucak müdürlerinde de men kararı yetkisinin verilmesinin doğru olacağı, çünkü İller Kanununa göre daha mühim vazifelerin kendilerine verilmiş olduğu ve dördüncü maddeye bir aylık müddetle birlikte tecavüz tarihinden itibaren zilyedin bir yıl içerisinde müracaatı muvafık görülmüş, beşinci maddedeki Vali veya Kaymakamlar tahkikatı bizzat yapar veya tapu memur veyahut kâtiplerine yaptırır, hükmü Bucaklarda bu memurlar olmaması bakımından tahkikat bizzat Bucak müdürü tarafından yapılır, şeklinde düzeltilmiştir. Yedinci maddedeki toplu ve dağınık müdahale tâbirleri Ceza Kanununa mütenazır olmak üzere topluluğun on kişiden fazla olması, şeklinde tadil edilmiştir. Sekizinci maddedeki acele kelimesi yerine tercihan kelimesi kabul olunmuştur.»

C — Adalet Komisyonu raporunda :

«Kanun teklifi; yurdumuzda gayrimenkullerin ve bu cümleden olarak arazi sınırlarının ihtilâf ve münazaaları mâni esaslarla tespit ve gayrimenkullerin bu suretle tescil edilmediğinden ve bu yüzden vuku bulan hâdiselerin mahallî asayişi geniş mikyasta ihlâl ettiğinden, emniyeti bozan vakaların hudusunu önlemek, mülkiyet haklarına tesir etmemek ve ancak mahkemelerden istihsal olunup kaziyei muhkeme teşkil edecek hükme kadar muteber olmak üzere hakiki ve hükmi şahısların yedlerinde bulundurdukları gayrimenkullere vâkı tecavüzün def'i ile eski halin iade ve idamesi hususunda muktazi kararları ittihaz etmek yetkisinin idari makamlara, tahdidî mahiyette tanınmasına mütedair bulunmaktadır.

Yine teklif muhtevasından; mevzua temas eden ve meriyette bulunan 2311 sayılı Kanunun 1933 yılından beri tatbıkatından alınan neticelere göre ihtiyaç ve maksadı temin edemediği, bilhassa cezai müeyyidelerinin çok hafif olması, hedef tutulan faideyi sağlamayayıp hattâ ihlal ettiğinin de sabit bulunmasından bu mahzurların izalesi zımnında temas edilen esaslara ilâveten sair fer'i hükümlerin de vazı ve teklif edilmiş bulunduğu anlaşılmıştır.

Komisyonumuz; kanun teklifinin, aşağıda gösterilen başlıca kanun hükümlerinden ve bu kanun teklifi ile kaldırılması düşünülen 2311 sayılı kanunun nâkıs mesnetlerinden mülhem olarak kabule şayan olduğuna karar vermiştir.

A) Kanunu Medeni;

B) 1515 ve 5519 sayılı tapu kayıtlarından hukuki kiymetlerini kaybetmiş olanların tasfiyesine dair kanun;

C) 2613 sayılı Tapu ve Kadasro kanunu;

D) 2644 sayılı Tapu kanunu;

E) 5602 sayılı Tapulama kanunu, (İl ve ilçelerin belediye sınırları dışında kalan tapusuz gayrimenkullerin tescili hakkında) ;

F) Teffiz mevzuatı ve sair mükiyet haklarına müteallik hususi kanunlar.

1 — Kanunu Medeni hükümleri, mutlak mülkiyet esaslarını kabul etmiş ve aynı zamanda mülkiyetin de tarifini yaparak, bu meyanda bir gayrimenkulü iktisap için tapu siciline kaydı da, bir şart olarak hükümleri arasında sevketmiştir.

Ancak; ihraz, işgal, miras, istimlâk, mahkeme ilâmı ve cebrî icra yoliyle tescilden mukaddem dahi bir kimsenin malik olacağını ve bu mü-

masil ahvalde tescil talebinde bulunacağını da emretmekte bulunmuştur.

2 — Fakat; gerek Kanunu Medeni ve gerekse teffiz kanunlariyle sair mülkiyet hakkı bahşeden hükümlere temas ve bunlara intıbak etmiyen ahvalin vücudu yani bazı kimselerin, malik sayılamıyacakları bir gayrimenkule, birçok sebep ve âmillerin sevkiyle vâzıulyed bulundukları da inkâr edilmiyen bir hakikattir ki hâdisenin tavazzuhu bakımından bu vaziyetin dahi tarifi ve vasıflandırılmasının gerektiği mütalâa kılınmıştır.

Medeni Kanunumuz, yukarda işaret edilen hususu bir ıstılah olarak (Zilyedlik) diye beyan etmiştir.

3 — Yurdumuzda gayrimenkullerin tescil muamelesi henüz mazbut ve müstakar bir vaziyete isal edilememiştir. Mevcut müdevvenatın teyitlerine rağmen teşkilâtın kifayetsizliği, unsur noksanlığı ve diğer müessirler, müspet bir neticeyi husule getirememiş, bilâkis alınan her kanuni tedbir, ihtiyacı ihata edemediği cihetle matlup fayda tecelli edememiştir.

Gerekçede de bu hususlar başlıca delil olarak serdedilmiştir.

4 — Tapu sicilinin her türlü ihtilâfı halle ve ihticaca medar olacak esas ve şekillerle tesisinin, bu ıslahatın maksut mertebeye ulaştırılmasının bir zaman meselesi olduğunu ve uzun yılların seyir ve devrine bağlı bulunduğunu kabul ve zikretmek hâdiseyi tavzih ve tevsik bakımından zarurıdir.

5 — Tesbit olunan vaziyetin yurtta bir huzursuzluk husule getirdiği, asayişi ağır tezahürleriyle bozduğu ve hattâ can kaybına sebep olduğu da bir vâkıadır. İnzıbatı muhil vâkıaların daha ziyade köy mıntakalarında âdeta tekâsüf etmesi, emniyeti insilâp ettiren bu buhranın âcil ve cezrî tedbirlerle durdurulması kanaati hâkim olduğundan, Kanunu Medeninin zilyedlik hükümlerine mütaallik kaidelere inzımamen, mümasil ihtilâf ve manzaraların halli yetkisinin tahdidî esaslarla idare cihazına dahi tavdii uygun görülmüş ve aynı zamanda Kanunu Medeni ahkâmının tamamiyle mahfuz bulunduğunun da idari makamlarca yapılan tahkik muamelelerine ait evrakın ve bu bapta verilecek kararların adli kaza nezdinde bir delil olamıyacağının bilhassa zikri ve sadece mevcut vaziyetin bulunduğu halde muhafazası, şahısların hodbehot hareketine ve binnetice inzıbat ve asayişin bozulmaması için mâni tedbirlerin alınmasında fayda mülâhaza edilmiş bulunduğunun bu hususların zikri bilhassa derpiş olunmuştur.

İller Kanununa göre: İl içerisindeki emniyet ve asayişin temini için idari makamlar vazifeli kılınmış olduğundan, tasarıda tesbit edilen esas-

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

lar bu bakımdan tatbikatı kolaylaştırılacağı düşünülerek maddelerin müzakeresine geçilmiştir.

Madde 1 — İkinci fıkra olarak, zilyedliği idari kararla sabit olan kimsenin elinde bulunan gayrimenkule başkaları tarafından tecavüz vuku bulursa yeni bir tahkikat yapılmaksızın tecavüz menedilir, ilâvesi yapılmıştır.

Madde 2 — Tâbir değişiklikleri yapılmıştır.

Madde 3 — Hemen hemen teklif esasları kabul olunmuştur.

Madde 4 — İçişleri Komisyonunun raporuna uygun şekilde kabul olunmuştur.

Madde 5 — İçişleri Komisyonundaki esasları kabul etmekle beraber tahkikatın onbeş günde bitirilmesi normu kabul olunmuştur.

Madde 6 — Teklife ilâveten, müracaatçı harcırahı Bucak belediyesine ve köy sandığına yatırması, parayı yatırmadığı takdirde tahkikata geçilemiyeceği ve bu paranın bilâhara mütecavizden tahsiline dair kararın icra dairelerince infaz edileceği esası kabul olunmuştur.

Madde 7 — Birinci fıkradaki müeyyide iki aydan altı aya kadar hapis şeklinde değiştirilmiş ve ikinci fıkrada İçişleri Komisyonununkine uygun hale getirilmekle beraber müeyyide altı aydan iki seneye kadar kabul olunarak, son fıkra ile de bu dâvaların acele olarak görüleceği vaz'olunmuştur.»

III — 2311 sayılı kanunla 5917 sayılı kanun arasındaki farklar ve yeni kanundaki boşluklar :

Kanun teklifinin gerekçesinde de belirtildiği gibi, 2311 sayılı kanun bir takım boşlukları ihtiva etmekteydi. Yeni kanunla imkân dâhilinde günün şartları göz önüne alınarak, memleketimizin millî bünyesini de düşünmek suretiyle mevcut boşluklar doldurulmuş, ilâveten yeni birtakım normlar da kabul edilmiştir.

Eski kanunda hükmi şahısların zilyedinde bulunan gayrimenkulden bahsedilmemekte idi, şimdiki metinde birinci maddeye hükmi şahıslar da ithal olunmuştur. Buna rağmen Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi 2311 sayılı kanundaki «Bir kimsenin yedinde bulunan» tâbirini genişletici bir tefsire tâbi tutarak hükmi şahısların yedinde bulundurdukları gayrimenkullere de tecavüz vukuunda mezkûr kanunun uygulanacağını kabul etmektedir. Halihazır kanunda bu cihetin sarahaten belirtilmesiyle birtakım tereddütler ortadan kaldırılarak daha isabetli hareket edilmiş oluyor.

Diğer bir ilâve de, «zilyed birden fazla olduğu takdirde içlerinden her hangi birinin müracaatı üzerine ..... «gayrimenkul zilyedine teslim

olunur» hükmüdür. Bizce bu ilâvenin de amelî bir değeri yoktur. Çünkü eski kanundaki «bir kimsenin yedinde bulunan .....» tâbiri, gayrimenkul üzerinde müştereken tasarrufta bulunan zilyedlerin kâffesine şâmildir. Bunlardan her hangi birisinin müracaatı üzerine idare âmirleri harekete geçebilirdi. Mamafih maddeye sarahat verme bakımından da yerinde görebiliriz.

Yeni kanunun başlıca bir hükmünü teşkille birlikte, umumi kaidenin bir istisnası olan birinci maddenin ikinci fıkrası şâyanı dikkattir. Şöyle ki, şikâyette esas prensip, bir gayrimenkule tecavüz vuku bulunca o şeyin zilyedi gayrimenkulün bağlı bulunduğu Vali veya Kaymakama şikâyette bulunacaktır. Demek ki şikâyeti zilyed yapacaktır. Gayrimenkullere tecavüzün köyler için hususi önemini ve bilhassa köylerdeki fiilî durumu göz önünde tutan vâzıı kanun şu istisnai hükmü koymuştur. «Köye ait gayrimenkullere vâkı tecavüzlerde köyün kanuni temsilcisi veya köy halkından her hangi biri tarafından bu maddede sözü geçen mercilere müracaat halinde dahi bu kanun hükümleri tatbik olunur.»

Zannımızca, kanunun bu fıkrası köydeki nüfuzlu kimselerin köy umumi malına tecavüzünü önlemek için ısdar edilmişse de, müştekinin harcırahı ödemesini kabul eden madde karşısında, lâalettâyin bir şahıs gerek köy menfaatini düşünerek ve gerekse mütecavizi kıskanması bakımından şikâyette bulunabilirse de harcırah ödeme mecburiyeti cephesinden muameleyi yarıda bırakacağı aşikârdır.

Birinci maddede serdedilen önemli bir değişiklik de Bucak müdürlerinin men kararı verme salâhiyeti ile zabıtanın ki bilhassa jandarmanın tahkik yapma salâhiyetinin kaldırılmasıdır. 2311 sayılı kanuna nazaran Vali, Kaymakam ve Bucak müdürleri tahkikat yaptırarak mütecavizin gayrimenkulden müdahalesinin def'ine ve zilyedine teslimine karar veriyorlardı. Halbuki 5917 sayılı kanunda arzedeceğimiz mahzurları bakımından bu yetki Bucak müdürlerine tanınmamıştır. Bucak müdürlükleri henüz bir meslek haline getirilmemiştir. Ve Bucak müdürleri halkla daha fazla temastadır. Bu itibarla teslim etmek lâzımgelir ki, fertlerin daha fazla tesiri altında kalabilir. Vali ve Kaymakam daha çok meslekî bilgiyi haizdirler. Halkla temasları azdır. Mudil bir hâdiseyi hal, kültürü, hukuki bilgisi müsait olmıyan, o mevkie gelmek için kendisinde hukuki bilgi aranmamış olan bir şahsa salâhiyet vermek daha ağır hâdiselerin doğmasına sebep olabilir (3).

Kanaatimizce bu düşünceden hareketle Bucak müdürlerine men kararı yetkisi tanınmaması faydadan ziyade zarar getirecektir. Çünkü, bu

(3) s. g. tutanak dergisi, Sf. 129.

kanunun bir asayiş kanunu olduğu, bozulan düzeni çarçabuk yerine getirmek için kabul edildiği, gayesinin hüsnüniyetli zilyedi korumak olup, mülkiyet ihtilâfını halledemiyeceği ileri sürüldüğüne nazaran, kanunun ruhunu süratle tatbik prensipi teşkil etmektedir. Böyle olunca en kısa zamanda köylerdeki gayrimenkule tecavüz fiillerini vahim neticeler doğurmadan önlemek gerekir. Halbuki köyde bulunan bir gayrimenkule tecavüz vuku bulunca zilyedi olan kimse Bucağı atlayarak uzun bir yol kat'etmek suretiyle ilceye gelecektir, tahkikata giden memur da yine mesafenin uzaklığı bakımından bir hayli geç zamanda ihtilâfa el koyacak ve böylece kanunun ana prensipi olan sürat esası ihlâl edilmiş olacaktır.

Bucak müdürlerine yetki tanımamanın bir mahzuru da, köylerimizin adedlerinin 40 bini geçtiği ve bir ilceye 150 - 160 köyün bağlı olduğu ve bilhassa bu gibi ihtilâfların senenin muayyen aylarında ki hasat zamanlarında, ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde husule geldiğine göre Vali ve Kaymakamlar zamanında tahkik muamelesini yapamıyacakları gibi tahkiki yaptıracak işin erbabı memurda bulmada güçlük çekeceklerdir. Zaten Bucağa bağlı köyler için Vali ve Kaymakamlar Bucak müdürlerini tahkika memur edeceğine nazaran da, karar verme yetkisinin tanınmasının pratik bir değeri kalmıyor. Bundan başka Bucak müdürlerine İller Kanunu daha ağır vazifeleri tevdi ettiğine ve mesleğinde senelerce yıpranmış, işinin içerisinde tatbikle pişerek mümarese kesbetmiş kimselerin de bir hayli olduğu göz önüne getirilirse bu salâhiyetin tanınmaması faydadan ziyade mahzur teşkil etmektedir.

Mühim bir ilâve de ikinci maddededir. Bu maddenin muhtevasını teşkil eden hüküm eski kanunda mevcut olmamakla beraber Yargıtay bu noksanı içtihatlarla telâfi etmekte idi. İşaret atmek istediğimiz yenilik, tecevüzü menedilen kimse bu gayrimenkulde vücuda getirdiği ekim, tesis ve değişikliklerden dolayı ancak umumi hükümler dairesinde mahkemeye müracaat edebileceği hususudur.

Diğer bir yenilik de idari mercilere müracaat müddetinde kabul edilen hadlerdir. Bu müddet 2311 sayılı kanunun tatbikını gösteren nizamnameye bir ay olarak vaz'edilmişti; şimdi bu müddet altmış güne çıkarılmıştır. Kanun tekniği bakımından iki ay demek daha muvafık olurdu. Altmış günlük müddet zilyedin tecavüze ıttıla tarihinden başlar. Bu müddet tecavüzün vukuundan itibaren bir seneyi geçemez.

Harçlara dair eski kanunda hiçbir sarahat olmamasına rağmen, yeni kanuna harçlarla alâkalı geniş hükümler konmuştur.

Müeyyide kısmında yapılan tadilâta gelince, 2311 sayılı kanunun ikinci maddesinde idarece menedilip ve zilyedine teslim edilen gayrimenkule

tecavüzü defedilen kimse yeniden tecavüzde bulunursa bir aydan altı aya kadar hapis veya 5435 sayılı kanunda nazara alınarak yirmibeş liradan iki yüz elli liraya kadar para cezasına mahkûm edilirdi; halbuki şimdi ise para cezası kaldırılıp iki aydan altı aya kadar hapis kabul olunmuş, ek olarak da silâhlı veya birkaç kişi tarafından yapılan tecavüzler için bir seneden üç seneye kadar hapis cezası konmuştur.

Eski kanun kısa, vuzuhtan âri, anlaşılması güç ve birtakım noksanları muhtevi olduğu için, tatbik şeklini gösterir bir nizamname çıkarılmışsa da şimdiki kanunun geniş bir şekilde kaleme alınmış olması bakımından nizamnamenin ademi kabulü ciheti tercih edilmiştir.

Fikrimizce 5917 sayılı kanunda mühim bir boşluk daha vardır. İdare mercii ihtilâfa el koymuş, bu arada taraflar mahkemeye de müracaat etmişler ve mahkemece ihtiyati tedbir kararı dahi verilmişse yine bu kanun tatbik edilecek mi? Meselâ, mahkemede dâva görülüyor; dâvacı hariç, dâvalı zilyeddir. İhtiyati tedbir kararı da hâlen alınamamış, dâvacı mahkemenin uzun süresine tahammül edemiyerek gider. Gayrimenkulüeline geçirirse yine bu kanun tatbik edilecek mi? Eskiden nizamnamenin sekizinci maddesinde şu hüküm vardı. «Mahkemeye intikal etmiş bulunan mülkiyet ihtilâfları dâvalarında gayrimenkulün tarafların birinin yedinde kalması hakkında mahkemenin bir kararı bulunmadıkça vâki olacak tecavüz hâdisesinde yine bu nizamname hükümleri tatbik olunur», fakat buna ragmen bir çok idareciler, kanunda hüküm yoktur, nizamname hüküm tesis edemez, diye bu hükmü tatbik etmediler. Birtakım idareciler ise işin mahkemeye intikal etmesi bizi ilgilendirmez, kanunda mâni bir hükümolmadığına göre bu işe bakarız, dediler. Böylelikle tatbikatta mühim bir aksaklık kendini göstermiş oldu.

Fikrimizce mahkemeye intikal etmiş olan münazaalara idare el koyamamalı; çünkü her zaman için idarenin yapacağı iş mahkeme tarafından terviç edilebilir. Hele mahkeme bir ihtiyati tedbir kararı da almışsa o zaman idarenin ihtilâfı halle hiçbir hakkı yoktur. Zira ortaya iki zıt kararın çıkmasına sebep olur. Fertler arasındaki münazarayı gidermeye çalışırken Vali veya Kaymakam ile hâkimler arasında anlaşmazlıklar çıkarmasına sebep olunmaktadır.

B. M. Meclisinde mezkûr kanun müzakere olunurken mahkemeye intikal etmiş olan gayrimenkul ihtilâflarında bu kanunun tatbik edilmemesine dair birçok milletvekilleri tekliflerde bulunmuşlarsa da, tekliflerin neden kanunlaşmadığını anlayamadık.

151

IV — 5917 sayılı kanunun diğer kanunlarla münasebeti:

a — Medeni Kanunla münasebeti,

aa — Gayrimenkul zilyedliği ve mahiyeti,

Mezkûr kanunun bel kemiğini zilyedlik mefhumu teşkil etmektedir. Bu bakımdan Medeni Hukuk cephesinden zilyedliğin ne olduğunu izah etmek ihtiyacını duyduk. Ayrıca da ikinci maddedeki, «Tecavüzü menedilen kimse bu gayrimenkulde vücuda getirdiği her türlü ekim, tesis ve değişikliklerden dolayı ancak umumi hükümler dairesinde mahkemeye müracaat edebilir.» hükmüyle, üçüncü maddedeki «Tecavüz eden; gayrimenkul üzerinde tercihe şâyan bir hakkı olduğunu iddia etse bile ait olduğu mahkemeye müracaat eylemesi lüzumu kendisine tebliğ olunur.

Bu hal, tarafların mahkemeye müracaatla ref'i yed ve mülkiyet dâvaları açmalarına mâni olmaz» hükmünden mezkûr kanunun Medeni Kanunla münasebeti açıkça belirmiş oluyor.

Evvelâ zilyedlik ve zilyedlik mefhumundan ne anlamalıyız, bunu izah edelim.

Almanların «Besitz» ve Fransızların «Possession» dedikleri zilyedlik müessesesi çok eski zamanlardan beri hukukçuları meşgul etmiştir. Genç asrın tanınmış iki hukukçusu Ihering ile Savigny zilyedliğin ne olduğu üzerinde büyük münakaşalar yapmışlardır. Mevzuumuz müsaade etmediği için bu münakaşalar ve zilyedliğin tarihçesi hakkında etraflı malûmat veremiyeceğiz.

Nazari bakımdan zilyedliğin inkişafında büyük rolü olan Savigny, zilyedliği «bilâvasıta bir şey üzerinde tasarruf etmeğe ve âharın o şey üzerindeki fiilini menetmek vaziyetinden ibaret olan bir şahsın mal ile olan rabıtası» şeklinde tarif ediyor ve zilyedlik «kudrettir ve bu kudret de hukuki nizamla himaye ediliyor» diyor.

Yine Savigny zilyedi de şu şekilde tarif ediyor. «Bir şeyi yedinde bulunduran, hukuki nizamın bahşetmiş olduğu himaye vasıtalarının kâffesini kullanmağa salâhiyettar olan kimsedir» (4).

Memleketimiz hukukçuları ise zilyetliği hemen hemen müştereken şu şekilde tarif ederler. «Maddi bir şey üzerinde bir şahsın haiz bulunduğu fiili hakimiyet ve kudreti ifade eyleyen vaziyeddir (5).

Fiili durumun ne olduğu üzerinde de müellifler ittifak edememişler-

(4) Suat Bertan tercümesi (Zilyedlik ve tapu sicili) Sf. 8, Ankara 1950.

(5) Zilyedliğin tarifi için bakınız, Prof. Dr. Göktürk. Ayni haklar, Sf. 752, Ankara 1949, Prof. Dr. Oğuzoğlu, Ayni haklar ders notları, Sf. 40, Ankara 1942, Türk Hukuk Lûgati, Sf. 371.

dir. Windscheid; «şey üzerinde fiilî tasarruftan maksat o şey üzerinde istenildiği şekilde hareket edebilmek imkânından ibarettir,» diyor. Ihering ise; «bir şahsın birşey üzerinde bir kudrete sahıp olup olmadığını anlamak için aklı selime ve umumi telâkkiye müracaat eylemek lâzımdır» diyor. Demek ki fiilî kudret tek başına bir mâna ifade etmiyor. Bugün bütün hukukçular Ihering'in fikri etrafında toplanmıştır. Zilyedlik fiilî bir hakimiyetin ifadesi olduğuna nazaran, şaksın haklılık ve haksızlık durumunu düşünmeksizin zilyedliğini kabul etmek lâzımdır. Bu telâkkiye göre hırsız da zilyeddir (6).

Medeni Kanunumuzun da 887 nci maddesinde «Bir şey üzerinde fiilen tasarruf sahibi olan kimse o şeyin zilyedidir.» hükmüne raslarız.

Bir şey üzerinde zilyed bulunan şahısla şey arasındaki rabıta oldukça sabit ve müstemir olmalıdır. Buna göre misafireten evdeki sandalyenin üzerinde oturan kimse, yevmiyeci olarak bir gayrimenkulde çalışan kimse o şeyin zilyedi olamaz. Zilyedliğin tâyininde teorik mülâhazalardan ziyade, örf ve âdet, umumi telâkki ile beraber fiilî münasebetin tetkiki daha yerinde olur.

Acaba fiilî tasarruf ve hâkimiyetin bir iradeye, kast ve niyete isnadı lüzumlu mudur? Medeni Kanunumuz bu hususta açık bir cevabı ihtiva etmez. Bir çok eserlerde bu iradenin mevcudiyetinin şart olup olmadığı üzerinde durulmaktadır. İsviçre mehakim içtihadi ve tatbikat meseleyi bu bakımdan karıştırmamıştır. Şu hale göre zilyedliğin fiilî bir durum olduğunu benimseyen tez yanında, zilyedlikte irade unsurunun şart olduğunu kabul eden ikinci bir tez ortaya atılmıştır. Eugen Huber de bu fikri benimsemiştir. Binaenaleyh Medeni Kanunumuzun 887 nci maddesinin birinci ve 890 ıncı maddesinin ikinci fıkrasını da kast ve niyetin lüzumlu olduğu mânasında anlamalıyız (7).

Zilyedlik bir bakımdan asli (Eigenbesitz) ve fer'i (Fremdbesitz) olmak üzere ikiye ayrılır. Asli zilyed her şeyden evvel şeyi malik sıfatiyle hâkimiyet ve kudreti altında bulunduran kimsedir; fer'i müştak zilyed ise zilyedliği «asli zilyede bağlı olan ona borçlu olan kimsedir». Medeni Kanunumuzun 888 inci maddesinin ikinci fıkrası« Bir şey de malik sıfatiyle zilyed olanlar o şeyin aslen zilyedleri ve diğerleri fer'an zilyedlerdir) Hükmünü muhtevidir.

Zilyedlik diğer bakımdan, doğrudan doğruya zilyedlik (unmittelbarer Besitz) dolayısiyle zilyedlik (mittelbarer Besitz) ve bundan başka ıştırak

(6) Oğuzoğlu, s. g. ders notları, Sf. 40.
(7) S. G. ders notları, Sf. 43.

153

halinde zilyedlik, müşterek zilyedlik olmak üzere yine ikiye ayrılır. Bir şey üzerinde birden ziyade şahıslar hisseleri belli olmadan birlikte tasarrufta bulunurlarsa iştirak halinde zilyedlik mevzuubahistir. Meselâ Taksim edilmemiş bir mirasta mirasçıların şey üzerindeki tasarrufları gibi. Müşterek zilyedlik ise bir şey üzerinde birden ziyade kimseler tasarrufta bulunup ve bunların da her birinin payı belli ise buradaki zilyedlik müşterektir. Meselâ, yukarıdaki misalde mirasçıların veraset ilâmı alarak bir şey üzerindeki hisselerini tâyin ettirmiş olmaları gibi.

Burada bir noktayı da açıklamayı muafık bulduk. Zilyedlikle, mülkiyet arasındaki münasebet nedir ? Mülkiyet ve zilyedlik biribirinden ayrı şeylerdir. Mülkiyet zilyedliğin aksine olarak şahısla şey arasında hukuki bir rabıtayı icabettirir. Zilyedlikte böyle bir şeye lüzum olmadığını evvelce izah etmiştik. Mülkiyet ayni bir hak olmasına rağmen, zilyedlik bir ayni hak değil, sadece fiili bir vazıyeddir.

Zilyedlik bakımından mühim bir mevzuu da zilyedliğin devri ise de, konumuzla ilgisi olmadığı için bu hususta izahat vermekten sarfınazar ettik.

Menkul zilyedliği hakkında da açıklamada bulunmuyoruz. Çünkü konumuz gayrimenkul zilyedliğe tecavüzün def'i ilduğuna göre yalnız gayrimenkul zilyedlik hakkında malûmat vermeyi tercih ettik.

Yalnız tatbikatçılara faide sağlayacağı mülâhazası ile Yargıtayımızın zilyedliğin devri hakkında ne düşündüğünü açıklamak gerekmektedir. 9/10/1946 tarihli Tevhidi İçtihat kararında (8) zilyedliği bir hak kabul ederek şöyle demektedir. «Zilyedlik esasta bir hak olduğundan, kanun ile menedilmemiş veya kanunda aksine bir hüküm konmamış olan her hak gibi, sahibi tarafından terk ve başkasına ıvazlı ıvazsız olarak devrolunabilir ve irs yoliyle intikal eder».

İsviçre müelliflerinden bir çokları da zilyedliği bir hak olarak kabul etmişlerdir.

5917 Sayılı Kanunun idari merciler tarafından tatbikında, ve zilyedin kim olduğunu tâyinde fayda sağlayacağı mülâhazasiyle bu malûmatı verdik.

bb — Gayrimenkul zilyedinin açacağı dâvalar:

Medeni Kanunumuz menkul ve gayrimenkul malların aynı hakkında olduğu gibi, henüz ayın mülkiyetine dayanmayan, fakat ileride onun ik-

(8) Bu karar için bk. İçtihadı Birleştirme kararları (Adalet Bakanlığı yayınlarından) Sf. 242, 1930 - 1947 ve Ord. Prof. Dr. Veldet ve G. Esmer. Gayrimenkul tasarrufları, Sf. 347.

tisabını sağlayan zilyedliği de himayesi altına almıştır. Zilyedliği tecavüze uğrayan kimsenin açacağı dâvaları Medeni Kanunumuzun 894, 895, ve 896 ıncı maddeleri göstermekte olduğu gibi, bu hakkın belli müddet içinde kullanılmasını ve aksi halde dâva hakkının zamanaşımına uğrayacağını 897 nci maddede belirtmektedir.

Gayrimenkul zilyedliği tecavüze uğrayan kimseye, kanunumuz iki nevi himaye vasıtası tanınmıştır. Birincisi zilyed mütecavizi bizzat kuvvet istimaliyle kovarak gayrimenkulü istirdat edeceği gibi (M. K. m. 894 f, 1) zilyedliğin ihlâli dolayısiyle tecavüzün ref'ine, sebebin men'ine ve uğradığı zararın tazminine ait bir dâva da açabilir. (M.K.m. 895, 896).

Müdafaa hakkına taalûk eden 894 üncü maddedeki usul gerek Ceza Kanunumuzda ve gerekse borçlar Kanununda sarih olarak hükme bağlanan meşrû müdafaaya tekabül etmektedir. (B. K. m. 52, C. K. m. 49, bk).

Eski hukukumuzda, zilyedliğin iadesine mütaallik dâvalara «Füzuli işgalin kaldırılması», gayrimenkuldaki haksız zilyedlikten doğan tazminat dâvalarına da «ecri misil» dâvaları denilirdi. Bu tâbirler bugün dahi hukuk tatbikatında ve bu suretle fuzuli işgalin «zilyedliğin gasbı» ndan, ecri misilin de bu gasp dolayisiyle uğranılan «zarar» dan başka bir mahiyet taşıdığı zehabı hâsıl olarak zihinleri karışmaktadır. Bugün Medeni Kanunumuzda fuzuli işgal ve ecrimisil diye bir mefhum yoktur; bunların yerine gayrimenkul zilyedliğin gasbı ve bundan doğan tazminat mefhumları kaim olmuştur(9).

Zilyedliği tecavüze uğrayan şahsın ikame edeceği dâvalar «yedin iadesi» ve «tecavüzün men'i» dâvalarıdır. Gerek bizzat kuvvete müracaat suretiyle, gerekse zilyedlik dâvalarına başvurarak bir hak iddia eden şahsın fiili bir tasarruf ve kudrete sahip olması lâzımdır.

Zilyed rızası hilâfına elinden alınan şeyi, zilyedlik hakkının kendisine, yahut gasıba ait olduğunu düşünmeksizin iadesini, zarar ve ziyan itasını isteyebilir. Ancak gaasıp terciha şayan bir hakkı olduğunu ispat ederse şey ona verilir (10).

Acaba zilyedin açacağı dâvalarda hasım kim olacaktır ? Wieland'a göre gayrimenkule tecavüz eden olabileceği gibi gaasıbın mirasçıları da olabilir (11).

Zilyedin dâvayı ne zaman açması lâzım gelmektedir ? Bunu araştıralım : Zilyed gayrimenkulün tecavüze uğradığını duyar duymaz dâva açа-

(9) Veldet ve Esmer, s. g. e., Sf. 169.
(10) İ. Hakkı Karafakı tercümesi, Ayni haklar, cilt II, Sf. 803.
(11) Karafakı, s. g. e., Sf. 803.

caktır. Buradaki ittıla kanaatimizce hem tecavüze ve hem de failinin kim olduğunu bilmek mânasına alınmalıdır. Zira zilyed gayrimenkulün tecavüze uğradığını işitebilir, fakat failinin kim olduğunu bilmediği için müddeialeyhin belli olmaması bakımından dâva ikame edemez. Bu sebeple failine ve tecavüze muttali olur olmaz dâva açılması gerektiğini belirttik. Zilyed, ihlâle ve faile bilâhare muttali olsa da gasp veya tecavüzün ikamından itibaren başlayarak bir sene geçmekle dâva müruruzamana uğrar. Yani bir senelik müruruzaman müddeti zilyedliğin gaspı ve münferit tecavüz fiillerin de bunların ikmali tarihinden itibaren cereyana başlar. (M. K. m. 397) (12).

Zilyedin açacağı dâvalar yedin iadesi ve tecavüzün men'i demiştik. Biraz da bu dâvaların mahiyetini açıklayalım. **Yedin iadesi dâvası:** Zilyedliğe mevzu teşkil eden ve gasbedilmiş olan şeyin takrar zilyedine avdetini temin için açılacak dâvadır. Bu dâvanın asıl gayesi, prensip itibariyle şeyin iadesini, yani evvelce mevcut zilyedliğin yeniden tesisini temin olacaktır. Fakat böyle bir dâvanın tazminat dâvası mahiyetini alması da mümkündür. Bu tazminat, normal surette gasp fiilini işlemiş olan şahıstan istenebilecektir. Bu takdirde şeyin kullanma değeri ve şeyi kullanmaktan mütevellit faide de tazminata esas tutulacaktır. Lâkin müddeaaleyh dâvacıya nazaran tercihe şayan ve bu şeyi almayı mucip bir hakkı olduğunu derhal ispat edebilirse şeyi iadeden kurtulacaktır. Aksi halde şeyi iade ile mükelleftir. (M.K. m. 895/2).

Tecavüzün men'i dâvası: Bizatihi zilyedliğih nimayesine yarayan men'i tecavüz dâvası gayrimenkuller için pratik kıymeti olan bir dâvadır. Bu dâvanın ikamesi şartları da yedin iadesi dâvasının aynıdır. Aradaki fark, buradaki fiil bir gasp değil, fakat şey üzerinde istifademize vuku bulan bir tecavüzden ibarettir Tatbikatta bu dâvaya men'i müdahele dâvası dendiğini de ileride arzetmiştik. Bu dâvada, dâvalı rüçhanlı bir hak iddiasında bulunamaz. (M. K. m. 896/1) halbuki yedin iadesi dâvasında mütecaviz tercihe şayan bir hakkı olduğunu derhal ispat ettiği taktirde gayrimenkulün iadesi lâzım gelmiyordu. (M. K. m. 895/1) Men'i müdahale dâvasının tecavüzün ref'ine, sebebin men'ine ve zararların tazminine dair olacağını gene evvelce arzetmiştik. (M. K. m. 896/2) (13).

(12) Bertan tercümesi, s. g. e., Sf. 90.
(13) Oğuzoğlu, s. g., ders notları, Sf. 70 - 71.

896 Incı madde hükmüne nazaran bir gayrimenkulde zilyedliği tecavüze uğrayan kimsenin bu hakkının korunması için şeye malik olduğunu veya zilyedlik hakkını beyana lüzum olmadan sadece zilyedlik sıfatını ileri sürerek tecavüzü ispat etmesi yeter. Bu halde yargıç, dâvacının yalnız zilyedlik halini tesbit ederek tecavüzün men'ine karar verir. Bu karar zilyedlik hususunda muhkem kaziye hâsıl etmez, zilyede malikiyet hakkı vermez ve diğer tarafın mülkiyet hakkı iddiasiyle yetkili mercilerde başkaca dâva açmak hakkına dokunmaz.

Çünkü gayrimenkul mallarda zilyedlik mülkiyet karinesi değildir. Bu karineyi ancak tapu sicilindeki kayıt teşkil eder (14).

(14) S. G. İçtihadı Birleştirme kararları, Sf. 242.

(Devamı var)

—o—

BİBLİYOGRAFYA

Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU : Türk Medeni Hukuku. Cilt : II, **Aile Hukuku.** 2 nci bası. İstanbul Matbaacılık T. A. O. Sahife : 643, Lira : 10.

Değerli Hukukçularımızdan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun «Türk Medeni Hukuku» adlı sistematik eseri yeniden gözden geçirilerek genişletilmiş ve Türk - İsviçre Mahkemelerinin en mühim içtihatlariyle zenginleştirilmiş olarak İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Hukuk Fakültesi yayınları arasında ikinci defa tabolunmuştur.

Bu 2 nci basımdaki en mühim yenilik «Evlilik», «Hısımlık», «Vasilik» olmak üzere üç kısımdan mürekkep olan kıymetli esere bir dördüncü kısım halinde «İçtihatlar» ın eklenmiş bulunmasıdır.

Bu husus sayın müellifin «Önsöz» yazılarında : — Medeni Hukuk sahasında nazariyatla beslenmiyen tatbikat ne kadar cılız kalmağa mahkûm ise, tatbikattan kuvvet almıyan nazariyatın da hakiki ve memleket gerçeklerine uygun bir **hukuk ilmi** mahiyet ve vasfını taşıyamıyacağı aşikârdır. Bu sebeple, **şahsın hukuku** kitabımızın üçüncü basımında olduğu gibi, **Aile Hukuku**'nun bu ikinci basımında da, içtihatlara (kitabın hacmine nazaran) geniş bir yer verilmiş, Türk ve İsviçre mahkemelerinin Aile Hukukuna dair en mühim ve enteresan içtihatları, dördüncü kısımda sistematik bir tasnif altında toplanarak, eserin tatbikatçılar için de istifadeli olmasına çalışılmıştır. — şeklinde belirtilmiştir.

Kıymetli eser, Önsöz ve Kısaltmalar ve umumi fihristle başlamaktadır. Giriş kısmında Aile Hukukuna ait umumi bilgi verilmiş ve aile mefhumu ve aile hukukunun ehemmiyeti, Türk Aile Hukukunun Tarihçesi, Yeni Türk Aile Hukukunun Karakteri; Yeni Türk Aile Hukuku ve Hukuk Politikası, Aile Hukukunun Türk Medeni Kanunu içindeki sistematik yeri ve çatısı anlatılmıştır.

4 kitaba ayrılan metin kısmının 1 inci kitap, 1 inci kısmında : Evliliğin meydana gelmesi, **Nişanlanma;** Nişanlanmanın hukuki mahiyeti ve tanzim tarzı, Nişanlanmanın şartları, Nişanlanmadan doğan hukuki neticeler, Nişanlılığın sona ermesi ve bunun hukuki neticeleri; **Evlenme;** Evlenmenin mahiyeti ve şartları, Evlenme ehliyeti, Evlenme mânileri, Evlenmenin şeklî şartları, Evlenme akdinin yapılışı; **II nci kısmında : Evli-**

liğin umumi hükümleri; Evlilik birliği içinde eşlerin durumu, Hak ve vazifeleri, Evlilik birliğinin temsili ve karının dâva ehliyeti, Karının bir meslek ve sıfatla iştigali, Evlilik birliğinin korunması, Evlilik birliği içinde karının korunması; **Evlilik birliği içinde malların durumu ve mal rejimleri;** Karı koca mallarının idaresi ve bu malalrın nevileri, mal ayrılığı, mal birliği, Mal ortaklığı, Karı - koca mal rejimlerine ait sicil; **III üncü kısmında: Evliliğin sona ermesi; Boşanma,** Boşanma hukukundaki umumi istikametler, Boşanmaya esas teşkil eden muhtelif prensipler, Mukayeseli hukuk bakımından boşanma sebepleri, İsviçre ve Türk Medeni Kanunlarındaki boşanma sebepleri ve bunların Türk hukuk politikası bakımından tetkiki, Boşanmanın hususi ve umumi sebepleri, Ayrılık, Boşanma ve Ayrılık dâvası, Boşanma ve ayrılık dâvalarında hâkimin durumu ve alacağı muvakkat tedbirler; **Boşanmanın hukuki neticeleri;** Boşanmanın eşler arasındaki şahsi neticeleri, Boşanmanın eşler arasındaki malî neticeleri, Boşanmanın çocuklar hakkındaki neticeleri; **Evliliğin iptali ve feshi;** Bâtıl olan ve olmıyan evlenmeler, Mutlak butlan (Evlenmenin iptali), Nispî butlan (Evlenmenin feshi), Butlan dâvası, Butlan kararının hukuki neticeleri;

II nci kitap I inci kısmında: Ana, baba ve çocuklar; Nesep, Hısımlık hukukunun Medeni Kanunumuzdaki sistematik yeri, Nesep ve nevileri; **Sahih nesep;** Baştan sahih nesebin ref'i dâvası, Tashih edilmiş nesep, Akdî nesep (Evlât edinme); **Sahih nesebin hükümleri, Velâyet ve çocuk malları,** Ana, baba ve çocukların karşılıklı durumu, Velâyet, Velâyetin, Çocuğun şahsı ve malları bakımından velâyetin çevresi ve muhtevası, Velâyet altındaki çocuğun korunması, Velâyetin sona ermesi; **Sahih olmıyan nesep;** Umumi bilgi ve tarihçe, Sahih olmıyan nesebin Türkiye'deki tanzim tarzı; **Sahih olmıyan nesebin hükümleri;** Nesebi sahih olmıyan çocuğun hukuki durumu, Babalığın tanıma ile belli olması, Babalığın hüküm ile belli olması, Babalığın belli olmasının ve belli olmamasının hukuki neticeleri; **II nci kısmında: Aile topluluğu, Aile yardımlaşması ve Aile nizamı;** Nafaka mükellefiyeti, Ev reisliği; **Aile malları,** Aile vakfı, Aile şirketi emvali, (Aile mal ortaklığı), Aile yurdu; **III üncü kitapta: Vasilik. Vesayetin kurulması,** Vesayet nevileri, Vesayet uzuvları ve hususi vesayet, Vesayeti gerektiren haller ve hacir kararı, vasi tâyini; **Vesayetin hükümleri ve idaresi;** Vesayet altındaki kimsenin hukuki vaziyeti, Vasinin vazifeleri ve hakları, Vesayet dairelerinin vazife ve salâhiyetleri, vesayet işlerinde mesuliyet; **Vesayetin sona ermesi,** Vesayeti gerektiren hallerin ve vasinin, vasilik sıfatının ortadan kalkması; Vesayetin sona ermesinin hukuki neticeleri; **Kayyımlık ve kanuni müşavirlik,** Kayyımlık, kanuni

müşavirlik, vasi ve kayyım ve kanuni müşavir arasındaki benzerlikler ve farklara dair mufassal bilgi ve izahat bulunmaktadır.

IV üncü kitapta : Evliliğin meydana gelmesine, Evliliğin umumi hükümlerine, Evliliğin sona ermesine, Ana - Baba ve çocuklara, Aile topluluğuna, Vasiliğe ait Türk ve İsviçre içtihatları yer almıştır. Eserin son kısmına tahlili, alfabetik ve madde numaralarına göre tanzim olunan Arama cetvelleri ilâve edilmiştir.

Sayın müellifi, yalnız hukuk öğrencilerinin değil, tatbikatçıların da faydalanabileceği değerli eserinden dolayı hararetle tebrik eder, eserin Ankara'da Çankaya Kitabevinden, İstanbul Üniversitesinden ve Hukuk Fakültesinden tedarik edilebileceğini hatırlatırız.

★

Nazari ve tatbiki **Harçlar Kanunu**. Şerh ve izahları. Mahkeme, İcra ve İflâs, Noter, Vergi muameleleri, Tapu, Nüfus, Konsolosluk, Pasaport, Tâbiiyet ve diğer müteferrik harçlar. Hazırlayan ve yayınlayan : **Şefik Kâzım YUR**; İstanbul : 1952, Ege Basımevi, Sahife : 408, Lira : 10.

Kıymetli maliyecilerimizden Müfettiş Şefik Kâzım Yur; 1952 yılında Büyük Millet Meclisinin çıkardığı kanunların ehemmiyetlilerinden biri olan 5887 numaralı ve 25 Şubat 1952 tarihli «Harçlar Kanunu» nu nazari ve tatbiki bir şekilde şerhli ve izahlı olarak hazırlamışlar ve güzel tertip edilmiş renkli bir kapak içinde yanlışsız, temiz ve 408 sahifelik büyük bir kitap halinde neşretmişlerdir.

Müellif, yeni Harçlar Kanunu Tasarısını Maliye Bakanlığının emirleriyle hazırlamış ve diğer Bakanlıklarla yapılan temas ve müzakereleri ve tasarının son şeklinin Büyük Millet Meclisi Geçici Komisyonda yine Maliye Bakanlığı adına müdafaasını yapmış ve Meclis Umumi Heyet müzakerelerini de takip etmiş olduğundan kanunun ilk tasarı halinden kanun halini almasına kadar geçirdiği bütün safhalarda fiilen vazife almış bulunmasından kanun ve tarife maddelerini mucip sebepleriyle birlikte izah eden bu kitabı yazmakla «Önsöz» yazılarında da belirtildiği üzere hem vatandaşlara ve hem de kanunu tatbik etmekle mükellef olanlara büyük fayda ve kolaylık hizmeti yapmıştır.

128 ana kanun maddesiyle 6 muvakkat maddeyi ve kanuna bağlı 10 tarife içindeki 288 harç mevzuunu ihtiva eden böyle şümullü bir kanunun tatbikında bir çok tereddütler olacağından ve kanunun yeni yürürlüğe girmiş bulunmasından tatbikata mütaallik içtihatlar da henüz teessüs etmediğinden uygulamada rastlanacak müşkülleri izaleye yarayacak

külliyat da olmadığından kanunun hükümlerini izah edecek mahiyette ve salâhiyetle hazırlanan bu eserin neşri pek yerinde olmuştur.

Eserin kaleme alınmasında kanunun tertip ve tanzimi esas olarak ele alınmış ve her bir maddenin altına gerekli izahat konulmuştur. Tatbikatta tereddüt edilmesi muhtemel hükümlere ait izahlar sırasında ayrıca misaller zikredilmiş ve lüzumlu hallerde maddeler arasındaki münasebetler tebarüz ettirilmiştir. Keza harç mevzularının lâyıkı ile anlaşılabilmesini temin için her mevzua taallûk eden kanun hükümleri hakkında izahat verilmiştir.

Yeni Harçlar Kanunu gerekçesinde de işaret olunduğu üzere, Devlet varidatının en mühim unsurunu teşkil eden vergi ve resimler meyanında alınan harçların tahsili bu kanunun kabulüne kadar 55 kanun ve tüzüğe göre yapılmakta idi. Bu kadar dağınık bulunan harçların bugünkü malî, iktisadi ve ticari şartlara uygun bulunmadığından esaslı bir surette ıslah ve tedvinine şiddetle ihtiyaç duyulmakta idi. Yine gerekçede belirtildiğine göre, son 25 yıl içinde muhtelif vergi ve resimler üzerinde bir çok tadiller yapıldığı ve Gelir Vergisi Kanununun kabulüne kadar birçok safhalar geçirmiş oldukları halde harç mevzuları üzerinde hemen hiçbir ciddi çalışmada bulunulmadığından vatandaşın devletle olan münasebetlerinin her safhasında kendisini göstermesi bakımından hepimizi alâkadar eden Harçlar Kanununun modern vergi anlayışına uygun olarak hazırlanması ve tatbikına geçilmesi şükranla karşılanmağa değer bir gerçektir.

29 Mart 1952 tarihinde yürürlüğe giren 5887 sayılı yeni Harçlar Kanunumuz yukarıda işaret ettiğimiz üzere pek ziyade dağılmış bulunan harç mevzularını tek bir metin halinde toplamış olmayıp gerek şekil ve gerekse muhteva bakımından son yıllarda başlamış olan malî reform çalışmalarının bir neticesi olarak yeni ihtiyaç ve zaruretlere ve bugünün harç telâkkilerine göre hazırlanmış yeni bir tedvin mahiyetindedir.

Vatandaşların hususi menfaatlerine mütaallik Devlet hizmetleri mukabilinde alınan harçlar hemen hemen bütün halkı, bütün ticari ve sınai müesseseleri ve kanun hükümlerini tatbikle mükellef olanları yakından alâkadar eden bir mevzudur. Mahkemelerde, İcra ve İflâs, Tapu ve Kadastro, Vergi ve sair Devlet daireleriyle Noterlerde, Konsolosluklarda heran karşı karşıya gelinecek olan harç mevzularının herkes tarafından bilinmesi lüzumu aşikâr olduğu gibi alâkalıların kanun hükümlerini doğru olarak tatbik etmeleri de icabeder.

Yeni kanunun, harç mükelleflerini icabında ceza mahkemesine sevk edecek dereceye varan bir çok cezai ve malî müeyyideler ihtiva etmesi

ve tatbikatçıların bazı ahvalde harcın ödenmesinden mükelleflerle birlikte müteselsilen mesul tutulması gibi yeni hükümler de bu kanunun vatandaşlar ve memurlar bakımından olan ehemmiyeti ayrıca arttırılmaktadır.

Yeni Harçlar Kanunu 11 kısımdır. I inci kısımda: Adliye harçları, Hukuk, Ticaret ve Ceza dâvalarında; Ticaret sicillinden; Kanun yollarına müracaat; Askerî mahkemelerle Askerî Yargıtayda ve Adliye harçlarına ait müşterek hükümlerde; **II nci kısımda:** İcra ve İflâs harçlarında; **III üncü kısımda:** Noter muamelelerinde; **IV üncü kısımda:** Vergi, Harca ve Cezalara ve Belediye Gelirleri meyanında bulunan ücretlere ait itiraz ve temyiz işleriyle diğer vergi muamelelerinde; **V inci kısımda:** Tapu ve Kadastro işlerinde; **VI ncı kısımda:** Nüfus muamelelerinde; **VII inci kısımda:** Konsolosluk işlerinde; **VIII inci kısımda:** Pasaport, Vize, İkamet tezkereleri ve Dışişleri Bakanlığı muamelâtında; **IX uncu kısımda:** Tâbiiyet işlerinde, **X uncu kısımda:** Müteferrik işlerde; **XI inci kısımda:** Bütün harçlara ait müteferrik hükümlerde alınacak harçlar gösterilmiştir.

Kanun metni baştan itibaren on kısım ayrı grup halinde toplanmış bulunan harçlara ait hususi hükümleri ihtiva etmektedir. Bu gruplardan her biri bir harç grupuna taallûk etmektedir. Her grupta harcın mevzuu ve tarifesi muafiyet ve istisnalar, Harcın sureti hesabı ve saire gibi hükümler aynı tertip ve sıraya göre yazılmışlardır. 11 inci son kısım umumi hükümlere mütaalliktır. Genel muaflıklar, mükellef ve teklif mahalli, tahakkuk, tahsil ve cezalara ait genel esaslar, kanun yolları, tahakkuk ve tahsil zamanaşımı gibi bütün harçlara şâmil umumi hükümler bu kısımda zikredilmiştir.

Tasarının birinci maddesi, şümul maddesi olup harcı alınacak mevzuları göstermektedir. Bu maddenin tatbikından da anlaşılacağı üzere on grupta toplanmış olan harçlardan yalnız 4 üncü grupu teşkil eden vergi resim ve harçlara ait itiraz ve temyiz işleriyle diğer vergi muamelelerinden alınacak harçlar yeni bir mevzu olup diğer dokuz grup dahi harca tâbi bulunmaktadır. Bununla beraber bu dokuz grup muameleler içine bugün harca tâbi tutulmamış bir çok yeni mevzular ilâve edilmiş, bilmukabele bazı mevzularda harç dışı bırakılmışlardır. Yine bugün Adliye Harç Tarifesi içinde mütalâa edilmiş olan İcra ve İflâs harçları ayrı bir grupta zikredilmiş ve keza Adliye Harç Tarifesi Kanununa ek bir kanuna göre alınmakta olan noter muameleleri ayrı bir grupta mütalâa edilmiştir. Kadastro harçlariyle tapu harçları, Tapu ve Kadastro harçları namı altında ayrı bir grupta birleştirilmiş, Pasaport, Vize, İkamet tezkeresi harçlariyle

Dışişleri Bakanlığı tasdik harçları mevzularının yakınlığı dolayısiyle bir tek grupta toplanmıştır. Konsolosluk harçları mevzuunun ehemmiyetine binaen ayrı bir grupta mütalâa edilmiş ve muhtelif kanun ve nizamnamelerde dağınık bir halde bulunan Ruhsatnameler, Vesikalar, Şahadetnameler, İmtiyazlar, İhtira beratları, Alâmeti farikalara ve saireye mütaallik harçlar da onuncu kısımda toplanmıştır.

Tasarının mühim hususiyetlerinden biri de harçların bugün olduğu gibi kanun metinlerinde bırakılmıyarak ayrı tarifelere bağlanmış olmasıdır. Bu sebeple on ayrı harç grupuna mütenazır olarak on ayrı tarife hazırlanıp tasarıya eklenmiştir. Her bir tarife taallûk ettiği harç grupunun tasarının birinci maddesindeki sıra numarasını taşımaktadır. Tarifelerde yazılı harç mevzuları da tatbikatta kolaylığı sağlamak üzere ayrıca hususi bir sıra numarasiyle numaralandırılmıştır.

Kitabın baş tarafına mükemmel bir şekilde hazırlanan bir fihrist ile son kısmına harç mevzuuna ait harçların kolayca bulunabilmesini temin gayesiyle alfabetik bir arama cetveli konulmuştur.

Yeni Harçlar Kanununu yürürlüğe konulduğu günlerin akabinde bu kanunu tam bir şekilde izah eden nazari ve tatbiki şerhli ve izahlı olarak neşretmek suretiyle tatbikatçılara ve vatandaşlara yaptığı yerindeki büyük hizmetten dolayı sayın müellifi tebrik ederiz.

Eser, Ankara'da Akba Kitabevinden ve Maliye Bakanlığı Bütçe ve Malî Kontrol Umum Müdür Muavini Kemal Erginarkan'dan tedarik edilebilecektir.

★

Abdullah TUNCA: Tatbikat Yönünden Cumhuriyet Savcısının Görev ve Yetkileri. Ankara, Yeni Cezaevi Matbaası: 1952, Sahife: VI + 189, Kr. 250.

Adalet Bakanlığının Telif ve Tercüme yayınları arasında **Mardin C. Savcısı Abdullah Tunca**'nın hazırladığı **«Tatbikat Yönünden Cumhuriyet Savcısının Görev ve Yetkileri»** adlı eseri de yer almış bulunmaktadır.

Müellifi tarafından yüze yakın Kanun Talimat ve Nizamname, Eser, Kanuni mütalâa ve Kararların tetkiki suretile ve içinde bulunduğu meslekinde edindiği onbir yıllık tecrübesile kaleme alınan değerli eser, Neşriyat Müdürlüğünce itina ile güzel bir kapak içinde iyi kâğıda temiz ve yanlışsız bastırılmıştır.

Tamamen tabiki olan kıymetli kitap, müellifin «önsöz» yazısiyle başla-

167

maktadır. Bundan sonra eserin yazılmasında faydalanılan ve konu ile ilgili yayınlar listesi gelmektedir.

Daha ziyade mesleke yeni intisap edenlere uygulamada tam bir rehber olmak üzere hazırlanan eserin tanziminde mevzu şöyle tertip olunmuştur.

Saltanat Devrinde Savcılık Müessesesinin Doğuşu ve gelişmesi Hususiyetleri, Görevleri kısaca izah edilerek bu günkü cezai,, hukuki, idarî olmak üzere **üç kısımda izah olunmuştur.**

Birinci Cezai Görev, Tahkik ve takip görevleri ile infaz ve buna ilişkin görevler olmak üzere tasnif edilmiş olup tahkik ve takip görevi ele alınmış ve umumi hükümlere göre yapılan hazırlık soruşturmaları, hazırlık soruşturması esnasında Cumhuriyet Savcısının sulh yargıcından yapacağı talepler ve bu meyanda zor müzekkeresi, ehlihibrenin dinlenmesi, keşif, zabıt ve arama, tutuklama bahisleri tetkik olunmuş; bundan sonra hazırlık soruşturmasındaki bazı hususiyetler ve hususi kanunlara göre yapılan hazırlık soruşturmalarına geçilmiş, bu bahiste takibi Adalet Bakanlığının iznine bağlı suçlar, ecnebi devletlerle bunların elçileri aleyhine işlenen suçlar, Devletin arsı ulusal şahsiyetine ve Devlet kuvvetleri aleyhinde işlenen suçlar, Milletvekili Seçimi Kanunundaki suçlar, Millî Korunma Kanununa göre işlenen veya bu kanuna göre takibolunan suçlar; Vali, Kaymakam ve Nahiye Müdürlerinin şahsi suçları, Diplomasi masuniyetinden faydalanan ecnebilerin işledikleri suçlar, Avukatların işledikleri suçlar, Cumhurbaşkanı; Bakanlar, Milletvekilleri, Danıştay ve Yargıtay Başkan ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı tarafından işlenen suçlar, Devlet memurlarının işledikleri suçlar kanuna göre takibedilen suçlar, Küçüklerin ve akıl hastalığına müptelâ olanların işledikleri suçlara ait hazırlık soruşturmalarının hususiyetleri belirtilmiştir. Daha sonra hazırlık soruşturmalarının neticelerinden daimî aramaya tâbi tutulan hazırlık evrakı hakkındaki muamelenin ikmali, takipsizlik kararları, İlk tahkikat talepnamesi, İddianameler, Yetkisizlik, Görevsizlik, Takibi şikâyete, izne ve talebe bağlı suçların ne şekilde neticelendirileceği hakkında bilgi verilmiş ve Cumhuriyet Savcısının görevine ait bahiste duruşma sırasında ve duruşma neticesinde ne gibi iddia ve taleplerde bulunulacağı ve delillerin toplanma, kanun yollarına başvurma ve bu cümleden olarak itiraz, temyiz, karar tashihi, muhakemenin iadesi ve yazılı emir hususları anlatılmıştır. Ayrıca cezai görevlerin infaz ve infaza ilişkin kısımları ve Cumhuriyet Savcısının infaz görevi izah edilmiş ve bu cümleden olmak üzere ihzarların, ara kararlarının, tutukluk müzekkerelerinin, muvakkat tutukluk müzekkerelerinin, ölüm cezalarının, hapis cezalarının, askerî şahıslar ve küçükler hakkındaki hapis cezalarının nere-

lerde ve nasıl infaz edileceği; bu cezaların istek üzerine sıhhi sebeplerle tehiri, askerî şahıslar hakkındaki cezaların tehiri; Yaş sebebi ile tahir, Milletvekilleri hakkındaki hürriyeti bağlayıcı cezaların tehiri ve sair sebeplerle hapis cezalarının tehiri ile şartla salıverme bahsi gösterilmiş, Para cezalarının infazı, sürgün, âmme hizmetlerinden memnuiyet, muayyen bir meslek ve sanatın tatili, genel güvenlik gözetimi cezalarının infaz usulleri açıklanmış ve ceza mahkûmiyetlerinin neticeleri, adli sicil, adliye emanet işleri belirtildikten sonra infaz müesseseleri ve hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı bahsinde merkez cezaevleri, mıntaka cezaevleri, İş esası üzerine kurulmuş cezaevleri, bu cezaevlerinin faaliyet ve gayeleri, bu cezaevlerine hükümlü seçimi ve bununla ilgili talimatname hükümleri ve tamimler, çocuk ve Kız çocuk islah evleri, çocuk ceza evleri, bu müesseselere hükümlülerin gönderilmesi. evlerde ve hususi binalarda çektirilen cezâlar, hükümlülerin umumi olarak nakilleri ve nakil sebepleri, hükümlülerin çalıştırılması, hükümlü ve tutukların iaşesi, Cumhuriyet Savcısının cezaevlerindeki görevleri, cezaevlerinde inzıbat ve asayişin temini, Cezaevinin aylık, üç aylık, altı aylık bilgileri ve raporları ve cetvelleri, cezaevinin temizliği, sıhhi tedbirler, cezaevlerinin sicilleri incelenmiştir.

İkinci hukuki görev kısmında: Teftiş ve murakabe görevleri olarak İcra, Nüfus ve Noter dairelerinin senelik teftişlerinden ve bu teftişlerin nasıl yapılacağından bahsedilmiş ve Cumhuriyet Savcısının dâva açmak ve takip görevi meyanında yaş, isim ve kayıt tashihi dâvaları ile nesep ve butlan dâvaları, velâyet, vesayet ve miras işlerinde Cumhuriyet Savcısının görevleri izah olunmuştur.

Üçüncü idari kısmında: Muhabere görevleri, defter ve dosyaların ne şekilde, aylık, iki, üç, altı aylık ve senelik bilgilerin, işlerin ve cetvellerin nasıl tertip ve tanzim edileceği ve nerelere gönderileceği belirtildikten sonra Yangın Talimatnamesine göre yangından korunma ve yenileme bahsine geçilmiş, bundan sonra Seferberlik işleri kapalı ve hulâsa olarak zikredilmiş, Ayniyat ve Muhasebe işleri, devam talimatı, inzıbati muamele, tâyin ve tezkiye işleri izah olunmuştur.

Kitabın sonuna aranacak mevzuların kolayca bulunmasını teminen fihrist ilâve edilmiştir.

Eserin «Önsöz» yazısında da işaret edildiği üzere yurdun uzak köşelerinde vazife gören genç savcılarımızın birçok hususlarda düşecekleri tereddütlerini giderecek değerde hazırlanan kitap, tatbikatta büyük istifade ve kolaylık sağlayacaktır.

Müellifi büyük bir çalışma sonunda meydana getirdiği eserinden dolayı tebrik ederiz.

Kitap, Adalet Bakanlığından tedarik edilebilecektir.

★

Tatbikatta Yargıtay Kararları Dergisi. Sayı : 38

İstanbul IV üncü Ticaret Mahkemesi Üyesi Hayrettin Sezik tarafından dört yıldır her ayın onbeşinde, Tatbikatta bütün hukukçulara yol göstermek maksadiyle Yargıtayın seçilmiş Ticaret - Hukuk - İcra ve İflâs Daireleri kararlariyle neşrolunan derginin 15 Haziran 1952 tarihli nüshası Ticaret Kanunu ilâve formasiyle ve şu kararlarla neşrolunmuştur :

«Kanuni şuf'a hakkının kullanılmasında müddet» başlıklı Tevhidi İçtihat kararı; «Rehin satışının tetkiki, itiraz hakları», «Nakliye komisyoncusunun eşyayı sigorta ettirmemesi», «Yabancı mahkeme hükümlerinde tenfiz», «Dâvada istenilmiyen faiz, ilâmsız takip, faize inkâr tazminatı», «Mülkiyeti muhafaza kaydiyle satış, İhtarname, Kullanma teminatı», «Vekiller hakkındaki dâvalarda zamanaşımı» na dair Ticaret Dairesi; «Tevliyetin tevcihini isteyebilmek», «Nesebi gayri sahih çocuk, nesebin reddinde müddetler», «Boşanma hükmünün feragatle mürtefi olması», «Evlât edinmenin vekil ile yapılması, muteberiyeti», «Evlilik dışı çocukların nafaka dâvası», «Gayrimenkulün taksim ve şüyuunun izalesi», «Mahfuz hisse temlikin tenkisi, terditli hüküm», «Mahkemenin vazifesini tâyinde müddeabihin tesbiti» hakkındaki Hukuk Daireleri kararları.

★

Hukuk - İçtihatlar Dergisi. Yıl : 1, Sayı : 3, Lira : 1.

Konya'da Avukat Besim Ergun tarafından iki ayda bir kıymetli hukuk yazıları ve Yargıtayın Hukuk Ceza ve Danıştay kararlariyle yayınlanan Derginin 1952 yılı Mayıs - Haziran aylarına ait sayısı aşağıdaki makale ve kararları ihtiva etmektedir :

Makaleler :

Avukat Hasan Halis Sungur : Avukatlık ücret mukavelenamesi; Refik Anadol : Şahsi dâva yoluyla takip edilen suçlarda dilekçenin düzenlenmesinde gözetilen şartlar;

Yargıtay Hukuk Kararları :

«Nişan bozulması, Verilen hediyelerin iadesi», «Kira sözleşmesine muhalefet, akdin feshi ve tahliye dâvası», «Taksitle radyo satışı, Rad-

yonun bozulması, taksit ve tamir bedellerinin tahsili dâvası», «Memurun izin müddetini geçirmesi, geçen günlere ait maaşın tahsili», «Nakliye ve mukaveleye riayetsizlikten mütevellit zarar, nakliye bedelinin tahsili dâvası»,

Yargıtay Ceza Kararları:

«Orman Kanununa muhalefet», «Memura hakaret», «Kaçakçılık», «1918 sayılı kanun», «Çocuğu okula göndermemek», «Binayı kasten yakmak», «Öldürmek», «Zinada cezasını çeken iki hükümlünün tekrar zina etmeleri, «Seçim suçu», «Dikkatsizlik ve tedbirsizlikle vefata sebebiyet», «Hırsızlık», «Tehdit, geceleyin konut dokunulmazlığını bozmak, izrar, sarkıntılık, ırza geçmeye teşebbüs»,

Danıştay Kararları:

«Vazifede mâlûliyetin tesbiti», âdiyen yapılan emeklilik muamelesinin iptali dâvası, husumet», «81 - 4025 numaralı kanun gereğince yapılan hudut tesbiti, husumet», «Gedikli okulunda sınıfta kalması sebebiyle mecburi hizmet bedeli» ne dair...

K. D.

— o —

Yargıtay Kararları

HUKUK BÖLÜMÜ

Yetkiye taallûk eden itirazların, dâvalıya tevsik ettirilmeksizin, mücerret vesikanın ekli olmamasından bahsile reddine karar verilmesi yolsuzdur.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Esas : 2/160 — Karar : 142

Abdülmecit Belli tarafından Boşanmış karısı Edibe Matay aleyhine açılan nez'i velâyet dâvasının yapılan yargılaması sonunda : Medeni Kanunun 148 ve 149 uncu maddeleri mucibince tedbir kabîlinden olarak Fatma Zehranın velâyetinin dâvalı anneden alınarak dâvacı babaya verilmesine ve çocuğun babasına teslimine dair Elmalı Asliye Hukuk Yargıçlığından verilen 1/6/1950 gün ve 248/95 sayılı hükmün temyizen incelenmesi dâvalı tarafından istenilmesine mebni Yargıtay İkinci Hukuk Dairesince; ileri sürülen yetkisizlik itirazı mahkemece mucip sebepleri gösterilmek suretiyle reddedilmiş ve şimdiye kadar küçüğün velâyeti hakkında bir karar verilmemiş ve Medeni Kanunun 148 ve 149 uncu maddeleri nazara alınarak çocuğun velâyet hakkının baba tarafından kullanılmasının muvafık ve çocuğun menfaatına uygun olacağı takdiren kabul edilerek hüküm verilmiş ve keyfiyetin takdiri yargıca ait bulunmuş olduğundan dilekçede bu cihetlere yöneltilen itirazlar vârit olmadığından reddiyle hükmün velâyetin babaya tevdiine mütaallik kısmının onanmasına ancak; çocuk ile ana arasında şahsi münasebet tesisi hakkında karar verilmek icabederken bu cihetten zühul edilmiş ve bozma dileği bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün yalnız bu sebepten bozulmasını mutazammın 30/11/1950 tarih ve 6557/5795 sayılı ilâmın tashihen incelenmesi dâvalı Edibe Matay vekili avukat Lûtfi Doğutürk tarafından istenilmekle keyfiyet yeniden incelenerek; dâva mahiyeti itibarile Fatma Zehra adındaki çocuğun velâyetinin dâvalı anadan alınarak dâvacı olan babaya tevdii talebinden ibaret müstakil bir dâva olmasına ve bahis konusu edilen Artvindeki Boşanma dâvası ile işbu dâvanın bir ilgisi bulunmamasına nazaran vazifeye dokunan itiraz vârit değilse de; Dâvalı Edibe Mahkemeye gönderdiği dilekçesinde dâvanın ikamesinden mukaddem İzmir nüfu-

sunda kayıtlı bir şahısla evlenmek suretiyle ora nüfusuna nakleylediğini ve kocasının Torbalı'da memuren bulunması dolayısiyle orada ikamet etmekte olduğunu bu sebeplerle aleyhine açılan dâvanın yetki noktasından reddine karar verilmesi lâzım geleceğini beyan eylemiş ve bu def'inin Izmir nüfusundan sorulmak suretile tevsikı de mümkün bulunmuş iken ve bu cihetin tevsikı lüzumu kendisine bildirilmeksizin mücerret bir belge ile ispat etmemiş olduğundan bahisle yetkisizlik itirazının reddine karar verilmesinde kanuni isabet görülememiş ve tashih dilekçesinde ileri sürülen itirazlar bu itibarla kabule şayan görülmüş olduğundan tashih dileğinin kabulile onama kararının kaldırılmasına ve yukarıda yazılı sebeplerden dolayı diğer cihetlerin halen tetkikine mahal olmaksızın hükmün yalnız salâhiyetsizlik yönünden bozulmasına karar verilip mahalline iade kılınmakla; Yeniden yapılan yargılama sonunda: Bazı sebep ve düşüncelerle evvelki hükümde ısrara karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN : Dâvalı Edibe Matay Vekili avukat Lûtfi Doğutürk.

YARGITAY KARARI

Hukuk Genel Kurulunca İncelenerek;Israrı kapsıyan son hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Dâvalının yetkiye taallûk eden itirazlarının tevsik ettirilmesi lüzumuna işaret eden özel daire bozma ilâmı vârit olup uyulmak lâzım gelirken aksine yazılı bazı düşüncelerle evvelki hükümde ısrar edilmesi yolsuz bulunduğundan son hükmün dahi bu sebepten Hukuk U. M. K. nun 429 uncu maddesine tevfikan BOZULMASINA ve aşağıda müfredatı yazılı 870 kuruş temyiz ilâmı harcının ilerde haksız çıkacak tarafdan alınmasına 19/12/951 tarihinde Oybirliğiyle karar verildi.

Konusu boşanma olan dâvada yetkili mahkeme, kocanın dâva tarihindeki ikametgâhı mahkemesidir. Dâvanın açılmasından sonra dâvacının nüfus kaydını naklettirmiş olması naklolunan yer mahkemesini yetkili kılmaz.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Esas : 2/163 — Karar : 143

Salim Ermiş tarafından karısı Nadide aleycine açılan boşanma dâvasının yetkisizlik itirazının reddine karar verildikten sonra yapılan yargılama sonunda : Karı koca arasında şiddetli geçimsizlik bulunduğu sabit olduğundan tarafların boşanmalarına ve dâvalının bir sene müddetle

evlenmemesine dair Bolu Asliye Hukuk Yargıçlığından verilen 4/10/950 tarih ve 412/364 sayılı hükmün temyizen incelenmesi dâvalı vekili tarafından istenilmesine mebni Yargıtay İkinci Hukuk Dairesince, Dâvacının nüfus kaydını dâva tarihinden sonra Bolu'ya naklettirdiği kayıt suretinin tetkikinden anlaşılmış ve burada memuriyeti hasebile ikamet etmekte olup Medeni K. nun 19 uncu maddesi hükmüne göre yerleşmek niyetiyle ikametgâhını naklettiğinin sübutuna medar başkaca bir delil ve sebep mevcut olmayıp mücerret memuren bir mahalde ikamet oranın kanuni ikametgâh addini müstelzim bulunmamış olduğu halde dâvalının salâhiyet itirazının reddine karar verilmesinde isabet görülememiş ve bozma talebi vârit görülmüş olduğundan bahsile bozularak mahalline iade kılınmakla; Yeniden yapılan yargılama sonunda bazı sebep ve düşüncelerle evvelki hükümde ısrara karar verilmiştir.

TEMYİZ EDEN: Dâvalı Nadide Ermiş vekili avukat Sefer Aruten

YARGITAY KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek; ısrarı kapsıyan son hükmün süresi içinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Konusu boşanma olan dâvada yetkili mahkeme; kocanın dâva tarihindeki ikametgâhı mahkemesi olup, boşanma dâvasının açılmasından sonra dâvacının nüfus kaydını Bolu'ya naklettirmiş olması Bolu Asliye Ceza Mahkemesini yetkili kılmıyacağından ve memur olan dâvacının Bolu'da yerleşmek niyetiyle oturduğunu gösterir kabule şayan başkaca delil de irae edilmediğinden Yargıtay özel dairesi ilâmında belirtilen bozma sebepleri vârit ve uyulmaya değer bulunmuş iken aksine yazılı bazı düşüncelerle evvelki hükümde ısrar edilmesi yolsuz olmakla son hükmün dahi bu sebepten H. U. M. K. nun 429 uncu Maddesine tevfikan BOZULMASINA ve aşağıda müfredatı yazılı 910 kuruş temyiz ilâmı harcının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 19/12/951 tarihinde Oybirliğiyle karar verildi.

Medeni Kanunun tatbikından evvel dâvacının murisine haricen bağışlanmış olan arsa üzerine dâvacı tarafından iyi niyetle yapılmış olan binanın, Medeni Kanunun meriyetinden evvel vuku bulan bu gibi bağışlar tapuya tescil edilmese dahi teslim ve tesellüm ile muteber olacağından bahsile, dâvacı namına tesciline karar verilmesi doğru olmayıp arsa ile üzerindeki bina kıymetleri ayrı ayrı takdir ettirilerek bina kıymeti arsa kıymetinden fazla ise dâvacının arsa sahibine muhik bir tazminat vermesi şartiyle namına tesciline karar verilmesi ve Tapu Sicil Nizamnamesi hükümleri dairesinde gayrimenkulün yüz ölçümünü ve hudutlarını gösterir bir krokisinin bilirkişiye tanzim ettirilmesi icabeder.

Yargıtay Birinci Hukuk Dairesi
Esas : 1011 — Karar : 4906

Söke'nin Konak mahallesinden Şeker Mehmet karısı Havva Sevilcan'ın aynı mahalleden müftü Ömer Lütfi veresesinden İbrahim Erman, Mehmet Erman, Vahide Erman, Osman Tavas ve Ayşe aleyhlerine, dâvalıların murisi Ömer Lütfi'nin, anasından kocası satın alarak üzerine yaptırmış olduğu ev ve mutfağın uzun zaman tasarruflarında bulunduğundan namına tescili talebile açtığı dâvadan dolayı cereyan eden muhakeme neticesinde; sözü geçen arsanın dâvacının kocası Şeker Mehmet'in anasına müftü Ömer Lütfi'nin anası tarafından bağışlandığı sabit olmasına ve Medeni Kanunun meriyetinden evvel vuku bulan bu gibi bağışlar tapuya tescil edilmese dahi teslim ve tesellümle muteber olacağına binaen 97 metreden ibaret olan arsa ile evin dâvacı adına tesciline dair Söke Asliye Hukuk Yargıçlığından verilen 24/11/950 gün ve 540 — 516 sayılı ilâmın Dairece incelenmesi dâvalılardan İbrahim, Mehmet ve Vahide taraflarından süresinde verilen dilekçe ile istenmekle gereği düşünüldü.

YARGITAY KARARI

Dâvacı, dâvalılara ait olan gayrimenkulün bir kısmının üzerine hüsnüniyetle bina yaptırdığını ve bu yerin ifraz suretiyle namına tescilini istemiştir. İddiaya göre ifraz va'dinin vâkı olduğu tarihte de bir gayrimenkulün cüzünün temliki tapu sicilinde yapılacak muameleye vabeste olmasına binaen hâdisenin mahiyeti lâyıkile anlaşılmadan Medeni Kanunun 642 inci maddesinin 1 inci fıkrasından bahisle tescile karar verilmesi isabetsizdir.

Dâvacının hüsnüniyetle iktisabettiği sabit olan yere yaptırdığı bina dolayısiyle dâvacı lehine hâdisede Medeni Kanunun 650 inci maddesinin diğer şartlarının tahakkuk edip etmediğinin araştırılması ve bunun için binanın arsa ile kıymet münasebetlerinin bilirkişiye tesbit ettirilmemesi ve temellük için dâvacı lehine bu şartın da tahakkuk ettiği anlaşıldığı tak-

dirde 97 metre muabbalık mahallin ifrazı halinde de tapu sicili nizamnamesi hükümleri nazara alınarak bir gayrimenkulün tescili için ihzarı icabeden ve gayrimenkulün sınırlarını yüz ölçüsünü gösterir krokinin bilirkişilere tanzim ve kıymetinin dahi takdir ettirilmesi iktiza ederken bu cihetin de göz önünde tutulmamış olması yolsuz ve temyiz itirazları bu bakımlardan yerinde görülmekle yazılı sebeplerden dolayı hükmün Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 428 inci maddesi gereğince BOZULMASINA ve dosyanın mahkemesine geri gönderilmesine ve (720) kuruş temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 15/11/951 tarihinde Oybirliğiyle karar verildi.

Murisin tapuda üç bin lira bedelle ferağ etmiş olduğu gayrimenkulün bedelsiz olduğu iddiasını ispat için ileri sürülen deliller tahkik ve mesbuk şahadet talil edilmedikçe ve neticeten dâvacının bu hususta dâvalıya yemin teklifine hakkı olup bu hakkın istimali imkânı kendisine verilmedikçe dâvanın reddine karar verilmesi doğru değildir.

Yargıtay İkinci Hukuk Dairesi
Esas : 7709 — Karar : 7886

Fatma Yazgen ve arkadaşları vekili avukat Ömer Lütfi Bozcalı tarafından Nevzat yazgen aleyhine açılan tapu iptali dâvasının yazılı sebeplere binaen reddine dair verilen yukarıda tarih ve sayısı yazılı hüküm dâvacılar vekili avukat Ömer Lütfi Bozcalı tarafından temyiz edilmekle bittetkik temyiz dileğinin süresinde olduğu görülüp kabulü oybirliğiyle kararlaştırıldıkdan ve dosyada mevcut evrak okunup iş anlaşıldıkdan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

Diğer itirazlar vârit değilse de; dâva konusu gayrimenkullerden hanenin muris tarafından dâvalıya bedelsiz olarak bağışlandığını ve dâvalının tapu kaydında yazılı 3000 lira satış bedelini ödemeğe malî durumunun müsait olmadığını ve murisin ayda 43 lira 89 kuruş tekaüt maaşı ve gayrı menkullerinden geliri bulunduğunu ihtiyacı olmadığını dinlenen tanıklar sarahaten beyan eylemiş ve satış bedelile takdir edilen kıymet arasındaki açık nispetsizlik de iddia ve şahadeti müeyyit bulunmuş olduğu halde mahkemece mevcut şahadeti ret ve tevil edilmeksizin ve bedelsizlik iddiası hakkında dâvacıların yemin hakları olduğu ve M. K. nun 507/4 üncü fıkrası hükümleri göz önünde bulundurulmaksızın ilâmında yazılı düşünce ile ev hakkındaki iddianın reddedilmesinde isabet bulunmamış ve bozma dileği bu bakımdan yerinde görülmüş olduğundan hükmün bu sebeple BOZULMASINA ve aşağıda yazılı temyiz masraflarının ileride

haksız çıkacak taraftan alınmasına 22/12/1951 tarihinde oybirliğile karar verildi.

Yirmi lirayı geçmiyen tazmin kararlarına karşı yapılacak itirazda, 4081 sayılı kanunun 26/3 üncü maddesi gereğince depo şartı aranılmaz.

Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesi

Esas : 6305 — Karar : 4469

Kasap Tevfik Tezelle çiftçi mallarını koruma meclisi başkanlığına izafaten Başkan Hakkı Çimen aralarındaki tazminat dâvasının reddine dair Gördes sulh hukuk yargıçlığından verilen 12/3/952 günlü ve 35/3 sayılı hükmün temyizen incelenerek «Gördes Çiftçi Mallarını Koruma Meclisince ittihaz olunan 21/8/1951 gün ve 8 sayılı ve dâvacının 38 lira ödemesine mütedair karara karşı 4081 sayılı kanunun 26 ıncı maddesi gereğince dâvacının vâkı itirazı bu miktar tazminatın 5 gün zarfında Koruma Meclisine yatırılmamış olmasından dolayı reddedilmiş ise de 4081 sayılı çiftçi malları koruma kanununun 26 ıncı maddesinin 3 üncü fıkrasına göre 20 lirayı geçen tazmin kararlarına karşı alâkalıların ikinci fıkradaki depo şartı olmaksızın beş gün zarfında sulh mahkemesine itiraz hakları bulunduğu sarahaten gösterilmiş olmasına ve dâvacının mahkûm olduğu tazminat kararı da 20 lirayı geçmemiş bulunmasına ve itirazı da muayyen süre içinde yapmış olmasına gzre dâvanın rüyeti ile gerekli kararın verilmesi icabederken maddeye yanlış mâna verilerek yazılı gerekçe ile itirazın reddine karar verilmesi yolsuz ve itiraz yerinde görülmekle hükmün Hu. Usulü Muhakemeleri Kanununun değişen 427 inci maddesi uyarınca kanun nef'ine C. Başsavcılığının 16/5/1952 günlü ve 18 sayılı tebliğnamesiyle istenilmekle dosyadaki bütün kâğıtlar okunup gereği düşünüldü.

YARGITAY KARARI

4081 sayılı kanunun 26 ncı maddesinin 3 üncü bendine istinat suretiyle dâva açılmış olmasına göre depo şartının bahis mevzuu olmıyacağı nazara alınmadan talebin bu şartı ifa edilmediğinden bahsile reddedilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde görüldüğünden kabulile yazılı sebepten dolayı Usulün değişen 427 inci maddesi uyarınca hükmün kanun yararına BOZULMASINA ve bozma kararının bir suretinin Adalet Bakanlığına gönderilmesine 22/5/1952 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

173

Ereğli kömürleri sağlık teşkilâtı 31/12/1935 günlü nizamnameye göre Ekonomi Müdürünün Başkanlığı altındaki komisyona mevdu ise de bu nizamnameyi ilga eden 11/8/1942 günlü nizamname, bu teşkilâtın idaresini Ereğli Kömürleri İşletmesine bırakmış olduğundan madenciler tarafından ödenmeyen sağlık taksitleri hakkındaki takibatın da bu işletme tarafından yapılması icabeder.

Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi
Esas : 4217 — Karar : 3374

Ereğli kömürleri işletmesi genel müdürlüğü vekili avukat Sıtkı Gökçen tarafından Cemali ve Subaşı Ocakları İşletme Ortaklığı namına Tasfiye Memuru Hayri Araboğlu ve Rifat Kâmil Madenci vekilleri Avukat Lütfü Tümer aleyhine açılan ve dâvalı şirketin 30/11/940 gününe kadar imal ettiği çamlı ve subaşı ocakları için 31/12/935 tarihli 2/3811 No :lu kararname ile yürürlüğe giren tüzük hükümlerine göre tahakkuk etmiş sağlık teşkilâtı aidatından bakiye borcu olan 635 lira 15 kuruşun faiz ve yargılama giderile birlikte tahsili istemine mütedair bulunan dâva ile mütekabil dâvaya dair (ZONGULDAK) asliye hukuk yargıçlığından verilen 30/12/950 tarih ve 881 sayılı hükmün süresi içinde temyizen incelenmesi dâvalı Cemali ve Subaşı Ocakları İşletme Ortaklığı namına Tasfiye Memuru Hayri Araboğlu ve Rifat Kâmil Madenci vekili Avukat Lûtfi Tümer tarafından istenilmiş olmakla dosyadaki bütün kâğıtlar okunup gereği düşünüldü :

31/12/1935 tarihli nizamname sağlık teşkilâtı komisyonu bölge Ekinomi müdürünün reisliği altına koymuş ve sözü geçen nizamnamenin beşinci maddesinde (taksitlerini zamanında ödemeyen madenciler hakkında kömür bölgesi ekonomi müdürlüğünce kanuni tatbikat yapılmakla beraber idari tedbirler ittihaz edileceği) yazılı olup bu nizamnameyi ilga eden 11/8/942 tarihli nizamnamenin yedinci maddesinde maden ocaklarında çalışan amelenin sıhhi ihtiyaçlarını temin için halen kurulmuş olan teşkilâtın Ereğli Kömürleri İşletmesince idare edileceği bildirilmek suretiyle bu idare salâhiyetini haiz olan dâvacı işletmenin lâğvedilen eski teşkilâtın yerine kaim olarak kabul edilmiş bulunduğundan sözü geçen işletme sağlık teşkilâtı taksitlerini ödemiyenler hakkında dâva açmak yetkisini haiz bulunmuş ve dâvalının mukabil dâvası da bu sebeplerle yerinde bulunmamış olduğundan dâvalı vekilinin vârit görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA ve aşağıda yazılı temyiz giderinin temyiz edenden alınmasına 30/4/1951 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

Dâvalı, şayi hisselerden birisini bağışlama ve diğerini satış suretiyle bir arada ve aynı muamele ile temellük ettiği takdirde üçüncü şahıs durumunda sayılmıyacağından hakkında şuf'a hükümleri uygulanamaz.

Yargıtay Beşinci Hukuk Dairesi
Esas : 4904 — Karar : 4991

Dâva : Hissedar bulunduğu tahtalı çiftlik mevkiindeki bir parça tarlanın hissedarlarından Celâl Çalışkana ait hisseyi dâvalıların müştereken ve müsavaten 100 lira bedel mukabilinde satın alarak 1/3/950 tarihinde tapunun Mart 1950 tarih ve bir numarasında adlarına tescil ettirdiklerini öğrenmiş olduğundan bahsile şuf'a hakkına binaen meşfu hissenin dâvalılar adına tesis olunan kaydın satış bedeli 100 lira mukabilinde adına tashihine karar verilmesi istenilmiştir.

Hüküm : Tafsilâtı tutanak ve ilâmında yazılı olduğu üzere; dâvacının şuf'a hakkının sübutuna mebni satış bedeli 100 lira ile beş lira doksan sekiz kuruş tapu harç ve masrafının dâvacı tarafından dâvalılara verildiği takdirde satılan 2/40 hissenin dâvacı adına tesciline karar verilmiştir.

Temyiz eden: Davalı Emine vekili Hüseyin Beyhan.

YARGITAY KARARI

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu görüldükten ve dosyadaki kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvalılardan Hükmü temyiz eden Emine Beyhan dâva konusu gayrimenkulün şayi bir hissesini Gül Ahmet Yılmaz'dan bağışlama suretiyle ve diğer şayi hissesini de aynı tarihte aynı muamelede Celâl Çalışkan'dan temellük ettiği hisse hakında şuf'a dâvası açıldığına ve aynı gün ve aynı anda Emine Bayhan gayrimenkulün bir hissesine bağışlamadan dolayı ve diğer hissesine satın almadan dolayı malik bulunduğuna göre satın alma suretiyle malik olduğu hisse hakkında şuf'a dâvasının kabul edilmesi şuf'a meselesinin maksat ve gayesine uygun olup olmıyacağı ve Medeni Kanunun 659 uncu maddesinde yazılı olduğu üzere bu durumda Emine'nin üçüncü şahıs sayılıp sayılmıyacağı düşünülmeksizin satın aldığı hisseden dolayı şuf'a dâvasının kabulile yazılı şekilde karar verilmesi yolsuz ve temyiz itirazları bu bakımdan yerinde görüldüğünden Emine Beyhan hakkındaki hükmün bu sebepten Hukuk U. M. Kanununun 428 inci maddesi gereğince BOZULMASINA ve aşağıda yazılı 650 kuruş temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 11/10/1951 gününde oybirliğile karar verildi.

Muhalefet şerhi

Dâva konusu gayrimenkuldeki hissesini Gül Ahmet Yılmaz dâvalılardan Emine Beyhan'a 1/3/1951 tarihinde bağışladığı ve Celâl Çalışkan da hissesini aynı tarih ve muameleli bir kâğıtla Hasan Kofoğlu ile adı geçen Emine Beyhan'a sattığı tapu kayıt örneği ile Sicil Memurluğunun karşılık yazısından anlaşılmasına ve şu suretle dâvalılardan Emine Beyhan Celâl Çalışkan'ın hissesini Hasan Kofoğlu ile müştereken satış yolile iktisaptan evvel dâva konusu gayrimenkulde hissedar olmayıp üçüncü şahıs durumunda bulunmakta olmasına göre dâvacı hissedarın işbu hissesinin satışı sebebile şuf'a hakkının tanınması Medeni Kanunun 659 uncu maddesi hükmüne tamamen uygundur. Aynı tarihte bir muamele ile bağışlama yolile gelen hisseden dolayı dâvalılardan Emine Beyhan üçüncü şahıs durumunda sayılması şuf'a müessesesenin maksat ve gayesine uygun olacağı düşüncesi şefii kanuni şuf'a hakkından mahrum bırakmaya müncer olmak bakımından kanunun maksat ve ruhuna bir suretle uygun düşmez. Dayandığı maddi ve hukuki gerekçelere göre hüküm doğrudur. Onanması reyindeyiz.

Delillerini ibraz için kesin mehil verilen dâvacının bu mehil içinde masrafını ödemeye hazır olduğunu beyan ile başka mahalde bulunan delillerinin celbini talebetmiş olduğuna göre mahkemenin bu talep dairesinde tetkikatını yapması icabeder. Verilen mehil içinde delillerini ibraz etmediğinden bahsile tetkikat yapılmaksızın karar verilmesi yolsuzdur.

Yargıtay Ticaret Dairesi
Esas : 5319 — Karar : 5533

DÂVA : Dâvacı vekili, dâvalının müvekkili idareye sattığı 200 ton tırnak ile 300 ton palamutu doldurup teslim etmek üzere aldığı 8600 aded çuvalı iade etmediğinden baha ile aynen olmadığı takdirde bedel bulunan 13846 liranın faiz, masraf ve ücreti vekâletle birlikte tahsilini istemiştir.

HÜKÜM : Dâvacının delilleri meyanında tetkikini istediği defterlerinin kesin mehil içinde ibraz etmediğinden ve mevcut fişlerin dâvalıyı ilzam eder mahiyette bulunmadığından ve dâvalının makbuz mukabilinde almış olduğu çuvallardan mallarla birlikte teslim edildiği tartı tutanağı münderecatiyle anlaşılan 8474 çuvalın tenziliyle dâvacının dâvalıda 126 boş çuval alacağı bulunduğu sonucuna varılarak mevcut ise aynen olmadığından 165 kuruştan bedeli 207 lira 90 kuruşun dâvalıdan tahsiline ve ziyade iddianın reddine yargılama giderlerinin nispet dairesinde tak-

simine dâvacı vekili için 207.90 lira üzerinden tarifeye göre en aşağı haddin iki misli avukatlık ücretinin dâvalıdan, dâvalı vekili için reddolunan kısım üzerinden kezalik en aşağı haddin iki misli 1170 lira 92 kuruşun dâvacıdan alınmasına karar verildiğini natıktır.

Temyiz eden ve duruşma isteyen : Ticaret Ofisi Genel Müdürlüğü vekili avukat Ahmet Tekçe.

YARGITAY KARARI

Temyiz eden vekilinin istemi üzerine duruşma için tâyin edilmiş olan günde temyiz eden adına vekili avukat Ahmet Tekçe ve karşı taraf adına vekili avukat Bahattin Nasuh Yörük gelip temyiz süresi hakkında karşı taraf vekilinin bir diyeceği olmadığı ve temyiz dilekçesinin süresi içinde verildiği anlaşıldıktan ve vekiller dinlendikten sonra vaktin darlığından ötürü işin incelenerek karara bağlanması başka bir güne bırakılmıştı. Bu kere temyiz edilen ilâm ve dosyadaki kâğıtlar okunarak işin gereği hakkında görüşülüp oylaşıldı :

Dâvacı vekili, mahkemnin istizahına karşı 19/4/1950 tarihli oturumda dâvayı, taraflarından ikame edilen tanıkların beyanlarına uygun şekilde tavzih ettiğini beyan ve dâvalı vekili dâvacının bu beyanına karşı eski savunmalarını tekrardan başka bir diyeceği olmadığını ifade etmesi üzerine, dâvacı vekilinin vâki tavzihi mahkemece yerinde görülerek 944 yılında dâvalıya ayrıca çuval verildiği yolundaki iddianın ispatı için ikame edilmiş olan tanıklarla, ibraz olunan fişlerden başka delil bulunup, bulunmadığının beyanı için dâvacıya 15 günlük kesin mehil verilmiş olup, dâvacı vekili verilen işbu mehil içinde, mahkemeye tevdi ettiği 4/5/1950 tarihli dilekçesiyle müvekkilinin İzmir deposunda mevcut defter ve kayıtlarının tetkikini ve genel müdürlükte mevcut olan raporun celbini talebetmiş olmasına göre mahkemece bu delillerin istimaı ile neticesine göre bir karar verilmek gerekirken kesin mehil içinde defterlerin ibraz olunmadığından bahsile bu deliller istima olunmaksızın yazılı şekilde karar verilmesi kanuna muhalif bulunduğu gibi, dâvacı tanıklardan dâvaya uygun şekilde şehadet eden Yusuf Kenan Sertel, Kenan Bahadır ve Cavit Tinenginin şehadetlerinin ret sebebinin açıkça gösterilmemiş olması kezalik yolsuz ve kanuna aykırı olup dâvacı vekilinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden temyiz olunan hükmün zikrolunan sebeplerden dolayı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 428 inci maddesi gereğince BOZULMASINA ve aşağıda yazılı 865 kuruş temyiz masrafının

ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 9/11/1951 tarihinde oybirliğile karar verildi.

Borca yetecek kıymette gayrimenkulü bulunduğu halde biçer makinesinin noksan kıymet takdiriyle haczine dair vuku bulan itiraz, yalnız kıymete itiraz mahiyetinde olmayıp mahcuz ziraat makinesine kendi ihtiyacı olduğuna dair itirazı da muhtevi bulunduğundan bu cihetin de tahkiki icabeder.

Yargıtay İcra ve İflâs Dairesi
Esas : 968 — Karar : 1122

Borçlu tarafından verilen 9/12/1950 tarihli şikâyet dilekçesinde; takibolunan alacaktan dolayı icra memurluğunca 30 bin lira kıymet takdir edilen gayrimenkulü mevcut bulunduğu halde 16 bin lira değerindeki biçer döğer makinesine altı ile sekiz bin lira arasında noksan kıymet takdir edilmesi ve yapılan haciz de usule aykırı bulunması hasebile makineye konan haczin kaldırılmasını istemiş olmasına ve mezkûr makinenin hali hazırdaki kıymetinin 4 bin lira olduğunu bilirkişi beyan eylemesine binaen borçlunun takdiri kıymetle İcra ve İflâs Kanununun 82 inci maddesine mâ'uf şikâyeti vârit olmadığından reddine ve alacaklının takdiri kıymete mütaallik bir şikâyeti sebketmediğinden icra memurunun takdiri veçhile altı bin lira üzerinden icranın devamına karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden taraflar.

YARGITAY KARARI

Temyiz dilekçesinin süresi içinde verilip kaydedildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki bütün kâğıtlar okunduktan sonra işin gereği görüşülüp düşünüldü :

Hâdisede çiftçi olduğundan bahsile haczedilen ziraat makinesinin kendi ihtiyacı için lüzumlu ziraat vasıtası olduğunu borçlunun kanuni müddet içinde ileri sürmüş olması sebebile mercice usulü dairesinde seçilecek bilirkişi marifetile mahcuz makinenin borçlunun ziraati için lüzumlu vasıta olup olmadığı incelenerek varılacak sonuca göre bu noktadan bir karar verilmek ve evvelce icra memurluğunca mezkûr makineye takdir edilen

kıymetin azlığı hakkında alacaklı tarafından bir iddia dermeyan edilmemiş olması sebebile borçlunun beyan olunan sebeple vâkı şikâyeti üzerine sonradan takdir edilen kıymetin evvelki kıymetten dun olması itibarile borçlu lehinde olan evvelki kıymetin müktesep hak olduğu da göz önünde tutulmak lâzım gelirken mercice bu cihetlerden zühulle ihtiyaca mütedair iddia hakkında bilirkişi marifetile gerekli incelemelerin yapılmaması ve sonradan yapılan kıymet takdirine bakılarak borçlu aleyhine makine kıymetinin azatılması kanuna aykırı olduğundan temyiz olunan kararın bu sebeplerden İcra ve İflâs Kanununun 366 ve H. U. M. Kanununun 428 inci maddeleri gereğince BOZULMASINA ve aşağıda yazılı masrafın ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 26/2/1951 tarihinde oybirliğile karar verildi.

Yargıtay Kararları

CEZA BÖLÜMÜ

---

1) Kadibin mihbele kısmen girmesi suretiyle mağdurenin ırzına geçilmiş ve kızlık zarı da yırtılmış bulunmasına göre fiil tamdır.

2) Çatının dar olması hasebiyle kadibin mihbeli tamamen işgal edememesi fiilin teşebbüs halinde kalmasını istilzam etmez.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu
Esas: 222 — Karar :209

On beş yaşını bitirmemiş bulunan Fatma Bozdemir'in zorla ırzına geçerek kızlığını bozduğu bilmuhakeme sabit olan sanık ve tutuk Ahmet oğlu Bekir Akdeniz'in fiiline uyan Türk Ceza K. nun 414/2, 418, 56, 31 ve 33 üncü maddeleri gereğince yedi sene dokuz ay on gün ağır hapsine müebbeden âmme hizmetlerinden memnuiyetine ceza müddeti zarfında kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmasına tutuk kaldığı günlerin cezasından mahsubuna dair Elmalı ağır ceza mahkemesinden verilen 9/10/951 tarihli hüküm sanığın vâkı temyiz istemine binaen Yargıtay Beşinci Ceza Dairesince incelenerek; cimaa tamam olmuş nazarile bakılabilmesi için duhulün tam olarak vukuu şart olduğu ve duhul mâni sebepler dolayısile tamam olmayınca mücerret bekâret gışasının izale edilmiş olması fiilin teşebbüs halinde kalmasına mâni teşkil edemiyeceği ve cima fiilinde icrai hareketler kadip mihbeli tamamile işgal edinceye kadar devam ettiği için hâdisede olduğu gibi mağdurun yaşı dolayısiyle çatının küçüklüğü tam bir duhule müsait bulunmadığından icrai hareketlerin bu yüzden mâniaya uğradığı nazara alınmıyarak hükümet hekimi ve adlî tıp meclisi raporlarında tesbit olunan bu durumun zaruri icabı olarak sanık hakkında 62 inci maddenin uygulanmaması yolsuz olduğu cihetle sair cihetleri kanuna uygun ve elverişli delillere mukarin bulunan hükmün bu sebepten dolayı bozulmasına dair verilen 9/11/1951 tarihli karar aleyhine C. Başsavcılığından, (Temyiz Beşinci Ceza Dairesi kararında cimaın tamam nazarile bakılabilmesi için duhulün tam olarak vukuu şart olduğu ve duhul mâni sebepler dolayısile tamam olmayınca mücerret bekâret gışasının izale edilmiş olması fiilin teşebbüs halinde bulunmasına mâni teşkil edemiyeceği ve cima halinde icrai hareketler kadip mihbeli tama-

mile işgal edinceye kadar devam etmesi lâzım geldiği ve mağdurenin yaşı itibarile çatının dar olmasından tam bir duhule müsait bulunmaması itibarile suçun teşebbüs derecesinde kaldığının nazara alınması bakımından bozulmuştur. Halbuki; T. C. K. nun 414 ve 418 inci maddelerine göre mânevi cebirle ırza geçme neticesi kızlık zarının bozulmasile suçun tekemmülü icabetmektedir. Hâdisede sanık kadibile cima halinde iken mağdurenin bekâret zarını yırtmış ve inzal vuku bulmakla zorla kızlık bozma suçu tamam olmuştur. Mağdurenin yaşı sebebile mihbelin çatısının dar olmasından kadibin dibine kadar girmemesi suçun teşebbüs olarak kabulüne elverişli değildir. Esasen Türk Ceza K. nun 418 inci maddesinde yazılı olduğu üzere mayubiyeti müstelzim olan kızlık zarı bozulmuş olmakla ve sanığın bu fiili ika için kadibinin büyük bir kısmını sokmak ve cimaın vukuiyle bu maddedeki suç unsurları tamam olduğu göz önünde bulundurularak mahallî mahkemesi kararının onanması gerekirken bozulmasında isabet görülmediğinden keyfiyetin Yüksek Ceza Genel Kurulunca incelenek Beşinci Ceza Dairesince ittihaz olunan bozma kararının kaldırılması ve hükmün tebliğname gibi onanması) hususunda ve süresinde itiraz edilmekle 19/11/1951 tarihli itiraznamesile Birinci Başkanlık Dairesine gönderilen dâva dosyası Ceza Genel Kurulunda okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Kadibin mihbele kısmen girmesi suretile mağdurenin ırzına geçilmiş ve kızlık zarı da yırtılmış bulunmasına göre fiilin tamam olduğu halde çatının dar olması hasebile kadibin mihbeli tamamen işgal edemediğinden ve eylemin teşebbüs halinde kaldığından bahsile mahallî kararının bozulmasında isabet görülmemiş ve bu cihetle teferru eden itirazname münderecatı vârit bulunmuş olduğundan kabulile Yargıtay Beşinci Ceza Dairesinin 9/11/1951 günlü kararının kaldırılmasına ve usul ve kanuna uygun bulunan mahallî hükmünün tebliğname gibi ONANMASINA ve 3800 kuruş onama harcının hükümlüden alınmasına 17/12/1951 tarihinde oybirliğile karar verildi.

Sanıklardan birinin yardımı ile diğerinin mağdurun ırzına geçmeye teşebbüs ettiği kabul edilmiş olmasına nazaran ırza geçmek suçunun birden ziyade kimseler tarafından icrası halinde tatbiki kabil olan 417 inci madde ile cezanın artırılmış olması yolsuzdur.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu
Esas : 189 — Karar : 199

On beş yaşını bitirmemiş bulunan Gülser Arı'nın yekdiğerine yardımda bulunmak suretile cebren ırzına geçmeyi tam derecede teşebbüs

151

eylemekten sanık ve tutuk Mustafa Yılmaz Özkuzucu ve Mustafa Dikerin eylemlerine uyan Türk Ceza K. nun 64, 414/2 417 ve 62 inci maddeleri gereğince yedişer sene ağır hapislerine yaşları nazara alınarak bunlardan Mustafa Dikerin ağır hapis cezasının 55/3 üncü madde ile üç seeneye ve Mustafa Yılmaz'ın da muayyen ağır hapis cezasının 54/3 ve 47/4 üncü maddelerle bir seneye indirilmesine ve 500 lira mânevi tazminatın her iki sanıktan müteselsilen alınarak müdahile verilmesine tutuklu kaldıkları günlerin cezalarına mahsubuna ve duruşma harcı olarak Mustafa Diker'den 3800 kuruş ve Mustafa Yılmaz'dan da 2200 kuruş ile 375 kuruş posta giderinin sanıklardan mütesaviyen tahsiline ve on lira nispî harcın da keza kendilerinden alınmasına dair Eskişehir ağır ceza mahkemesinden verilen 10/7/1951 tarihli hüküm adı geçen sanıkların vâki temyiz istemlerine binaen Yargıtay Beşinci Ceza Dairesince incelenerek; sanıkların sübuta ilişen itirazları yerinde değilse de; sanıklardan birinin yardımı ile diğerinin mağdurun ırzına geçmeye teşebbüs ettiği kabul edilmiş olmasına nazaran ırza geçmek suçunun birden ziyade kimseler tarafından icrası halinde tatbiki kabil olan 417 inci madde ile cezanın artırılmış olması yolsuz ve sanıkların temyiz itirazları bu sebeple yerinde görüldüğünden onama isteyen tebliğnamenin reddile hükmün bozulmasına dair ittihaz olunan 31/8/1951 tarihli karar aleyhine C. Başsavcılığından; (Mağdurenin ırzına geçmeye teşebbüs eden Mustafa Diker'in fiiline yardım ederek onun ikamı mümkün hale koyan diğer sanık Mustafa Yılmaz hakkında da yardımı olmaksızın fiilin ikaı mümkün olmaması bakımından aynı maddelerle ceza tâyin edilmiş bulunmasına göre fiilin tek şahıs tarafından işlendiğini kabule, ceza prensipleri bakımından kanuni imkân görülmemiş ve vâzıı kanunun 417 inci maddenin sevkinde istihdaf ettiği gaye fiilin, birden ziyade kimseler tarafından işlendiği takdirde mağdur üzerinde yapacağı tesir ve ahlâki düşkünlüğün derecesi nazara alınarak bu kabîl hallerde 417 inci madde ile cezanın teşdidi cihetine gidilmiş ve müstakar içtihat da bu ciheti müeyyit bulunmuş olmasına göre bahse konu teşkil eden hâdisemizde fiilin tek kişi tarafından işlendiğini kabule kanuni imkân bulunmaması bakımından işin bir kere de ceza umum heyetince tetkikile daire kararının kaldırılarak tebliğnamede yazılı olduğu üzere hükmün tasdikine karar verilmesi) hususunda ve süresinde itiraz edilmekle 17/9/1951 tarihli itirazname ile Birinci Başkanlık Dairesine gönderilmekle dâva evrakı Ceza Genel Kurulunda okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Sanıkların taayyün eden eylemi; Mustafa Diker'in ırza geçmek fiiline diğer sanık Mustafa Yılmaz'ın yardımcı şeklinde tezahür etmesine ve

hususi ilâmında gösterilen gerekçelere göre itiraznamedeki düşünce yerinde olmadığından REDDİNE 17/12/1951 tarihinde oyçokluğiyle karar verildi.

Tahmin ve istidlâl suretiyle kanaat izhar eden şahitlerin, şahadetine istinaden mahkûmiyet kararı verilmesi yolsuzdur.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu
Esas : 1/143 — Karar : 2

Takdirî tahfif sebebinin vücudile birlikte Mustafa Ali Şeni taammüden öldüren Kemal Kahramanı bu suçu işlemeğe azmettirdiği iddiasile sanık Ali oğlu Mehmet Kahramanın T. C. K. nun 64/2 inci maddesi delâletile 450/4, 59 ve 5677 sayılı Af K. nun 5 ve Ceza K. nun 31, 32 ve 33 üncü maddelerine tevfikan on sene ağır hapsine ve müebbeden kamu hizmetlerinden memnuiyetine ve on sene süre ile genel güvenlik gözetimi altında ve cezası içinde mahcuriyeti kanuniye halinde bulundurulmasına dair Manisa ağır ceza mahkemesinden verilen hüküm sanığın vâkı temyiz istemine binaen Yargıtay Birinci Ceza Dairesince incelenerek; dinlenen şahitlerin ifadeleri tahmin ve istidlâl suretile kanaat izharından ibaret olmasına göre sanık Mehmet'in oğlu olan diğer sanığı suç işlemeğe azmettirdiği hakkında kesin sübut delilleri gösterilmeksizin yazılı olduğu üzere karar verilmesi yolsuz görüldüğünden bahsile bozularak yerine geri çevrilmekle; eski hükümde ısrarı kapsıyan; adı geçen mahkemeden sonradan verilen 28/12/1950 tarihli hükmün dahi temyizen incelenmesi sanık tarafından süresinde verilen dilekçe ile istenilmesine ve şartı yerine getirilmiş olmasına binaen dâva evrakı C. Başsavcılığının; hükmün onanması isteğini bildiren 2/2/1951 tarihli tebliğnamesile Birinci Başkanlık Dairesine gönderilmekle Ceza Genel Kurulunda okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Tahmin ve istidlâl suretile kanaat izhar eden tanıkların şahadetine istinaden, sanık Mehmet Karaman'ın oğlu olan diğer sanığı suç işlemeğe azmettirmek suçundan mahkûm etmek suretile eski hükümde ısrar edilmesi yolsuz ve sanığın temyiz itirazları vârit bulunmuş olduğundan tebliğnamedeki onama isteminin reddile mezkûr ısrar hükmünün bu sebeple BOZULMASINA ve depo edilen paranın geri verilmesine ve 500 kuruş bozma harcının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına ce sanık Mehmet

Kahramanın başka sebeple mevkuf veya mahkûm olmadığı takdirde salıverilmesi için C. Başsavcılığına müzekkere yazılmasına 28/1/1952 tarihinde oyçokluğiyle karar verildi.

Cumhuriyet savcısının hazırlık tahkikatında tanzim ettiği tutanağın kısmen okunmaz bir halde olması itibariyle makine ile çıkarılmış tasdikli bir suretinin dosya arasında bulundurulmaması bozmayı muciptir.

Yargıtay Birinci Ceza Dairesi
Esas : 29 — Karar : 88

Tahsin Konukçu'yu kasden öldürmekten sanık Hasan oğlu İlyas Şenin yapılan yargılaması sonunda : Eyleminin sübutuna ve hakkında kanuni tahfif sebebinin kabulüne mebni T. C. K. nun 448, 51/2, 20 inci maddelerine tevfikan altı sene hapsine ve takdiren üç sene âmme hizmetlerinden memnuiyetine ve 500 lira mânevi tazminat ile 75 lira ücreti vekâletin sanıktan alınarak müdahile verilmesine dair Bolu ağır ceza mahkemesinden verilen 16/11/1951 tarihli hükmün sanık İlyas Şen ile maktulün babası müdahil Abdullah Konukçu taraflarından Yargıtayca incelenmesi istenilmiş ve para depo edilmiş ve sanık canibinden duruşma dahi talebedilmiş olduğundan dâva evrakı C. Başsavcılığı Yüksek Makamından 19/12/1951 tarihli tebliğname ile Yargıtay Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle Ceza Y. U. K. nun 318 inci maddesine tevfikan 1952 senesi Ocak ayının onbirinci Cuma duruşma günü tâyin kılınmış ve tutuk bulunan sanık ile vekillerine usulen tebligat ifası için davetiye yazılmıştı.

O gün Yargıçlar Kurulu dairei mahsusada toplandı. C. Başsavcısı yardımcısı Remzi Balkanlı ve dosyada mevcut vekâletnamesine müsteniden gelen sanık vekillerinden avukat Galiy Menteşe hazır oldukları halde oturum açıldı.

Müdahil ile sanığın temyiz ve sanığın duruşma isteklerinin süresinde olduğu ve kanuni şartın da ifa edildiği anlaşılmakla muvafık görülen istekler veçhile sanık hakkında duruşmalı inceleme yapılmasına oybirliğile karar verilerek tefhim edildikten sonra işin izahına dair olan raportör üye S. Orhon imzalı rapor okundu.

Rafortör üye S. Orhon : Rapora ilâve edilecek başka bir cihet olmadığını söyledi.

Vekil : Bir lâyiha vererek ve bunu tavzihan müdafaada bulunarak hükmün bozulmasına karar verilmesini istedi.

C. Başsavcısı yardımcısı: Tebliğnamede yazılı olduğu üzere; yapılan duruşmaya ve toplanan delillere ve mahkemenin takdirine ve uygulanan maddelere göre temyiz dilekçe ve tasarısında yazılı itirazlar yerinde görülmemiş olduğundan reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün onanmasını istedi.

Son sözü sorulan vekil: Müdafaasına ilâve edilecek başka bir sözü olmadığını söylemekle duruşmanın bittiği ve vaktin darlığına mebni işin müzakeresile karar ittihaz ve tefhiminin 18/1/1952 Cuma gününe bırakılması kararlaştırıldığı tefhim edildi.

Ahiren 14/1/1952 tarihinde Yargıçlar Kurulu dairei mahsusada toplandı. Bütün dâva evrakı okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

1 — C. Savcısının hazırlık tahkikatında tuttuğu 6/5/1951 tarihli tutanağın kısmen okunmaz bir halde olması itibarile makine ile çıkarılmış tasdikli bir suretinin dosya arasında bulundurulması,

2 — Bu tutanağın kâfi tafsilâtı ve bilhassa fenne uygun bir krokiyi ihtiva etmemesine göre savcının keşfinde hazır bulunanlarla vakayı bilenler ve sanıkla komşu olanlar huzurunda yeni bir keşif yapılması ve mevki ve mesafe vaziyetleri etrafile gösteren bir kroki tanzim edilmesi suretile sanığın evi ve civarının durumile set ve duvar gibi mânia vaziyetlerinin ve ayak ve kan izlerinin nereden başlayıp nereye kadar gittiğinin ve maktul bahçede vurulmuş ise bahçe içinde ayak izi ve kan lekeleri bulunmaması sebebinin ve maktulün yarayı aldıktan sonra bahçe parmaklığını söküp silâhile yandaki tarlaya atlamaya gücü yetişip yetişmeyeceğinin ve hâdise esnasında kaç el silâh atıldığının ve bulunan kovan adedinin atışlara tekabül edip etmediğinin ve nerelerde kovan ve kurşun izleri görüldüğünün etrafile tahkik ve tesbitinden zühul edilmesi,

3 — Hâdise gecesi sanığın karısının bulunduğu evin Kuzey kısmına mavzerle ateş edilmesi üzerine karısile beraber içeri çekildiği ve bir müddet sonra mukabil Güney kısmında bulunan kapıyı açıp vaziyeti tarassud etmek istediğinde maktulün bu cihetten de silâh kullanmakla beraber tutup araştırmak suretile taarruzunu idame ettirmek istediğini anlayınca kendi çiftesini kullanıp maktulü vurduğu kabul edilmesine göre sanığın daha fazla evin içinde tahaffuz etmeyerek yukarıda gösterildiği veçhile mukabil cihette bulunan kapıyı açmış olmasının fiilin kanuni vasfını ne suretle değiştireceği mukni delillerle izah olunmaması,

Yolsuz ve müdahil ile sanığın itirazları ve sanık vekilinin duruşmadaki beyanları bu itibarla yerinde olduğundan tebliğnamedeki onama iste-

minin reddile hükmün bu sebepten Ceza Y. U. K. nun 307, 308, 321 inci maddelerine tevfikan BOZULMASINA ve 500 kuruş bozma harcının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına ve depo paralarının geri verilmesine ve evrakın yerine iadesine 14/1/1952 tarihinde oybirliğile karar verildi.

14/1/1952 tarihinde ittihaz olunan işbu karar C. Başsavcısı yardımcısı Nadir Enerin huzurunda ve sanık vekilinin gıyabında 18/1/1952 tarihinde usulen tefhim edildi.

Hükme esas teşkil eden şikâyetin, sanıkların zina suçundan dolayı mahkûm oldukları cezanın infazından önce ve zina suçu teselsül etmekte iken vâkı olmuş bulunduğu nazara alınmaksızın yazılı şekilde ceza tâyini yolsuzdur.

Yargıtay İkinci Ceza Dairesi
Esas : 1995 — Karar : 2093

Zinadan sanık Şaban Özmen ve Ümmügülsüm Can haklarında yapılan duruşma sonunda: C. K. nun 440; 80, 69 uncu maddelerine göre neticeten yedişer ay onbeşer gün müddetlerle hapislerine ve infaz olunan cezalarının icrayi mahsubuna ve 1200 kuruş harcın Şaban'dan ve 600 kuruş harcın Ümmügülsüm'den ve 300 kuruş posta masrafının sanıklardan alınmasına dair (Osmaneli) S. C. Y. lığından asliye sıfatiyle verilen 16/1/1952 tarihli kararın Yargıtayca incelenmesi sanıklar tarafından süresinde istida ve şartı yokluk kâğıdı ile ifa edilerek dâva evrakı C. Başsavcılığının 18/2/1952 tarihli tebliğnamesiyle daireye gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı düşünüldü :

Hükme esas teşkil eden şikâyetin, sanıkların zina suçundan dolayı mahkûm oldukları cezanın infazından önce ve zina suçu teselsül etmekte iken vâkı olmuş bulunduğu nazara alınmaksızın yazılı olduğu üzere ceza tâyin edilmesi.

Yolsuz itirazlar bu itibarla vârit olduğundan onanma isteminin reddiyle hükmün BOZULMASINA ve beşyüz kuruş bozma harcının ileride haksız çıkacak traftan alınmasına 26/2/1952 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

Müdahil sıfatiyle duruşmaya kabulüne karar verilen idarenin vekâlet ücreti ve mahkeme masrafları isteğinin hüküm altına alınması icabeder.

Yargıtay Üçüncü Ceza Dairesi
Esas : 8837 — Karar : 6133

Orman Kanununa muhalefetten sanık Recep Sakarya hakkında yapılan duruşma sonunda : Adı geçen kanunun değişen 109 uncu maddesi

gereğince bir ay süre ile hapis cezasile hükümlülüğüne ve orman idaresinin tazminat ve vekâlet ücreti isteğinin reddine ve 200 kuruş maktu harc alınmasına dair Çorum Sulh Ceza Yargıçlığından verilen 16/7/1951 günlü hüküm orman idaresi tarafından temyiz olunmasından ötürü yerinden gönderilen evrak C. Başsavcılığının 27/8/1951 günlü tebliğnamesile daireye verilmekle okunarak gereği düşünülüp görüşüldü :

İdarenin temyiz dilekçesindeki esasa ait ve tazminat isteğinin hükmedilmemesinin yolsuzluğuna ilişen temyiz itirazları zabıtname münderecatına ve C. M. U. K. nun 358 inci maddesi sarahatine göre yerinde görülmemiştir. Ancak;

Müdahil sıfatile duruşmaya kabulüne karar verilen idarenin vekâlet ücreti ve mahkeme masrafı isteğinin hüküm altına alınması lâzım gelirken yazılı şekilde reddine karar verilmesi yolsuz ve idarenin temyiz itirazları bu itibarla vârit bulunmuş olduğundan hükmün şahsi hak cihetinde bu sebepten dolayı tebliğname gereğince bozulmasına ve depo parasının geri verilmesine ve 500 kuruş temyiz harcının haksız çıkacak taraftan alınmasına 9/10/1951 gününde oybirliğile karar verildi.

İki kişinin 459 uncu maddenin birinci veya ikinci fıkralarına uyar surette yaralanmalarının tek bir cezayı müstelzim olacağını kabul eden Genel Kurulun muahhar içtihadına aykırı olarak iki ceza tâyini yolsuzdur.

Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi
Esas : 2722 — Karar : 2722

Tedbirsizlik ve dikkatsizlik neticesi Faik Çağların üç gün ve Kadriye Atalın onbes gün işlerinden kalacak derecede yaralanmalarına sebebiyet vermekten sanık şoför Rahmi Eldeniz'in T. C. Kanununun 459 - 1,56 69 ve 76 ıncı maddeleri gereğince takdiren onsekiz gün hapis ve 33 lira 20 kuruş ağır para cezalarile mahkûmiyetine ve 25 lira mânevi tazminat ile (60) lira vekâlet ücretinin sanıktan alınarak müdahil Kadriye'ye verilmesine dair Balıkesir asliye ceza yargıçlığından verilen 25/1/1952 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi sanık tarafından süresinde istida ve şartı ifa edilerek dâva evrakı onama isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle oluru düşünüldü :

1 — İki kişinin 459 uncu maddenin birinci veya ikinci fıkralarına uyar surette yaralanmalarının tek bir cezayı müstelzim olacağını kabul den genel kurulun muahhar içtihadına aykırı olarak iki ceza tâyini.

2 — Maddede (veya) tefrik edatile ayrılan iki nevi cezadan yalnız birinin tatbiki icabederken ikisinin birden uygulanılması.

Bozmayı gerektirmiş ve itirazlar bu bakımdan yerinde görülmüş olduğundan onama isteminin reddile hükmün BOZULMASINA ve 500 kuruş bozma harcının haksız çıkacaktan alınmasına 18/3/1952 de oybirliğile karar verildi.

Zarara uğratılan kapı, taban ve tavan gibi binanın aslından mâdut olduğundan T. C. Kanununun 516 ıncı maddesinin üçüncü bendi yerine birinci fıkranın uygulanması yolsuzdur.

Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi
Esas : 2777 — Karar : 2777

Rezalet çıkaracak ve başkalarına tecavüz edecek derecede sarhoş olmak ve Lütfi'yi âdiyen dövmek ve görevde memurlara mukavemette bulunmak ve kanunlara sövmek ve üzerinde esrar bulundurmak ve karakol nezarethanesinin kapısını kırmak suretile ızrarda bulunmak ve bekçi Hakkı'yı görevde beş gün işinden kalacak derecede tekme ile yaralamaktan sanık Sıtkı Kendirlinin T. C. K. nun 456/4, 51/2, 258/3, 159/3, 516/1, 522, 271, 571 69, 73 ve 76 ıncı maddeleri gereğince altı ay onbir gün hapis ve 81 lira 60 kuruş ağır para cezalarile mahkûmiyetine ve tutuk kaldığı günlerin sayılmasına, tevkif müzekkeresi kesilmesine dair Niğde asliye ceza yargıçlığından verilen 21/2/1952 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi sanık tarafından süresinde istida ve şartı ifa edilerek dâva evrakı onama isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle oluru düşünüldü :

Zarara uğratılan kapının taban ve tavan gibi binanın aslından mâdut olduğu gözetilmeden üçüncü bendi yerine maddenin birinci fıkrasının tatbiki yolsuzluğu aleyhe temyiz olmadığından bozma sebebi sayılmamış ve bu sebeple şikâyetname olup olmadığının araştırılmasına lüzum görülmemiştir.

Dosyaya, gerekçeye ve takdire göre yerinde olmayan itirazların reddile hükmün istem gibi ONANILMASINA ve onama harcı olarak 1700 kuruş alınmasına 18/3/1952 de oybirliğile karar verildi.

184

Millî Korunma Kanununun 31/3 üncü maddesi gereğince ihtikâr suçunun teşekkül edebilmesi için bir malın mahsus kanunları mucibince fiyatının daha önceden tesbit ve ilân edilmesi zaruridir.

Yargıtay Beşinci Ceza Dairesi
Esas: 3972 — Karar: 3593

3078 sayılı Tuz Kanunu hükümlerine göre (30) kuruşa satması icabeden tuzun kiloluk paketini (50) kuruşa satmak suretiyle ihtikâr yaptığı bilmuhakeme sabit olan sanık Mustafa Keleş'in fiiline uyan Millî Korunma Kanununun 31/3, 57/4, 5435 sayılı kanunun ikinci maddeleri gereğince (30) lira ağır para cezasile tecziyesine, 5 gün ticaretten men'ine bu kadar müddet ticarethanesinin kapatılmasına, hüküm özetinin gazete ile yayınlanmasına dair (Koyulhisar) asliye ceza yargıçlığından verilen 7/9/1951 günlü ve 950/32 - 13 sayılı hükmün süresi içinde yargıtayca incelenmesi üst (Şebinkarahisar) C. Savcısı yönünden istenilmesi üzerine mahallinden gönderilip C. Başsavcılığından tebliğname ile daireye tevdi olunan dâva evrakı okunup gereği düşünüldü ve aşağıda yazılı karar tesbit olundu :

Dükkânın kapatılmasına mütaalik hüküm hülâsasının mahkemenin bu hususta ayrı bir karar ittihaz etmesine ihtiyaç olmaksızın millî Korunma Kanununun 63 üncü maddesinin son fıkrası gereğince infazda re'sen nazara alınarak tatbik olunacak hususattan bulunmasına binaen C. Savcısının ayrıca hüküm fıkrasında ilsak keyfiyetinden bahsedilmemiş olmasının yolsuzluğuna ilişen itirazı ile tebliğnamede yazılı mütalâa yerinde görülmemiştir. Ancak.

4945 sayılı kanunla tadil gören millî Korunma Kanununun 31 inci maddesinin üçüncü bendi gereğince ihtikâr suçunun teşekkül edebilmesi için bir malın mahsus kanunları gereğince fiyatının daha önceden tesbit ve ilân edilmesi zaruri bulunduğu gözetilmeyerek 3078 sayılı kanunun 14 üncü maddesinde yetkili olan merci tarafından fiilin işlenmesinden mukaddem böyle bir fiyat tesbiti ve ilânı muamelesi sebketmediği gözetilmiyerek mahkûmiyet kararı verilmesi yolsuz ve temyiz itirazları bu bakımdan yerinde olduğundan hükmün C. M. U. K. nun 321 inci maddesi uyarınca BOZULMASINA 12/10/1951 tarihinde oybirliğile karar verildi.

Zimmete para geçirmek suçunun teşekkülünde esas olan haksız intifa ve temellük kastının failin menfaatine mukarin olması şart olmayıp failin üçüncü bir şahsın menfaati hesabına hareket etmesi halinde de bu suç teşekkül eder.

Yargıtay Beşinci Ceza Dairesi
Esas : 4028 — Karar : 3796

Çamlı Köyü Muhtarı bulunduğu sırada köy sandığına ait (834) lira (79) kuruşu zimmetine geçirdiği bilmuhakeme sabit olan ve mezkûr parayı muhakeme edilmezden evvel tamamen ödediği anlaşılan sanık ve tutuk Hüseyin Hüsnü Oktatan'ın fiiline uyan Türk Ceza kanununun 202 inci maddesi mucibince sekiz ay hapsine, bir sene memuriyetten mahrumiyetine tutuk kaldığı günlerin cezasından mahsubuna dair (Urla) Asliye Ceza Yargıçlığından verilen 28/9/951 günlü ve 951/64—64 sayılı hükmün süresi içinde Yargıtayca incelenmesi adı geçen sanık yönünden istenilmesi şartı yerine getirilmesi üzerine mahallinden gönderilip C. Başsavcılığından tebliğname ile daireye tevdi olunan dâva evrakı okunup gereği düşünüldü ve aşağıda yazılı karar tesbit olundu.

Zimmete para geçirmek suçunun teşekkülünde esas olan haksız intifa ve temellük kasdının failin menfaatına mukarin olması her ne kadar şart olmayıp failin üçüncü bir şahsın menfaatı hesabına hareket etmesi halinde de bu suç teşekkül ederse de köy sınırları içinde çiftçi mallarının korunması hakkındaki kanunda yazılı işleri de ifa etmekle muvazzaf bulunan köy muhtarının koruma bekçisinin teraküm etmiş olan ücretlerini koruma sandığından ödemek imkânını bulamayınca bu tahakuk eden meşru alacağı böyle bir zaruret yüzünden köy sandığından ödemesinde üçüncü bir şahıs hesabına ihtiyar edilmiş haksız bir temellük kasıt ve niyetinin mevcudiyeti farzolunamıyacağı ve savunmada açıklandığı veçhile maddi imkân hâsıl olunca koruma sandığı hesabına geçirilecek olan bu paranın yukarıda izah olunan saik ve düşünce ile daha önce köy sandığından ödenmesinde her hangi şekilde sorumluluğu gerektirecek fena bir niyete atfolunamayacağı gözetilmiyerek sanığın mahkûmiyetine gidilmesi yolsuz ve temyiz itirazları yerinde olduğundan hükmün tebliğname gibi C.M.U.K.nun 321 inci maddesi uyarınca BOZULMASINA ve bozma sebebine göre sanığın tahliyesine ve keyfiyetin mahalline tebliği için C. Başsavcılığı makamına müzekkere yazılmasına, depo parasının sanığa geri verilmesine, (500) kuruş bozma harcının haksız çıkacak taraftan alınmasına 23/10/1951 tarihinde oybirliğile karar verildi.

Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları

Danıştayın, Bakanlıkça yapılan ıslah muamelesinde kanuna aykırı bir cihet yoksa da fazla alınan maaş farkının istirdadı için re'sen aylıktan tevkifat icrası yolsuz olduğundan bu yoldaki işlemin iptaline dair olan ilâmı ile Hazine tarafından maaş farkının tahsili için ikame edilen dâvanın reddine dair Kırklareli Sulh Mahkemesince ittihaz edilip kesinleşen ilâm arasında hüküm uyuşmazlığının bulunmadığı.

Uyuşmazlık Mahkemesi
Esas : 1951/19 — Karar : 1951/22

Kırklareli Orta Okulu Türkçe Öğretmeni İlhan Özer tarafından Millî Eğitim Bakanlığı aleyhine Danıştay Beşinci Dairesine açılan dâvada 30 liradan 35 lira maaşa terfiinde bir kanunsuzluk olmadığı halde bu terfii Bakanlıkça geri alındığından ve maaş farkının istirdadına teşebbüs edildiğinden Bakanlığın bu idari muamelesinin iptali dâva edilmesi üzerine Danıştayca yapılan yargılama sonunda; Bakanlıkça yapılan ıslah muamelesinde kanuna aykırı bir cihet yoksa da, re'sen aylıktan tevkifat icrası yolundaki muamelenin kanuni mesnedi bulunmadığından bu yoldaki işlemin iptali hakında mezkûr Beşinci dairenin 15/7/1949 gün ve 811 esas 21/26 karar sayılı ilâmı ile Hazine tarafından adı geçen İlhan Özer aleyhine maaş farkı bulunan (294) lira 24 kuruşun tahsili hakkında Kırklareli Sulh Hukuk mahemesine açılan dâvanın reddine dair mezkûr mahkemeden verilip kesinleşen 9/5/1950 gün, 188 esas 315 karar sayılı ilâm arasındaki hüküm uyuşmazlığının giderilmesi, taraflardan Millî Eğitim Bakanlığınca Uyuşmazlık Mahkemesine verilen dilekçe ile istenilmesi üzerine diğer tarafa tebligat yapıldıktan ve her iki ilâm örnekleri ile dosyada bulunan diğer kâğıtlar okundukdan ve Danıştay Baş Kanun Sözcüsünün (Her iki ilâm arasında hüküm uyuşmazlığı olmadığı) yolundaki mütalâası dinlendikden sonra Uyuşmazlık Mahkemesinin 12/10/1951 günlü oturumunda gereği konuşulup düşünüldü:

Her iki ilâm arasında 4788 sayılı kanunun 19 uncu maddesinde gösterilen şekilde hüküm uyuşmazlığı olmayıp maaş farkının istirdadı lâzım

gelmiyeceği hususunda Danıştay ilâmı ile sulh mahkemesi ilâmı arasında birlik mevcut olduğundan Millî Eğitim Bakanlığının hüküm uyuşmazlığının giderilmesi hakkındaki dileğinin REDDİNE 12/10/1951 gününde Oyçokluğu ile karar verildi.

MUHALEFET ŞERHİ

Danıştay'dan idari yargı yoliyle çıkmış bulunan bir hükümle dâvada adı geçen Öğretmene 35 liralık bir derece üzerinden maaş verilmesi kanuna aykırı görülerek dâvası reddolunmuş ve bu suretle kendisinin ancak 30 liralık bir derece üzerinden maaş alabileceği takarrür etmiş bulunmasına ve Adalet Mahkemesince de bu Öğretmenin 35 liralık bir derece üzerinden maaş almaya hakkı bulunduğundan 35 liralık derece ile 30 liralık derece arasındaki farkın istirdadedilemiyeceğine karar verilmiş olmasına göre netice itibariyle Adalet Mahkemesi ilâmı ile Danıştay kararı arasında bir mübayenet hâsıl olmaktadır. Bu düşünce ile karara muhalifim.

Üye V. T.

Suçun meydana çıkarılmasında büyük gayretleri sebkettiği anlaşılan memurlar ikramiyeden istifade edebilip suçun meydana çıkarılmasında bir emek ve gayreti sebketmeyip ancak ihbar suretiyle yapılan meşhut suçta gayreti görülenlerin bundan istifadeye hakkı olmadığı ve ikramiye verilip verilmemesi idarenin takdirine bırakılmış olduğu cihetle bu hususiaki Danıştay kararına aykırı olan Eminönü Dördüncü Sulh Hukuk Mahkemesi kararının kaldırıldığı.

Uyuşmazlık Mahkemesi

Esas : 1951/20 — Karar : 1951/23

Tevfik Fikret Eğilmez tarafından Maliye Bakanlığı aleyhine Danıştay altıncı dairesine açılan Sert Zift kara borsasının meydana çıkarılmasında büyük gayreti bulunduğu halde (859) lira ikramiyenin kendisine verilmemesi hakkındaki Maliye Bakanlığı kararının bozulmsaı dâvasının reddine dair mezkûr dairenin kesinleşen 27/2/1948 gün 3 esas 2387 karar sayılı ilâmı ile bu paranın dâva edilen Maliye Bakanlığından tahsili ile dâvacı Tevfik Fikret Eğilmez'e verilmesine dair yine kesinleşen Eminönü Dördüncü Sulh Hukuk Mahkemesinin 6/9/1950 gün 410 esas 493 karar sayılı ilâmları arasındaki hüküm uyuşmazlığının giderilmesi Maliye Bakanlığı tarafından Uyuşmazlık Mahkemesine verilen dilekçe ile istenilmesi üzerine diğer tarafa tebligat yapıldıktan sonra Uyuşmazlık Mahkemesinin 12/10/951 günlü oturumunda her iki ilâm örnekleri ve Tevfik Fikret Eğilmez'in Maliye Bakanlığı dilekçesine karşı verdiği cevap lâyihası ve dosyada bulunan diğer kâğıtlar okunup Danıştay Baş Kanun Sözcüsünün iki ilâm arasında hüküm uyuşmazlığı bulunduğuna ve Adalet Mahkemesinin görevli olmadığına ve Tevfik Fikret Eğilmez'e ikramiye verilmemesi hak-

kındaki Maliye Bakanlığı kararının yerinde olduğuna dair mütalâası dinlenerek gereği konuşulup düşünüldü :

Her iki ilâmın konusu aynı olup bu yüzden hakkın yerine getirilmesi de mümkün olmadığından ortada hüküm uyuşmazlığı bulunduğuna ve 4648 sayılı kanunun 69 uncu maddesinde suçun meydana çıkarılmasında büyük gayretleri sebkat ettiği anlaşılan memurların ikramiyeden istifade ettirilebileceği yazılı olup adı geçen Tevfik Fikret Eğilmez'in suçun meydana çıkarılmasında bir emek ve gayreti sebketmeyip ancak ihbar suretiyle yapılan cürmü meşhutta gayret sarfettiği anlaşıldığından ve zaten maddenin sarahatine göre ikramiye verilip verilmemesi idarenin takdirine bırakılmış olduğundan yukarıda tarih ve numarası geçen Eminönü Dördüncü Sulh Hukuk Mahkemesi kararının kaldırılmasına 12/10/1951 gününde Oybirliğile karar verildi.

İstihdam şartları kamu kanun ve tüzükleriyle tesbit edilmeyip hususi mukavele ile düzenlenmiş olan müstahdemler ile idare arasındaki ihtilâfların, M. Kanun hükümleri dairesinde halli Adalet Mahkemelerine aittir.

Uyuşmazlık Mahkemesi
Esas : 1951/23 — Karar : 1951/24

M. Kemal Paşa eski Orman Bakım Memuru Mustafa Saltıklar tarafından M. Kemal Paşa Orman İşletmesi aleyhine Karacabey sulh hukuk mahkemesine açılan dâvada İdarece görevine haksız olarak son verildiği halde taahhütnamede yazılı 300 lira tazminatın kefilinden istenilmek suretiyle vakı muarazanın men'i istenilmesi ve yapılan muhakeme neticesinde 8/3/1951 tarihli kararla işbu dâvanın görülmesi Danıştay'ın görevi içinde olduğundan bahisle görev noktasından reddedilmesi ve ret kararının da kesinleşmesi üzerine dâvacı Mustafa Saltıklar tarafından Uyuşmazlık Mahkemesine sunulmak üzere Karacabey Sulh hukuk mahkemesine verilen dilekçede bu hususta Danıştay altıncı dairesinin 28/9/1948 Tarih 426 esas 1309 karar sayılı ilâmiyle de görevsizlik kararı verilip bu karar da kesinleştiğinden görevli kaza merciinin belli edilmesi talebedilmekle kesinleşen her iki karar örnekleri ve Karacabey Sulh Hukuk mahkemesinden gönderilen dosya okunduktan ve Danıştay Baş Kanun Sözcüsünün dâvanın görülmesi Adalet Mahkemesine ait olduğuna dair mütalâası dinlendikten sonra Uyuşmazlık Mahkemesinin 12/10/1951 günlü oturumunda gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvacının istihdamı şartları, Kamu, Kanun ve Tüzükleriyle tesbit

edilmemiş olup dâvacı ile dâva edilen arasında yapılan 28/5/946 tarihli hususi bir mukavele ile düzenlenmiş olmasına göre Danıştay altıncı daire ilâmında yazılı olduğu veçhile dâvanın Medeni Kanun hükümlerine göre idari dairesinde incelenerek karara bağlanması Adalet Mahkemelerinin görev alanı içinde olduğundan Karacabey sulh hukuk mahkemesinin yukarıda tarih ve numarası yazılı görevsizlik kararının kaldırılmasına 12/10/1951 gününde Çoklukla karar verildi.

MUHALEFET ŞERHİ

Filhakika, istihdam tarz ve şartları âmme kanun ve Nizamlariyleyle muayyen olmıyan müstahdemlerin istihdam şartlarından doğan ihtilâflarin umumi hükümler dairesinde tetkik ve hallolunması Büyük Millet Meclisinin 425 sayılı kararı iktizasından ise de; olayda adı geçen müstahdemin istihdam tarz ve şartları hakkında bir sözleşme mevcut olmasına ve bu sözleşme (hiçbir hükme hacet olmaksızın münfesih sayılması) gibi özel hukuk sözleşmelerinden farklı ve bunların çerçevesinden aşkın ve taşkın hüküm ve şartları ihtiva etmekte bulunmasına göre idari bir nitelik arzetmektedir. Bu sebeple bunun tatbikatından doğan bir uyuşmazlığın çözülmesi Adalet Mahkemelerine değil idari yargı mercilerine ait olmak lâzım gelir. Bu düşünce ile karara muhalifim.

Üye V. T.

Kamu hizmeti için inşa edilecek binalara mahsus projeleri yapan sanatkârlara vadedilen ikramiyeler idari tasarruf cümlesinden olup bu yüzden çıkan ihtilâfların halli Adalet mahkemelerinin vazifesi dışında idari makamlara aittir.

Uyuşmazlık Mahkemesi
Esas : 1951/24 — Karar : 1951/25

Mimar Leman Tomsu ve Mimar Enver Tokay vekilleri tarafından Bayındırlık Bakanlığına izafetle Maliye Muhakeme Müdürlüğü aleyhine İstanbul Asliye Dördüncü Hukuk Mahkemesine açılan dâvanın görülmesi sırasında hâdis olan vazife uyuşmazlığının giderilmesi Danıştay Başkanlığınca istenilmekle;

1 — İstanbul Adalet Sarayına ait müşterek projeleri jüri heyetince ikibin lira mansiyon mükâfatına lâyık görüldüğü halde bu paranın tediyeyesinden imtina edildiğinden ve iptidaen ilân suretiyle vâkı va'dine tevfikaran

ikibin lira ile dâva edilenin ilzamı zaruri bulunduğundan bu meblâğın tahsiline dair dâva dilekçesi örneği,

2 — Dâva Bayındırlık Bakanlığının mansiyon verilmek icabedip etmediği hakkındaki kararına karşı açılmış olduğundan dâvaya bakmak Adalet mahkemesinin vazifesi dışında olduğu ve idare yargı yerine ait bulunduğu hakkındaki cevap lâyihası örneği,

3 — Mahkemenin görevsizlik kararının Yargıtayca bozulması üzerine bozma ilâmına uyulduğuna dair ara kararı örneği,

4 — Proje musabakasının şartname ve ilânlarında sekiz kişiye bin lira verilmesi yazılı bulunduğu halde jüri heyeti kendisine verilen salâhiyeti tecavüz ederek oniki kişiye ikişerbin lira verilmesine karar verdiğinden Sayıştayca ita emrinin reddine karar verilerek idarece de Sayıştayın bu kararına ittiba edilmiş ve dâva; İdarenin aldığı bu kararın kaldırılmasına dair bulunmuş olduğundan dolayı mahkemenin vazifeli olduğuna dair kararı kanuna aykırı bulunduğu yolundaki İstanbul vilâyetinin yazısı,

5 — Baş Kanun Sözcülüğünün (İdarenin jüri kararını tatbık etmiyerek şartname hükümlerine göre mükâfat vermek hususunda ittihaz eylemiş bulunduğu kararın aleyhine açılmış bir dâva karşısında bulunuyoruz, demektir.

Adliye sarayının inşasının bir âmme hizmeti olduğunda kimse şüphe edemez. Zira bu inşaat Bayındırlık Bakanlığının vazifeleri meyanında bulunmaktadır. Böyle bir inşaatın icabettirdiği projelerin hazırlatılması, bu projeleri hazırlamak için çalışacak sanatkârların mansiyon aldıkları takdirde mükâfatlandırmaları keyfiyeti o hizmete teferru eden bir kısımdır,

Dâvacıların talebettikleri 2000 liranın verilmesi veya verilmemesi için karar ittihaz edecek kaza makamı bu jürinin vazife ve salâhiyetinin mahiyet ve hududunu, kararlarının icrai bir seciyeyi haiz olup olmadığını, bu jüriyi teşkil eden idare makamı ile jüri arasındaki münasebetin neden ibaret olduğunu, yani jürinin şartname hudutları dışına çıkarak ittihaz eylediği kararların idare üzerinde haiz olduğu ilzam edici tesirinin neden ibaret bulunduğunu tetkik eylemek mecburiyetindedir.

Bu noktaların tetkik ve tahkiki idare faaliyetinin iç makanizmasını mütalâayı zaruri kılar, bu ise idari kazanın vazifeleri cümlesindendir.

Bu mülâhazalarla vazife konusunun Uyuşmazlık Mahkemesince in-

celenmesine müsaade buyrulmasını rica ederim) mealindeki 4/7/1951 gününlü yazısı okunduktan ve Uyuşmazlık Mahkemesine baş vurmanın kanununda yazılı şekillere uygun olarak ve süresi içinde yapıldığı anlaşıldıktaıtan sonra Uyuşmazlık Mahkemesinin 12/10/1951 günlü oturumunda gereğeği görüşülüp düşünüldü :

Bir âmme hizmetine tahsis edilmek ve âmme emlâki arasında yer al almak üzere inşa edilecek olan Adliye sarayı binası Devletin hususi milkiyeyetinde sayılamıyacağından ve âmme emlâkinin inşa, tahsis ve idaresi idarare hukuku prensipleri icabınca ancak âmme kanunlarına göre cereyan edebileceğinden bu binanın inşa tarzını tesbit için tekaddümen ittihaz edileilen her nevi tedbir ve muamelenin idari bir tasarruf olduğunda şüphe yoktutur.

Bu sebeple plânın intihabı için bir müsabaka açılmasına ve dağıtılaılacak mükâfat miktarının tesbit ve tevziine ve bunun bir jüri marifetiyle ic icrasına mütaallik muamele ve kararlara akdî vasıf izafe edilemiyeceğindeden tesis ve infazında ferdin iradesinin bir tesiri olamaz. Binaenaleyh fert içiiçin lâzimülicra olan bu yoldaki idari faaliyetin bünyesi cereyan tarzı v ve icaplarının arzettiği hususiyete binaen, yekdiğerine üstünlüğü babahis mevzuu edilemiyecek olan menfaatlerin çarpışmasından mütevellidlit ihtilâfların halli maksadiyle tanzim ve tedvin edilmiş bulunan hususi huhukuk kaideleriyle tanzimi mümkün olmıyacağından ve bu kabil ihtilâfıâfın serbest iradelerin yekdiğerine iltihakı ile vücuda gelen akitlere kıyaseisen Borçlar Kanununun çerçevesi dâhilinde mütalâasına idari rejimi kabubul etmiş olan hukuk sistemimize göre cevaz verilemiyeceğinden İstanbubul dördüncü hukuk mahkemesinin vazifeli olduğuna dair vermiş olduğu kakararın kaldırılmasına 12/10/1951 tarihinde çoklukla karar verildi.

Muhalefet Şerhi

Akit ve borçların ne suretle teşekkül edeceği Borçlar Kanununun birinci faslında beyan olunmaktadır. Bu fasla dâhil ve akit ve borçlarıarın ilân suretiyle de teşekkül edeceğinden bâhis olan 8 inci maddede(Bir ir iş veya bir şey mukabilinde ilân suretiyle bir bedel vadeden kimse vadirdine tevfikan o bedeli vermeğe mecburdur) denilmektedir. Burada mecburiyeyet, âmme hukukundan değil, hukuku medeniyeden inbias etmiş bir vecibe o: olmakla gerek fertler arasında, gerek Devlet ile fert arasında bu yüzdeden tevellüdeden dâva ve ihtilâfların halli, Adalet Mahkemelerine aittir.

Sayıştayın ita emrini vize etmemesi, Devlet sarfiyatının murakabebesi bakımındandır. Devletin akitten mümbais olsun, olmasın bütün sarfiyayatı bu murakabeye tâbidir. İta emrinin vize edilmemesi, ilân suretiyle yapapılan va'din, akit vasfını kaldırmaz. Kaldı ki, ilân suretiyle yapılan vavait,

Devletin hususi milkiyetine dâhil bir gayrimenkul hakkında vâkı olmuştur. Bu gibi gayrimenkuller hakkında yapılan bilcümle akitler mutlak surette hususi hukuk sahasına dahildir. Bu sebeple mahkeme kararının kaldırılmasına mütaallik karara muhalifiz.

M. T. S. *İ. Ö*

Taş ve kum ocaklarının işletilmesinden ve rüsumunun sureti istifa ve tesviyesinden mütevellit ihtilâfların halli Adalet mahkemelerinin vazifesi dışında idari makamlara aittir.

Uyuşmazlık Mahkemesi
Esas : 1951/25 Krar : 1951/26

İstanbul'da Keten ve Kendir Sanayii Türk Anomin Şirketi tarafından İstanbul Belediyesi aleyhine Üsküdar Asliye İkinci Hukuk Mahkemesine açılan dâvanın görülmesi sırasında hâdis olan vazife Uyuşmazlığının giderilmesi Danıştay Başkanun Sözcülüğü tarafından istenilmekle 1 - Deniz sahilinden beher tonuna 50 kuruş nispî resmini belediyeye vermek şartile ve üç sene müddetle senede 20 bin ton kum çıkarılması ruhsatı ihale ile müvekkili şirkete verilmiş olduğundan 30 bin lira nispî resmin tahsiline; dâva edilen belediye tarafından Tahsili Emval Kanununa tevfikan teşebbüs edilmiş ise de; orada bu miktar kum mevcut olmadığından ve ton başına 50 kuruş nispî resim, taş ocakları nizamnamesinde yazılı âzami haddin fevkinda bulunduğundan ihalenin feshiyle ruhsatnamenin iptaline karar verilmesi dileğini havi dâva dilekçesi örneği;

2 — Dâvanın mevzuu. Belediye daimî komisyonunca ittihaz edilen ihale kararının feshi talebinden ve Tahsili Emval Kanununun tatbikine itirazdan ibaret olmasına göre bu dâvanın görülmesi idare yargı yerine ait olup mahkemenin vazifesinden hariç bulunduğuna ve esasen dâvacı vekili aynı dâvayı iki kere Danıştay'da ikame edip Danıştay'ın vazifesi içinde görüldüğüne dair olan cevap lâyihası örneği,

3 — Dâvalı Belediye vekilinin Danıştay'dan geçen ve rüsuma taallûk eden itirazlara kıyasen hâdisenin adli kazanın görevi haricinde bulunduğuna dair müdafaası yerinde görülmediğinden kabul edilmemesine karar verildiği mealindeki mahkemenin kararı,

4 — Ve resmi nispînin miktarına ve Tahsili Emval Kanununun tatbikine itiraz edilmekle bu dâvanın görülmesinin Danıştaya ait olacağı hakkındaki İstanbul Valiliğinin Başkanun Sözcülüğüne yazısı,

5 — Danıştay Başkanun Sözcülüğünün Mahkemenin mucip sebep göstermeden vazife itirazını reddettiğinden ve dâvacı evvelce aynı dâvayı iki defa Danıştaya ikame edip Danıştayca bu müracaatı Reddedilmiş olduğundan ve memleketimizde Anayasa Hükmü ile vücude getirilmiş olan Kaza vazifesindeki Çokluk, hiçbir veçhile ilgililerin bu halden faydalanarak birinden istihsal edemedikleri için ötekine müracaat etmelerini temine vasıta olarak vücude getirilmiş olmadığından bahsile ve bu dâvada olduğu gibi hareket edeceklerin teşebbüslerini önlemek bakımından ittihaz olunacak kararın Büyük ehemmiyetine işaretle keyfiyetin incelenmesine dair 5/7/951 Tarihli yazısı okunduktan ve Uyuşmazlık Mahkemesine başvurmanın şekle uygun olduğu ve kanunda yazılı süre içinde yapıldığı anlaşıldıktan sonra Uyuşmazlık Mahkemesinin 12/10/951 Günlü oturumunda gereği konuşulup düşünüldü :

Hükmü Yürürlükte bulunan Taş Ocakları Nizamnamesinin 27 inci maddesinde (Alelûmum ocakların keyfiyet tasarrufundan veyahut rüsumu aidesinin sureti taati ve tesviyesinden dolayı tekevvün eden ihtilâfat bidayeten Orman ve Maadin ve Ziraat Nezaretince ve İstinafen Şûrayı Devletçe hal ve faslolunur) denilmesine ve bu dâvanın mevzuu da nispî resmin sureti ita ve tesviyesinden mütevellit bulunmasına göre davaya bakmak Adalet mahkemelerinin görevi dışında olduğundan Üsküdar Asliye İkinci Hukuk Mahkemesinin vazifeli bulunduğuna dair kararının **KALDIRILMASINA** ve keyfiyetin mezkûr mahkemeye **bildirilmesine** 12/10/951 gününde oybirliğiyle karar verildi.

—o—

1948

Adalet Dergisine abone olma ve kitap alma şartları

1 — Adalet Dergisine abone olmak ve Adalet Bakanlığı tarafından bastırılan kitaplardan satın almak istiyenler :

a) Neşriyat Müdürlüğüne bir mektupla adreslerini ve abone veya kitap isteklerini bildireceklerdir.

b) Kitap veya abone bedelini bulundukları yer mal sandığına yatıracaklar ve karşılığında alacakları (hasılatı müteferrika) makbuzunu ya mektuplarına bağlı olarak gönderecekler, yahut da oturdukları yer C. Savcılığına teslim edeceklerdir.

c) C. Savcılığı teslim aldığı makbuzu ve istenilen kitap veya aboneyi ve alıcının adresini Adalet Bakanlığına gönderecektir.

d) Kitap ve dergiler ayrıca posta ücreti istenilmeksizin Bakanlık Neşriyat Müdürlüğünden alıcının adresine yollanacaktır.

e) Adalet Dergisinin kapağında gösterilen kitaplardan başkasını almak istiyenler o kitabın mevcudu olup olmadığını daha önce Neşriyat Müdürlüğünden sormaları ve ona göre istemeleri lâzımdır.

Dergiye konulması istenilen yazılar doğrudan doğruya Bakanlığa gönderilir. Yazıların Dergiye konulup, konulmıyacağı bildirilmez ve konulmıyan yazılar geri verilmez. Dergideki yazılarda öne sürülen düşünce ve inanlar yazarların düşünce ve inanlarıdır.